

מעורבות

אדר תשכ"ז • מרס 1967 • קפ"ב

תוכן העניינים

2	<u>מי ומה בחוברת?</u>
3	המערכה על הדרך לירושלים (בעקבות הרצאה) רביאלוף י. רבין, רמטכ"ל
10	האזורים המפורזים סגן א. אביר
15	מה חדש בספרי „מערכות“?
16	פעולות ראשונות אל"מ מ. גור
20	הצצה בעיתונות הצבאית הערבית ח. רביב
25	ציוד קרב: „שליפת“ משא ממטוס בעת הטיסה
26	הנשק ש„ממול“: רובה הסער „קלשניקוב“
28	למפקד — לקחי קרבות: כיבוש מוצב
33	הקץ למאוזן האימה? פרופ' ל. מרטין
38	באחת ידו עשה במלאכה ואחת מחזקת השלח סא"ל אלחנן אורן
43	צעדת 4 הימים — הרהורים והצעות סא"ל י.ז.
46	כלי־קרב: לקראת „טנק שנות ה־70“
48	מה בצבאות?

צקלון (לקט תרגומים)

- מפקד העורף
- נשק התגובה השלישי של היטלר

עורך גרפי: ד. קרפטי

תצלום השער: מ. ברעם

בית ההוצאה של
צבא הגנה לישראל

מערכות

העורך הראשי: אל"מ אלעזר גלילי
סגן העורך הראשי: סא"ל גרשון ריבלין
מרכזת המערכת: מרים דרורי
צוות המערכת: שרגא גפני
אסתר גולדברשט
„מערכות-שריון“: קצין־עריכה רביסרן מאיר איזנבלט
„מערכות-פלאס“: קצין־עריכה סגן־אלוף שלמה לב
„מערכות-חימוש“: קצין־עריכה רביסרן יעקב להט
„מערכות-יים“: קצין־עריכה סרן אלי שחף

המערכת והמנתלה: הקריה — ת"א, רח' ג' מס. 1 טל. 692237

העורך: סגן־אלוף צבי סיני
עורך־משנה: רביסרן ל. מרחב

מדור המנויים: הקריה, רח' ב', מס' 29, טל. 247185
הודפס באמצעות משרד הבטחון — ההוצאה לאור
„הדפוס החדש“ בע"מ

182 (ב' כרך נ') אדר תשכ"ז

מי ומה בחוברת? מי ומה בחוברת? מי ומה בחוברת?

אמרת־כנף היתה בפיו של דוד רמז ז"ל, שריהתחבורה הראשון (ואחריו) כן שריההינוך והתרבות) בממשלת ישראל: "לעתים נעשית הציונות ממש פיקנטית". כוונתו היתה לאמתימהידה התורכית לקרקעות, "פיק" (כחצי־מטר מרובע); לאמור, אויב ואבוי כשאת האדמה שיש להבטיחה צריך למדוד כבר לא לפחות בדונמים, כי אם בפיקים... מכמה וכמה בחינות הולמת לפרקים אמרה זו את המצבים ב,אזורים המפורזים" המצויים לאורך גבולה הצפון־מזרחי של מדינתנו: כי העמידה־על־המשמר אף לגבי קטעי קרקע זעירים ביותר היא הכלה־המצויאות; והמתיות המתפתחת סביב עמידת־שמירה זו היא, תכופות, "פיקנטית" מאוד — כלומר — גדושת סיבוכים מדיניים הריפים וסכנות ביטחוניות. כיצד נוצר מצב זה — מה הרקע לו — על מה בדיוק מתנהלים המאבקים, (ה"זעירים" במימדיהם אך מדי־פעם גם עקובים־מדם), הבהרה לגבי שאלות אלה תמצא בסקירה, "האזורים המפורזים" (עמ' 10), הכתובה בידי סגן א. אביר. בעצם, "לא תויק" לקוראינו (מלבד, כמובן, לאלה שהיו קרובים והרגישו על בשרם בעיות אלה) מקצת היכרות נוספת עם ה"טופוגרפיה הזעירה" של "אדמות־הביניים", אשר שטחן מועט אך ערכן כה רב.

הביטוי "עדיפות ברוח" — נפוץ מאוד. אך כיצד שוקלים רוחם של צבאות? כמובן, מעל לכל — במבחני הקרב. אך גילוי הרוח בנסיבות כאלה הוא תוצאה של תהליכי צמיחה ממושכים — ומזמן בדרך־כלל, שעה שעל הפרק כבר עומדים שיקולים מעשיים דחופים. אך גם בימי שלום אפשר להתרשם לא־מעט מטיבו ומרוחו של צבא — ולא על סמך "תקריות" גבול אלא גם על סמך אימוניו, הופעתו וכו', וכן מן הידוע על רקעו החברתי והתרבותי, שורשיו בעם וכו'. גורם לא־מבוטל בעיצוב רוחו וטיבו של הצבא היא העיתונות הצבאית. אמנם, אין היא מגלה סודות ונצורות — אך היא מאפשרת להשלים במידה כלשהי את ההתרשמות מאופיו הרוחני והמחשבתי של אותו צבא. ממושגיו ומן ה"אמיתות־המקובלות" השגורות בו. ה"הצצה בעיתונות־הצבאית הערבית" (עמ' 20) — כשמה כן היא: הצצה בלבד. אך קורא השם את לבו ל"קטנות" ולגוונים ודאי ימצא עניין אף בהצצה חטופה כזו.

עניין כפול לנו ב"קלשניקוב". מבחינה "כללית" — כי הוא נשק־היפוד האחד (או בעצם, ה"ממוזג" — במקום כמה סוגי־כלים שבעבר), המקובל באחת המעצמות הצבאיות הגדולות, והעניין ה"מיוחד" מבחינה "מקומית" — כי נשק זה יורה לפרקים עלינו, או עלול לירות עלינו, מעברם של שני גבולות חשובים. ה"קלשניקוב" הוא דוגמה מעניינת בפיתוח כל־ינשק תכליתיים ומעשיים, המתאימים לדרישות הטקטיות של "מחצית המאה השנייה" (המגמה לכך הוצגה בפני קוראי "מערכות" ב"מגמות בהתפתחות נשק־הרגלים" בחוב' נ"ד־ג, עמ' 35-39 מפברואר 1949). אך נשק זה הוא גם נשקו של האויב" אשר טוב לדעת את אפשרויותיו ומגבלותיו, וביחוד כשהוא מופנה כלפיו — ואולי אף להכירו היטב, למקרה של צורך בשימוש "מאולתר" בו. על כן ראוי הוא, ללא ספק, לפתוח סדרת סקירות קצרה על כל־ינשקם של שכנינו, אשר אינם רוצים עדיין לחיות עמנו בשלום (על היתר באותו נושא — ראה בעמ' 26).

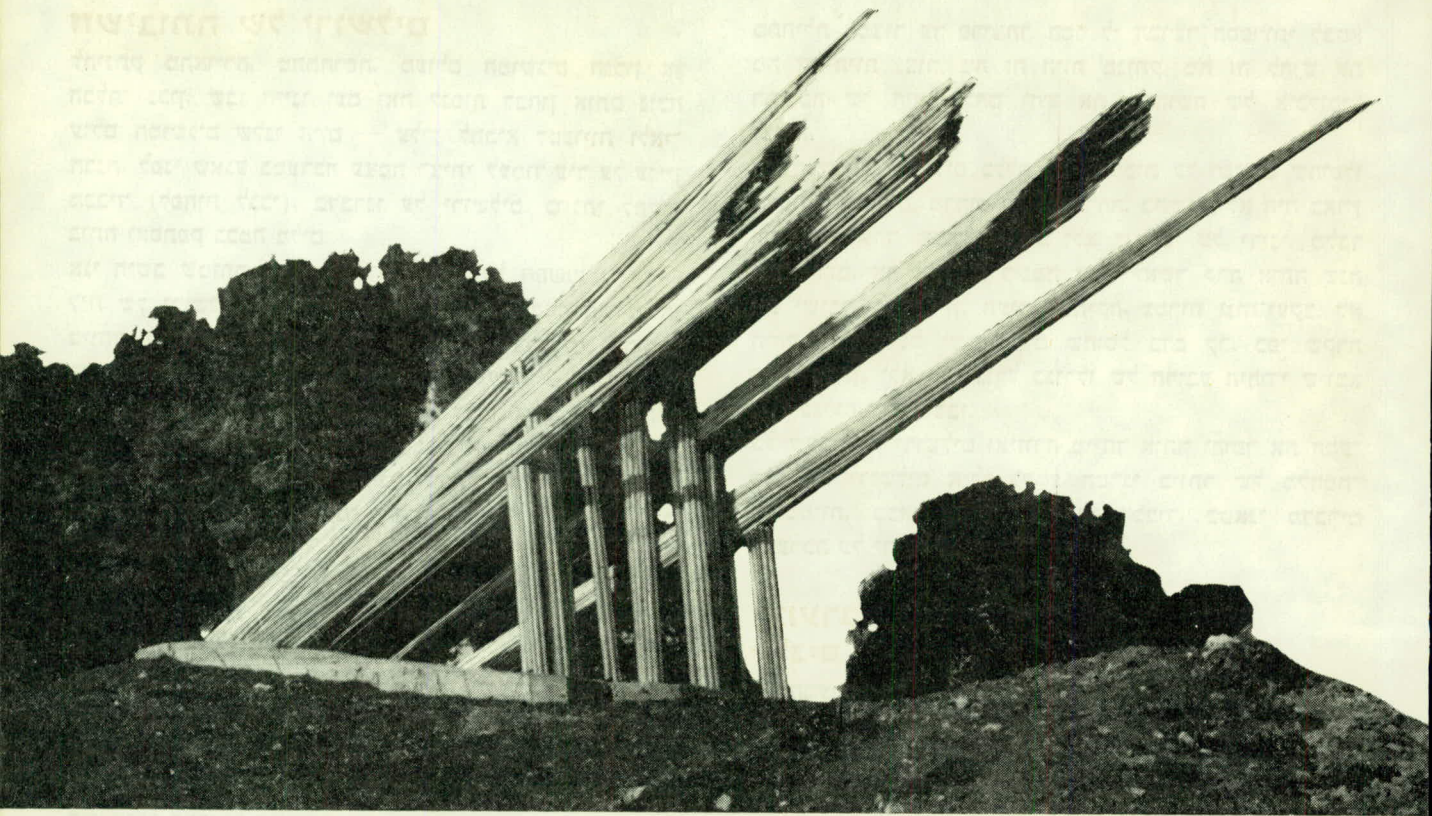

בסדרה החדשה, "למפקד: לקחי קרבנות" מובא עתה (עמ' 28) תיאור תפקידה של מחלקת־רובאים סובייטית בלכידת מוצב־פולגתי גרמני — לאחר שבחוברת הקודמת הוגש סיפור הדברתה של עמדה סובייטית על־ידי יחידה גרמנית. אכן, המצבים, הרכיב־הכוחות ואורה־הפעולה — בשני המקרים אלה — אינם דוקא מקבילים. אך העניין הטקטי והארגוני הישיר, המוצג בכל אחד משני אירועי־החימה לא־גדולים אלה, נותן הזדמנות להתרשם אף מן הדומה־והשונה בגישתם ובאורה־הפעלם של חניכי שתי אסכולות צבאיות גדולות אלו. המערכת מבקשת את תגובתם של הקוראים לשני פרקי־החימה אלה: מה המעניין אותם, אילו צדדים — לדעתם — לא הוארו דיים, על מה רצוי לעמוד ביתר פירוט; ועל אילו נושאים ברצונם למצוא תיאורים מעניינים (על פעולות טקטיות "זעירות") בחוברות הבאות של "מערכות". ומעל־לכל רצוי כי יגיעו אל המערכת, ולוא שורות מעטות (אך אין כל צורך לצמצם) המחשבות והמסקנות המתעוררות אצל הקוראים למקרא רשימות אלו.

- הרשימה השנייה בסדרה של אל"מ ג. על "הכשרת מתחזקיו של ציוד טכני — כיצד? לא הופיעה מסיבות שאינן תלויות במערכת.
- בחוברת הבאה יופיעו תגובות למאמרו של אל"מ מ. גור "הרהורים על צקינהמטה".

מי ומה בחוברת? מי ומה בחוברת? מי ומה בחוברת?

המערכה על הדרך לירושלים

(בעקבות הרצאה)

רב־אלוף י. רבין, ראש־המטה הכללי

זאת ועוד: נדמה לי שאין עוד חלק של מלחמת־הקוממיות שכה יקשה הדיבור עליו — אם אתה רוצה באמת להיות שלם עם עצמך עד הסוף — כמו המערכה על ירושלים. סיבת הדבר — ייחודה של המערכה על ירושלים בהשוואה לכל מערכה אחרת ממערכות מלחמת־הקוממיות. כי זאת חובה על כולנו לזכור ולדעת: בימי מלחמת־הקוממיות נעשו כל המאמצים שהיו אפשריים בכוחותינו אז, כדי לזכות בירושלים כולה. שאלת ירושלים, כיבושה והחזקתה לא ירדה מסדר היום ועמדה לנגד עיניהם של מנהיגי העם, ממש שעה־שעה ורגע־רגע, לפחות עד לאחר השגת הסכם שביתת הנשק עם מצרים. אני מודה, כשישבתי ועברתי על החומר נוספה לי עוד הרגשה שאינה מקילה עלי. כשאתה יושב עכשיו, כמעט 19 שנה לאחר־מכן ומנסה לראות ולאמוד דברים במושגים צבאיים, במושגי עוצמה צבאית, במושגי כלי־נשק כפי שאתה יודע שמצויים בידינו כיום וכפי שהיו מצויים בידינו בעבר, אתה רואה את המרחק העצום שעברנו.

המערכה על ירושלים היתה מסכת אחת שלמה, שקשה להפריד בה את המלחמה על ירושלים ועל סביבתה הקרובה מן המלחמה על הדרך אליה. אלו שתי פנים של אותה מהות. לעתים אף השיקולים של הפניית כוחות לביצוע הפעולות היו משולבים והניתוח היה ניתוח מרחבי, ולעתים אנוס. בדברי אתרכו בעניין הדרך, בבעיות הלחימה על הדרך ורק במשהו אגע בבעיות המערכה על ירושלים עצמה.

חוששני, כי כל אדם, שהשתתף כך או אחרת במערכה על ירושלים — נדמה לי לפחות שלגבי דידי זה נכון — קשה לו לגשת לנושא זה גישה אובייקטיבית, וקשה לו להינתק מהרגשותיו, מחויותיו ומדעותיו האישיות. ואלה לא תמיד הן מושתתות על מירב הידיעה אך מושתתות הן על הניסיון. ולכן יתכן, שחלק מדברי יהיו בבחינת התרשמות אישית (ולוא גם בפרספקטיבה של 19 שנים), ואין לראותם כמחקר היסטורי־אובייקטיבי.

חשיבותה של ירושלים

להינתק מהאזורה, מהתחושה, מעולם המושגים הנכון או הבלתי נכון, שבו חיינו ועם זאת לנסות לבחון אותם נוכח עולם המושגים שלנו היום — עלול להביא לטעויות ולאיי-הבנה. לפני שאגע במערכה עצמה רציתי לעמוד עוד על עניין מכביד (לפחות לגבי), בדברנו על ירושלים. כוונתי לחשיבותה ואסתפק בכמה מלים.

אני חושב שיותר לדבר על החשיבות ועל המשמעות הסמלית של ירושלים. כל חייל שנלחם למענה לבטח חש משהו מיוחד בתוקף העובדה שהוא נלחם על ירושלים. לחימתו היתה משהו סמלי ולה גם משמעות מעשית — בנתנה לו יתר כוח. זה לא היה רק ערך כשלעצמו אלא ערך שהפך לכות. החשיבות האחרת — החשיבות המדינית. אני מתאר לעצמי שמישהו, עוד לפני מדינת ישראל, תוך כדי התקרבות המדינה, תיאר לעצמו מדינה יהודית בארץ-ישראל בלי ירושלים בתוכה.

החשיבות השלישית — האנושית. ריכוז כזה של אוכלוסיה שנאבק ונלחם על חייו ועל בירת ארצו. אם איני טועה היו אז כ-80 אלף איש בירושלים.

רביעית — החשיבות הגיאוגרפית. אדגיש כאן כמה דברים שיש להם, בוודאי, השלכה גם היום. מפת ישראל מלמדת אתכם שבמרכזה — מעפולה עד באר-שבע, מן הירדן עד הים התיכון — יש עצם גיאוגרפי אחד, שמבחינת ניתוח משמעותו הצבאית הוא גורם דומיננטי; הוא קו הרכס המרכזי המתמשך מחברון עד שיפולי ההרים של ג'נין, וקצת צפונה להם. איני רוצה להפליג אחורה, ולעמוד על החשיבות שהיתה לאוכלוסיה היהודית דווקא בחלק זה של הארץ, בתקופות קדומות; אולם לפני מלחמת-הקוממיות ובזמנה, היו ירושלים ובנותיה המאחו היהודי היחידי בעצם גיאוגרפי-טופוגרפי שחשיבותו האסטרטגית רבה. הישוב היהודי דאג לרכו אוכ-לוסיה בירושלים, דאג להקיפה בשרשרת נקודות עבריות: מדרום — גוש-עציון, מצפון — עטרות ונוה-יעקב, ובמערב שימשו כגשר אל השפלה — קרית-ענבים, מעלה-החמישה, נוה-אילן, נחלת-יצחק. נעשו גם צעדים להקים קשר אל בית-

הערבה וקליה בצפון ים-המלח. הנקודות שהיו לנו בשטחים הללו לא היו פרי מקרה. הם היו פרי תפיסה, פרי ניסיון ומאמץ התישבותי יהודי ממושך. היו תכניות במפקדת ה"הגנה" להוסיף נקודות מאחו נוספות באזורים אלה, אך בשל גורמים שונים, בעיקרם כלכליים, לא נסתייע הדבר.

מיום פלישת צבאות ערב, וגם לפני כן, היתה העיר — עם ריכוז האוכלוסיה היהודית — נצורה. ירושלים היתה העיר היחידה שלא רק שהיתה נצורה, אלא היתה גם קו חזית בעת-ובעונה אחת. קו חזית שכל אחד מתושביה חש יום-יום ושעה-שעה במשמעות של היות עיר נצורה בקו חזית. אני הייתי בתוך ירושלים

מתחילת המצור עד פריצתו. חסר לי הכושר הספרותי לבטא מה זה היות נצור, מה זה היות מנותק, מה זה לחוש את התגובה של חייל נלחם וחש את התחושה של אוכלוסיה נצורה.

המלחמה על ירושלים כללה גם מערכות על ישובים שחוסלו מצפון לירושלים, מדרום לה וממזרחה. בתש"ח, לא היה בארץ אף ישוב אחד שכבש האויב ולא שוחרר על ידינו, מלבד כפר דרום. אך אין אף דוגמה אחת לאשר קרה אותה שנה את ישובי גוש-עציון, העיר העתיקה, עטרות ונוה-יעקב. לא היתה דוגמה של ישוב שלם שחוסל בדם קר, כפי שקרה בכפר-עציון, ולא היה גורל כגורלו של הרובע היהודי שיובא לידי כניעה וילך לשבי.

כל שעבר על ירושלים ואיזורה מייחד אותה והופך את המערכה על ירושלים אולי לקטע הטרגי ביותר של מלחמת-הקוממיות. מכאן הקושי, אך גם הכבוד, כשאנו מדברים במערכה על ירושלים.

המערכה על הדרך שלבים

את המערכה על הדרך הייתי מחלק לשלבים אלה:

- מפעולות האיבה הראשונות, שהתחילו בידי אבנים והמטרת כדורים על עוברי הדרך ועד תחילת מבצע "נחשון".

- ממבצע "נחשון" עד פתיחת "דרך בורמה".

כוונתי לתאר את הבעיות בכל שלב, בתוספת כמה הערות מובן, שכל חלוקה לשלבים היא מלאכותית במקצת. שום שלב לא צץ לפתע. הוא היה תוצאה של תהליך התפתחות שאליו הגיע כתוצאה מהשלב הקודם לו. ואזכיר רק מספר דברים.

עם תחילת השלב הראשון, שכונה המהומות או המאורעות (לפי המינוח של אז) — היינו השלב מנובמבר 1947 עד הפלישה. דרך הפעולה הערבית, מסיבות שעוד אעמוד עליהן, היתה בראש וראשונה הטרדת קוי התחבורה: בין הערים, בתוך הערים ובין רובעים שונים. ניתוק כוח ופגיעה במטרות הפגיעות ביותר, קרו בעת היותם מחוץ לתחום שהיה מאובטח על ידינו. דרך פעולה אחרת היתה הטרדה ופגיעה באותם

מפה מס' 1 — דרך ירושלים—תל-אביב

הקסטל

הייתי אז מפקד חטיבת „הראל“, וראינו צורך לחזור ולהלום במקומות התורפה לפני המשך השיירות. באותה תקופה הגיי עונו ידיעות (אחרי־כן הסתבר שהיו מוטעות), כאילו הברי־טים עומדים לפנות את אזורי הביטחון שבתוך ירושלים. זה היה בין ה־15 ל־19 באפריל. משום מה רווחה הדעה שהם יפנו את ירושלים עוד לפני ה־15 במאי, ואז — בגלל היעדר כוחות — החליט, מי שמוסמך היה להחליט, שחטיבת „הראל“ (אותו כוח שצריך היה לקיים את נתיב האספקה לירושלים פתוח, בשיטה שגובשה במבצע „נחשון“), תועלה לירושלים, תעזוב את הדרך, ותימצא בכוננות לתפיסת האזורים שבידי הבריטים. ב־20 לחודש עלתה חטיבת „הראל“ עם שיירת האספקה האחרונה, ונדמה לי הגדולה ביותר, לירושלים. השיירה הותקפה. נהרגו רבים, איבדנו עשרות מכוניות עם אספקה, ואף־על־פי־כן הגיעו השיירה והכוחות לירושלים. אזכיר, שגם בעת „נחשון“ וגם בעת „הראל“ היה גדוד אחד מרוכז בשפלה בנען, וגדוד אחד ניתן לצרכי ליווי שיירות. כדי לרכוז את חטיבת „הראל“ בתוך ירושלים ולהשתלט עליה הופקרה הגזרה הו בידועין.

מבצע „יבוסים“

לא ארבה בפרטים באשר למה שהתרחש בתוך ירושלים. שלב ראשון: ישבנו בצפייה, ביזבזנו הרבה ימי לחימה. חיי כינו, דומני שלאחר שבוע אומת סוף־סוף, שהבריטים אינם מתכוננים לצאת אלא בקרבת ה־15/14 במאי, ואז בוצעו הפעולות הידועות בכינוי: מבצע „יבוסים“. לא אפרט, כי הן נוגעות ללחימה בירושלים עצמה, ולקראת הפינוי הבריטי, אזכיר רק שניים־שלושה ראשי־פרקים:

מבצע „יבוסים“ היה צריך לתת לנו בארבעה שלבים את כיי בוש ירושלים ואת הקישור עם צפון־ירושלים. הפעולה הראי שונה היתה צריכה להביא לכיבוש נבי־סמואל ושאעפת בפעולה הו לא הצלחנו לקחת את נבי־סמואל, אך שאעפת נלקחה. בניסיון לכבוש מחדש את נבי־סמואל נכנס לקרב

העזה, אך משמעותו של המבצע היתה ליווי שיירות ופעולות תגמול, כיבוש שטחים והריסת בסיסי פעולה ששימשו נגד השיירות. מבחינה זו לא חשוב אם חלק זה או אחר של הפעולה בוצע ממש על־ידי כוחות שרוכזו למבצע „נחשון“ או כוחות אחרים.

השלב השני אם כן, תחילתו ואיפיונו הם, מזה — פעולות ביחידות גדולות ומזה — כיבוש שטחים והריסת בסיסי פעולה עוינים לנו.

לדעתי, המאפיין את מבצע „נחשון“ בפועל ממש, היה צירוף של כמה דברים.

● הפשיטה על מפקדת האסן סלמה והריסתה, פעולה ששית־קה את הכוח הערבי העיקרי, שפעל נגד השיירות בקטע המערבי.

● הקרב על הקסטל, שבו נהרג עבד־אל־קאדר אל־חויסיני, ובו נשברה במידה מסוימת שיטת „הפזעאות“ ועורער הכוח הערבי, שפעל בקטע המזרחי.

● כיבוש דיר־מוחסיין והריסתו, ומניעת היותו מחסום־של־ממש על הכביש. פעולה זו איפשרה לנו, יחד עם התגברות כושרנו הארגוני לרכוז שיירות ולאבטחן.

הצירוף של שלוש הפעולות האלה נתן לנו „משך נשימה“ מסוים, שהביא לסדרה של שיירות אספקה שעלו לירושלים, במבצע „נחשון“. מה־7 באפריל ועד ה־20 בו, במשך 13 יום, עלו שיירות גדולות לירושלים.

מבצע „הראל“

תוך ארגון השיירות האלה והעברתן הוקמה חטיבת „הראל“ והוחלל במה שהיה צריך להיות מבצע „הראל“ — המשך שמירת קו־האספקה פתוח לירושלים. שיטת הפעולה שנקבעה למבצע זה נועדה לשלב ולמלא שלוש מטרות.

- המשך הפגיעה בכוחות אויב המסוגלים לפגוע בתחבורתנו.
- המשך הריסתם של בסיסי הפעולה לאורך הדרך.
- אבטחת שיירות לירושלים.

ב־17 באפריל נראה, כי האויב התאושש. נפתחה אש על שיירה — פעם באיזור בית־איקסה ופעם באיזור לטרון. אני

חפה מס' 3 — מבצע „הראל“

שיירת „הראל“ השלישית

מפי מ"כ מן הגדוד הרביעי של חטיבת „הראל“

היה זה ערב פסח, רוב אנשי הגדוד יצאו לחופשה, ולנו הובטח יום חופשה נוסף כשנחזור מהליווי בשעות אחר הצהריים... מחלקתנו חולקה בין 3 מכוניות משוריינות. במכונית החלוצי ישב נחמיה, המפקד, ואילו בחלקי נפל הפיקוד על שתי המכוניות אשר הבטיחו את מאסף השיירה. לאורך כל השיירה היו מפורזים — במשאיות ובמשוריינים — אנשי הגדוד החמישי של הפלמ"ח בפיקודו של מנחם רוסק, אשר יצאו על-מנת להצטרף ללוחמי העיר.

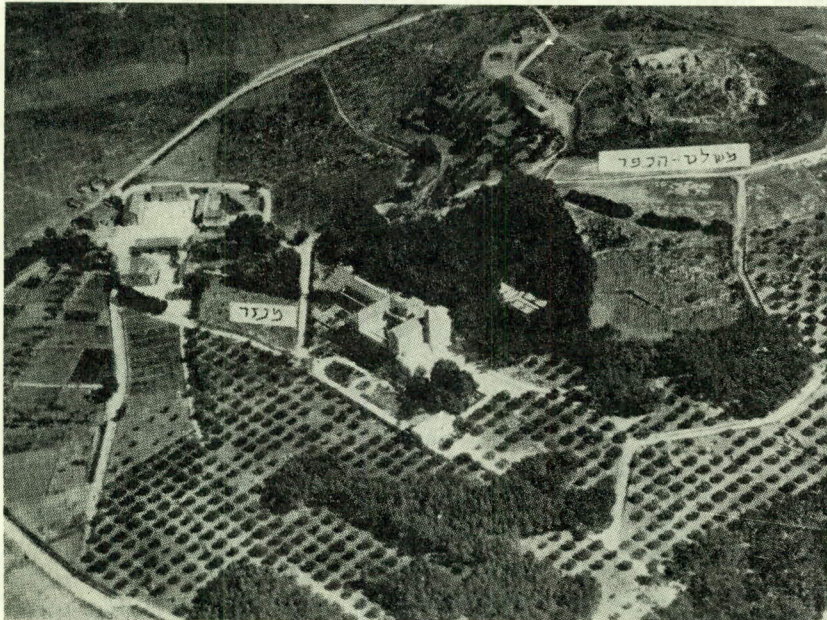
עד לטרון עברה הדרך ללא תקלות. בעברנו את לטרון פוצץ מאחורינו גשר קטן ובאותו זמן נשמעו היריות הראשונות מכיוון דיר-איוב ושערה-הגיא. השיירה נעה לאטה. אירון התצפית, מסוג „פרימוס“, הודיע כי ריכוזים גדולים של ערבים נראים בסביבות בית-מחסיר ודיר-איוב. הערבים עטו על השיירה מכל עבר והכי-ניסוה למלכודת. רבים מהמלוחים ומהנהגים של המשאיות הסרוות

השריון נהרגו ונפצעו. על הכביש ובצדי הדרך נשארו מוטלים חברים רבים, מתים או פצועים, נתונים לאש אויב שהלכה וגברה יותר ויותר.

אין מלים לתאר את גבורת הלוחמים, הנהגים ואנשי התגבורת, שנחלצו לעזרת חלק מהשיירה. משורייני הפלמ"ח מקרית-ענבים ומשורייני הליווי-הצמוד עשו כל אשר ביכולתם כדי להציל מה שניתן להצלה בגיא-ההריגה. תחת חיפוי אש המשוריינים הועברו הפצועים וההרוגים אל מתחת למכוניות המשוריינות ומשם, דרך הפתחים בקרקעית המכוניות, הוכנסו פנימה.

גם מקלעי ה„מגל"ד" של מחלקתנו השתתפו באש החיפוי. זו היתה פעולתם הראשונה של המקלעים החדשים במחלקה. המקלעים שלי קיבלו את השיעור הראשון בכלים אלה ממש עם צאתם לדרך. אני עצמי למדתי את השימוש בכלי חצי שעה לפני שהדרכתי את חברי.

לאחר שסייענו בהוצאת מרבית פצועי השיירה המשכנו בדרכנו לירושלים. ליל הסדר שירד עלינו אותו ערב לא יישכח מאתנו. כל איש קיבל כוסית יין, חצי תפוח-אדמה מבושלת, מציה וגביע לפתן.

לטרון

1112

הקרב על איזור בית-מחסיר נמשך הרבה יותר זמן מהמתוכנן ונגרמו בו יותר אבידות מכפי ששוער. כיבוש האיזור הזה הושלם רק ב־13 במאי. ועד תאריך זה הוחזק בידי האויב וניתנה לערבים שהות להתארגן.

בפיקוד הערבי הוחלט להפנות לאיזור לטרון את צבא-ההצלה של קאוקג'י. צבא-ההצלה החל לתקוף את הכוחות שבי-שפלה. הכוח שלנו שהתקדם, נתקל בשריוני צבא-ההצלה ובשלב יותר מאוחר בכוחות בריטים, שעדיין לא פינו את משטרת לטרון. הבריטים הפעילו את הטנקים שלהם נגד הכוח שלנו שבא מן השפלה. למעשה נכשל השלב הראשון של המבצע. אנו החזקנו את השטח עד באב-אל-ואד, מכיוון ירר

הלגיון הערבי שהיה ברדר. בקרב זה נפלו 44 הרוגים מגדוד אחד, והמשימה לא הושגה.

פעולה שנייה היתה מיועדת ליצור גישה לאוניברסיטה. הגדוד החמישי כבש את שיח'ג'אראח אך פונה משם בכוח, על-ידי הבריטים. הפעולה השלישית היתה מיועדת להבטיח את הקישור לדרום-ירושלים: תלפיות, ארנונה ורמת-רחל. זאת — על-ידי כיבוש קטמון. פעולה זו בוצעה בהצלחה. הפעולה הרביעית היתה צריכה להתבצע מכיוון הר הצופים לכי-בוש „אוגוסטה ויקטוריה“ וטור-מלכה. פעולה זו נכשלה בגלל תאונה טכנית — התפוצצות הודיידקה.

מבצע „מכבי“

בתום הקרבות על נבי סמואל, שיח'ג'אראח, קטמון והר הצופים, התגבשה הידיעה שהנה ממששת ובאה הפלישה של צבאות ערב. חטיבת „הראל“ נצטוותה לעזוב את

העיר ולשוב ולנסות לפתוח את הדרך לירושלים. שנעזבה ב־20 באפריל. במשך שבועיים אלה הקימו בה הערבים מחסומי אבנים ונוצרה העובדה של ניתוק מוחלט של העיר, בערך מאי-זור נוה-אילן ועד גור וחולדה. ואז (ב־8 במאי) החל מבצע „מכבי“, שתפקידו היה לחזור ולפתוח את הדרך. הכוחות שפעלו בו היו: חטיבת „הראל“ על שני גדודיה, וגדוד אחד מחטיבת „גבעתי“ (גדוד 51) ואחרי-כן גם גדוד 52.

התכנית היתה פשוטה: לחסל את כל הבסיסים או לתפוס את המערך הצפוני במקביל לדרך, בעוד שהכוח מדרום יתפוס את לטרון ב' ואחרי-כן בפעולה מתואמת יכבוש כוח אחד את לטרון וכוח אחד את דיר-איוב. פרטי האירועים ידועים.

הסתבר, כי השיירה לא אורגנה. חיכינו לה כל הלילה והיא לא באה. בלילה השלישי באה. זו הייתה השיירה האחרונה שהצליחה לעבור לירושלים והיא מנתה כ־30 משאיות. זה היה בליל ה־17/18 במאי. גם אני וגם מפקד הגדוד שפעל בעבר השני טענו שאיננו מבינים את השיקול. למה לא להתזק את השטח בידנו גם ביום. אנו המפקדים ראינו יכולת לכך. אך היו שיקולים של רמות גבוהות יותר. הפלישה המצרית התקדמה, וגדוד 52 הורד מלטרון והוצב אל מול המצרים. בינתיים, נשבר צבא־ההצלה למעשה, בהתקפות שנערכו עליו, והלגיון הערבי עדיין היה שרוי בקרבות על ירושלים עצמה. לטרון הייתה ריקה למחצה במשך 3–4 הימים האלה. כוחות „הראל” — הגדוד הרביעי אחרי כל קרבות בית־מחסיר, והגדוד החמישי, אחרי כל קרבות החלק הצפוני לדרך ירושלים, היו גדודים מרוסקים. בכל גדוד כבר נפלו כמעט מאה הרוגים. גם לפני כן לא היו גדודים אלה גדולים, והיו בהם מאות פצועים. גדוד 52, שיחד עם „הראל” היה יכול להבטיח החזקת לטרון, נלקח, כצמור לעיל. אז, בין ה־18 בחודש ועד התקפת חטיבה 7 על לטרון, בליל ה־24/25 (דומני שיום או יומיים לפני ההתקפה של חטיבה 7) ראינו את השיירה של הלגיון הערבי נכנסת ללטרון. וכשהגיעה חטיבה 7, שהייתה חטיבה ירוקה ולא בשלה, מורכבת רובה מאנשים שאך אתמול ירדו מן האגניה, נמצאה פנים־אל־פנים עם הכוח החזק ביותר שהיה עד אותו זמן בלטרון. ותוצאות התקפותיה שנכשלו — ידועות.

תוך כדי ההתחבטות שלנו כיצד להקים קשר בין באַב־אל־

מפה מס' 4 — מבצע „מכבי”

שלים ועד מחנה לטרון ב/, מכיוון השפלה. אשר להעברת השיירות; בשלב זה הוחלף גדוד „גבעתי” ונעשה ניסיון נוסף להעלות שיירות. מליל ה־14/15 ועד ליל ה־17/18 נפתחה הדרך מדי לילה.

הגדוד הרביעי כבש בלילה הראשון את בידו וגדוד של „גבעתי” כבש את לטרון, בשלב ראשון. חיכינו לשיירה כי תבוא — אך מסתבר, שהיו שלא האמינו בהצלחת הפעולה. השיירות לא היו מוכנות והגיעה שיירה שזכתה לכינוי — „שיירת היתום”, כי מנתה רק מכונית אחת. למחרת פעלו שוב שני הגדודים, ותפסו את כל המוצבים, ואז

כיבוש בית־מחסיר

בליל ה־10 במאי יצאו בעת־בועונה־אחת יחידות הגדוד ה־4 (הפורזים) והגדוד ה־5 (שערה־גיא) למשימתן. בשלב ראשון בוצעה פעולת הגדוד ה־5. פלוגה בפיקוד הסמג״ד ישכה, אנפה את המחלקה הערבית שבמשלט ממערב, ובסיוע פעולת־הטעיה של יחידה משוריית מכיוון הכביש הראשי, כבשה לפני חצות את המשלט ללא אבידות. פעולה זו בוצעה בייעילות יוצאת מן הכלל על־אף הדרך הארוכה והקשה והמאמץ הגופני הרב אשר נדרש ממבצעייה. עם כיבוש משלט זה הרחיבה היחידה את השטח התפוס על־ידיה והתבססה על משלט שני ממערב למשלט 16 — הוא משלט 21.

— — — גדוד „הפורזים” יצא עם חשכה ברכב מבסיסו בקריית ענבים והוסע עד טריס. משם פנה על קו הרכס טריס—בית־מחסיר לכיבוש „המסרק”. לרגל הערפל הכבד שכיסה את השטח, השתהה בדרך והגיע לגבעה האחרונה מול „המסרק” ונאחז בה. עם בוקר החלו מגיעים אלינו ידיעות בדבר כוחות התגבורת הזורמים לבית־מחסיר מירושלים וחברון, דרך בית־גוברין, בית־גטיף והר־טוב. מה־ר טוב הודיעונו על עשרות מכוניות עמוסות לעייפה לוחמים ערביים שפניהם לבית־מחסיר. ואכן, עם בוקר החלה הסתערות האויב.

ההסתערות כוונה כלפי המשלטים שנתפסו בלילה על־ידי הפלוגה מן הגדוד ה־5. הסתערות רדפה הסתערות במשך כל היום, כמעט ללא הפוגה. אבידות הערבים נמנו לעשרות. כן הותקף באש המש־לט שהוחזק על־ידי אנשי הגדוד ה־4.

חיזקנו את כוחותינו במשלטים על־ידי העלאת יחידות נוספות. תחמושת ומים הועלו אליהם במאמצים על־אנושיים בידי לוחמי היחידה שהעפילו ועלו במדרונות התלולים, עמוסי כד־חלב, מלאי מים וארגוני תחמושת, ואילו בירדם היו נושאים את חבריהם הפצועים. קיום הקשר התקין היה תנאי ליכולת עמידתנו במש־לטים, והמאמצים שנתבעו מאנשי־הקשר לא נפלו ממאמצי־הקרב במרומי המשלטים.

— — — עם ערב שכנו ההתקפות, הורגשה התרופפות במחנה הערבי, כתוצאה מכשלונם להוציאנו מעמדות־המפתח בהן הת־בססנו ואותן החזקנו במאמצים ובגבורה רבה. הצטיינה בכוח עמידתה פלוגתו של ישכה מן הגדוד ה־5, שנשאה בעיקר המעמסה של התקפות והסתערויות הערבים. למעשה נשבר כוח ההתנגדות של הערבים עוד טרם הוכרעו בפועל. האבידות הכבדות אשר נגרמו להם בהתקפות הממושכות שחזרו ונישנו, הביאונו עדי משבר, עוד לפני שהכפר נכבש על־ידינו ממש.

— — — במשך היום לוקטו ונאספו כל לוחמי „הראל” אשר ניתן היה להפעילם, לקראת המאמץ האחרון והמכריע בליל ה־11 במאי. מרגמת „דוידקה” הועלתה למשלט 16, ממנו תוכל לסייע לכיבוש „המסרק” — נקודת־המפתח לשליטה על בית־מחסיר.

עם לילה החלה התקפת הגדוד ה־4 על „המסרק”. לאחר הפגזת המקום והטלת מספר לא גדול של פגזי „דוידקה”, כבשה יחידה, בפיקודו של אורי, בהסתערות־לילה נועזת, את המשלט, כמעט ללא אבידות, ועם בוקר נמצא הכפר עצמו בידינו — ריק מאדם.

ואד לשפלה היה ניסיון של פיקוד „גבעתי“ לערוך איגוף צפוני יותר. אך שוב, בלחץ המצרים נלקחה חטיבת „גבעתי“ והניסיון נעזב. חטיבה 7 ערכה את שתי התקפותיה, הראשונה בין ה־24 ל־25 במאי והשנייה בין ה־29 ל־31.

דרך „בורמה“

בלטה מאוד העובדה שאנו שולטים על רוב הדרך לירושלים ורק קטע של מספר קילומטרים הוא המונע מאתנו קיום קשר ישיר. בהזדמנות מסוימת, התגלה לנו נתיב צדדי, שדרכו ראינו אפשרות לפתוח קשר, שיהיה מחוץ לטווח הפעולה של הכוחות המצויים בלטרון. על אף כשלונה של חטיבה 7 בכיבוש לטרון, היא שייצרה את הבסיס לעמידתנו מדרום ללטרון על־ידי כיבוש בית־ג'י'ו וסביבתו. ההישגים והכשלונות גם יחד הצביעו על אפשרות של אלטרנטיבה — קשר לירושלים, שלא בדרך הכביש הראשי ולא דרך לטרון עצמה. פתיחת „דרך בורמה“ היא בעיני סיומו של שלב הדבקות בקטע לטרון—באב־אל־ואד כקטע יחיד שדרכו ניתן לנו לקשר עם השטחים ממערבה, שהיו בידינו.

לראשונה נראתה לפנינו אלטרנטיבה למשימה, אלטרנטיבה שאינה צמודה לפרטי־הנוף ששמו לטרון. נוצר קשר אחר, אָמנם קשה — קטע שהצריך סוגי רכב מסוימים. רק לאחר טיפול הנדסי מסוים הושג תחליף לדרך, תחליף שלא היה הטוב ביותר, אולם תחליף שאיפשר קשר בטוח ויציב עם ירושלים.

בשלב זה, עדיין לפני ההפוגה הראשונה, עם היווצרות „דרך בורמה“, התחילו להסתמן בקרבנו שתי אסכולות־מחשבה. אסכולה אחת, שמסיבה זו או אחרת, סמלית או לא סמלית, מתוך אמונה שזה ניתן, עמדה בתוקף על כיבוש לטרון. ואסכולה אחרת שטענה, כי העיקר הוא פתיחת הקשר לירושלים. איננו חייבים לפתוח את הקשר דווקא במקום שבו צריך להתיר נגש באויב החזק ביותר. עדיף כי נלך דרומה ונפתח יותר צירי

תנועה ולוא גם יהיו אלה קשים בשלב ראשון, ויחייבו טיפול הנדסי, מאשר להתאמץ להתגבר על כוח צבאי מבוצר בפרט־נוף, בעל יתרון בולט. היינו עדים להמשך המאמצים לכיבוש לטרון. שוב נערכה עליה התקפה, הפעם של גדוד מחטיבת „יפתח“, שהורדה מן הגליל. בגלל תקלה הביאה ההתקפה לידי כיבוש חלק מ„רכס התותחנים“. אבל הגדוד שצריך היה להמשיך (בעקבות הגדוד שכבש) טעה ועלה במקום למוצב שנכבש למוצב בלתי כבוש, ולטרון שוב לא נכבשה. הקשר לירושלים כבר היה קיים (אָמנם רופף) אך נעשו עוד מאמצים ליישם לטרון.

אחרי־כן נכנסה ההפוגה לתוקפה. „דרך בורמה“ התבססה יותר, הושקע בה מאמץ הנדסי, היא נעשתה ציר תנועה, ציר שיאפשר לקיים בו, במושגים של אָז, את מינימום הצרכים של ירושלים.

סיכום

החלו קרבות „עשרת הימים“, שהמאפיין אותם הוא „מבצע דני“. בשלב ראשון חוסל המכלול של לוד—רמלה ושוב נעשה ניסיון להגיע ללטרון. שני ניסיונות תקיפה נכשלו שוב, ולא חשוב לדון פה אם כך צריך היה לקרות או לא. החל מאותה תקופה, מקרבות „עשרת הימים“, גם תוך קרבות „עשרת הימים“ במסגרת מבצע „דני“ וגם בירושלים, בולטת הלכה למעשה המגמה דרומה.

כאן, באיזור זה, היו עתה המצרים, ונערך כידוע מבצע „יואב“.

קרבות „עשרת הימים“ היו למעשה הקרבות אחרונים בתקופת מלחמת־הקוממיות, שבהם היה מנע־קרב ולחימה בין צה"ל לבין כוחות ירדן. בידינו היתה דרך אלטרנטיבית לירושלים. אכן לא הדרך הראשית, כי לטרון לא נכבשה, ואף־על־פיריבן דרך שהבטיחה קשר — דרך המשמשת אותנו גם היום.

„דרך בורמה“

מוקד בעיות הבטחון השוטף ביותר המורות של ישראל, מאז מערכת סיני, הוא הגבול עם סוריה; לא רק משום שגבול זה הוא הפרובלמטי ביותר, אלא גם משום שסוריה יוזמת פעולות חבלה בישראל גם דרך גבולותיהן של ירדן ולבנון. שלושה הם התחומים בהם מנסים הסורים לפגוע בישראל:

● חבלה ומיקוש, תוך פיתוח דוקטרינה של מלחמת גרילה בישראל, כ„דרך לשחרור פלשתיין“.

● הטיית יובלי הירדן, כדי לשלול את המים מישראל.

● ייזום תקריות אש לאורך הגבול, במטרה לשבש את הפעילות השגרית — האזרחית והצבאית — בשטח הישראלי. באורח פרדוקסלי, לכאורה, אירעו רוב תקריות אלה דווקא ב„איזור המפורז“ שבין ישראל לסוריה.

גורמיה של מדיניות הגבול הסורית

קיצוניותה של מדיניות הגבול הסורית מקורה בגורמים רבים. העיקריים הם:

● הלאומנות הקיצונית וחוסר היציבות המאפיינים את הזירה המדינית בסוריה.

● היתרון הטופוגרפי של הסורים לאורך רוב אזורי הגבול עם ישראל (ועל כן ריכוז חלק ניכר של הצבא הסורי בצמוד לו).

● עצם קיומו של איזור מפורז, עליו מנסים הסורים להשתלט.

הקיצוניות הסורית

הרכבה האתני של סוריה והתפתחותה המדינית המיוחדת הקנו למדיניות הפנים והחוץ שלה אופי קיצוני. אופי זה מתבטא בכינון משטר שמאלני-קיצוני, בניהול מדיניות שאפתנית וחתרנית במישור הבין-ערבי וכן ביחסה לבעיית הגבול עם ישראל. המתיתות ששררה בסוריה בעשור האחרון, חולשתם של המשטרים שקמו בה ויומרותה הלאומנית (השאיפה להופיע כחלוצת הלאומיות הערבית) — כל אלה דחפו למדיניות גבול קיצונית והקשו על נסיגה ממנה.

בספטמבר 1961 פרשה סוריה מן „הקהילה הערבית המאוחדת“, בעקבות הפיכה צבאית. שליט מצרים, עבד-אנאצר, נאלץ להכיר דה-פקטו בפרישתה של סוריה, אך סירב להעניק את ברכתו לעצמאותה. משום כך נאלצו המשטרים, שקמו בסוריה מאז הפרישה, להוכיח לדעת הקהל הלאומנית בסוריה ובעולם הערבי כולו, כי אי-תלותם מוצדקת והם מתקיימים בזכות עצמם. מכאן שאיפתם של משטרים אלה להידמות למצרים ואף לעלות עליה בתחומים שונים, ובעיקר במאבקה נגד ישראל.

בעוד ההשקפה המצרית חוזה התמודדות צבאית עם ישראל בטווח הרחוק יותר ושואפת לכן להימנע לפי שעה מתקריות גבול המורות עמה, טוענים הסורים, מאז 1961, שאין לחשוש מהתנגשות צבאית עם ישראל אפילו עתה. הסורים מציגים עצמם כבעלי השקפה לאומנית נועזת מזו של המצרים, והם קוראים לנהל עכשיו מלחמת גרילה בתוך שטח ישראל ולזאת כחלקיה להתנגשויות צבאיות רחבות.

האזורים המפורזים

- אפשרות לפתוח באש ללא צורך בריכוז כוחות או תזוזות.
- אפשרות לשבש, בקלות יחסית ומתוך החלטה מיידית, את מהלך החיים בספר הישראלי.
- שליטה מלאה על הנעשה בצד הסורי של הגבול. החדרת אזרחים סוריים אל מעבר לגבול נעשית ביוזמתו או באישורו של הצבא הסורי, הסוקר את כל איזור הגבול.
- הפעלה, בקלות יחסית, של נשק כבד נגד מטרות צבאיות ישראליות. תגובה ישראלית תכליתית מחייבת הפעלת כוחות

תמיכת השלטונות הסוריים בביצוע פעולות חבלה בתוך שטח ישראל גברה בשנתיים האחרונות. תחילה סיעו לארגון „אל-פתח“ ומאו ראשית 1966 (עם עלייתו לשלטון של הפלג הקיצוני של הבעת'), נטלו הסורים ארגון זה תחת חסותם ובמקביל המשיכו בביצוע מעשי חבלה על-ידי יחידות סדירות של הצבא הסורי. ב-1965—1966 בוצעו כ-80 פעולות חבלה, בעטיין נהרגו 11 ישראלים ונפצעו כ-60.

כיוון שמדיניות זו מוכתבת על-ידי שיקולים מדיניים, אין הסורים מתכשים לחלוטין לאחריותם למעשי החבלה (אם כי משיקולי מדיניות חוץ רחבה הם נמנעים מ"נטילת האחריות המלאה עליהם). נושאי-תפקיד ומנגנוני תעמולה בסוריה משבחים את שיטת החבלה בישראל, אותה שילבו ב"דוקטרינה של „מלחמת ה" שחרור העממית", וכן את הארגונים הנושאים בה.

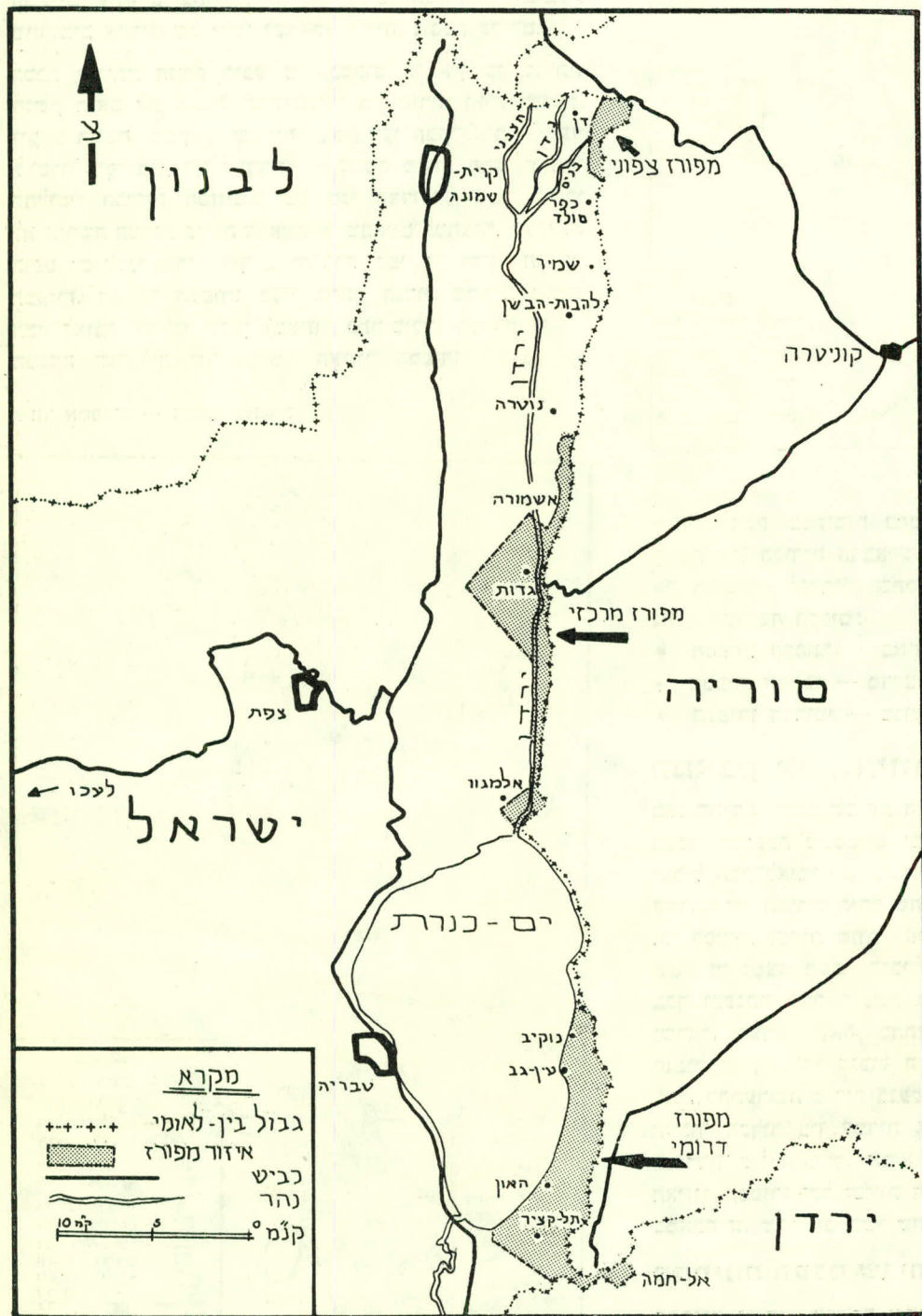
היתרון הטופוגרפי וריכוז הצבא בגבול

לסורים עדיפות טופוגרפית בולטת לאורך מרבית ה"גבול, חוץ מקטע ממזרח ל"כנרת. השטח בצד הסורי גבוה בכמה מאות מטרים מן השטח בצד הישראלי. בצד זה נמצאים בעיקר ישובים אזרחיים, בעוד ש"בצד הסורי הוקם מערך צבאי מבוצר והישוב האזרחי בו דליל.

במערך הרצוף של המוצ"בים המבוצרים, שלאורך הגבול עם ישראל, חונים כעשרת אלפים חיילים סוריים: יותר משלוש חטיבות חי"ר, יחידות טנקים וסול"לות ארטילריה. חלק מן הטנקים והתותחים מוצבים בקו הסורי הקדמי, כשי"טווחם היעיל מגיע עמ"ק אל תוך שטח ישראל. שיי"לוב זה של יתרון טופ"גרפי וריכוז עוצמה צבאית מקנים לסורים כמה יתרי"נות חשובים:

- הגנה טבעית ופגיעות נמוכה יחסית.

האזורים המפורזים — מפה כללית

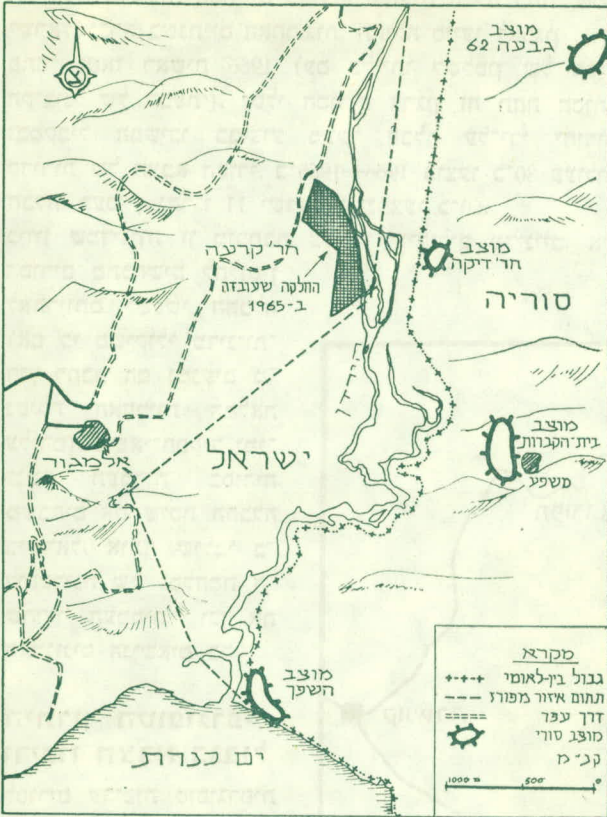
אור (בנובמבר 1964 הופעלו מטוסי חיל-האוויר הישראלי לשיתוק אש ארטילריה סורית).

הסכם שביתת הנשק ותוצאותיו

האזורים המפורזים בגבול ישראל-סוריה והבעיות שבעטיין הן תוצאות הסכם שביתת הנשק הישראלי-סורי והתקוות שנכזבו מאז נחתם ב-20 ביולי 1949. ההסכם נועד, כן נאמר בו, להיות שלב מעבר לקראת שלום של קבע. ההסדרים שנקבעו או כדי להקל על החזרת החיים לתיקנם בתקופת-הביניים עומדים בתוקפם זה 18 שנים. המתחות, הנובעת מתחומים אחרים של יחסי ישראל-סוריה, נוספה עליהם.

הסכם שביתת הנשק קובע כי „במקום בו אין קו שביתת הנשק תואם את הגבול הבינלאומי בין סוריה וארץ-ישראל. ייקבע השטח, שבין קו שביתת הנשק לקו הבינלאומי — עד להסדר סופי בין שני הצדדים — כשטח מפורז ממנו יורחקו לחלוטין הכוחות המזוינים של שני הצדדים, ואשר לתוכו לא תורשה הכנסת כוחות צבאיים או צבאיים-למחצה“. סעיף זה תופס גם לגבי גזרות עין-גב ודרדרה, לפיו הן חלק מהאיזור המפורז. האיזור המפורז מצוי ברובו הגדול ממערב לגבול הבינלאומי ובחלקו הקטן (באיזור כפר סולד) ממזרח לו. המגמה העיקרית של תחימת האיזור המפורז וקביעת קו

איזור אשמורה — חלוקה לגושים

איזור אלמגור

שביתת נשק, במקומות בהם לא נקבע איזור מפורז, היתה לחצוץ בין הכוחות הצבאיים של שני הצדדים ובכך להפחית את הסיכויים לתקריות שתסכנה את השלום. האיזור המפורז נחלק לשלושה חלקים:

- * המפורז הצפוני — באיזור דן-שאר-ישוב.
- * המפורז המרכזי — מדרבשייה עד לכנרת.
- * המפורז הדרומי — מנוקייב עד אל-חמה.

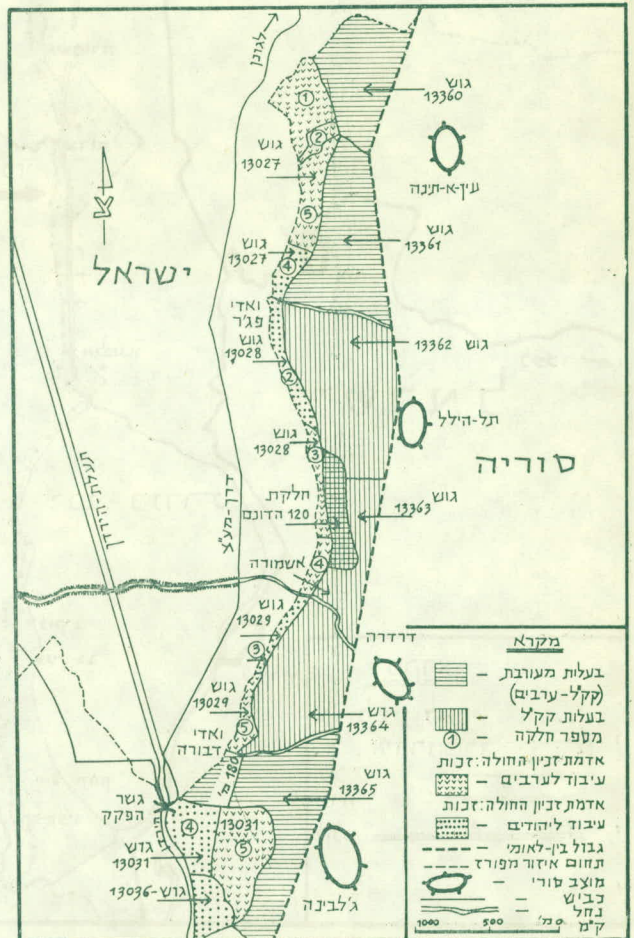
המאבק על האיזור המפורז

מאז תחימת הסכם שביתת הנשק שאפו הסורים ליצור לעצמם מעמד והשפעה משפטיים ומעשיים באיזור המפורז, ממערב לגבול הבינלאומי ואף ניסו לדחוק את ישראל ממנו. עמדתם של הסורים היתה שהאיזור המפורז אינו שטח ישראלי וכי לסוריה זכויות שוות לאלו של ישראל בשטח זה. אף כי שטח זה נמצא מעבר לגבול הבינלאומי, אין סוריה מכירה בכך וטענתה שכל הנעשה במפורז טעון הסכמתה. ישראל, מצדה, רואה, בהתאם להסכם שביתת הנשק, את הגבול הבינלאומי כגבול הקובע ותיא מתנגדת, באופן עקרוני, להתערבות סוריה בנעשה ממערב לו.

הניגוד הברור בין עמדות אלה, שלא הוקל עלידי עמדתו הנפרדת של האו"ם, הביא למאבק מתמיד על מעמדו של האיזור המפורז ועל זכויות הצדדים (ובכללם האו"ם) לגביו. במאבק זה מבחינים בשלושה שלבים עיקריים:

מחתימת הסכם שביתת הנשק עד תחילת 1950

בתקופה זו היה המאבק שקט וסוריה עדיין נמנעה מהפעלת

התיישבו דרך קבע בסוריה ועברו לעבד חלקות אחרות) וחלקו האחר „מועד“ להטרדות באש ממוצבים סוריים בתקר פות העיבוד. רוב חלקות „פרובלמטיות“ אלה מצויות באיזור המפורז הדרומי בגזרות האון — תל-קציר.

1967 - 1961

במרוצת השנים נעשו כמה נסיונות להגיע לידי הסדר עיבודים באיזור המפורז, או בחלקיו. כוונת ההסדר היתה לוודא פעי- לות חקלאית בלי שתהיה עילה לתקריות. כמה מנסיונות אלה נגעו למפורז הדרומי „הפרובלמטי“. העיקרי בהם נעשה בסוף 1962.

בסיומה של שנה זו העביר ה-א"מ לישראל הצעה להסדר עיבודים על בסיס „הסטאטוס קוו“, ששרר באיזור המפורז הדרומי בפברואר 1961. ישראל הסכימה להצעה זו, כדי

הרעשה בישוב

לאפשר עיבוד שקט. כתוצאה מכך החלו משקיפי ה-א"מ בסיועם של נציגי ישראל, בינואר 1963, בסימון קו הגבול המזרחי של תחום העיבוד הישראלי. לקו זה קראו מאז „הקו השחור“.

תוך כדי סימון התפתחו ויכוחים על מקומו של הקו, וסימונו לא היה רצוף. ה-א"מ אף הסתייג מאוחר יותר מחלקים מסו- ימים של קו הסימון ואלה סומנו מחדש ב-1964 (בשטח עצמו ועל גבי מפה).

החקלאים הישראליים לא חרגו, מאז ההסכם, אל מעבר ל„קו השחור“ ואף חדלו לעבד כמה חלקות הנמצאות מזרחית לו (חלקות שעובדו על ידם קודם לכן). הסורים, לעומת זאת, לא הסכימו עם סימון הקו והמשיכו להפריע באש לעיבוד החלקות (כמו „הבוטטר“, „הפרסה“ ו„השולחן הקטן“), ממערב ל„קו השחור“. על אף ההפרעות הסוריות המשיכה ישראל בעיבוד החלקות הנמצאות ממערב לקו.

כוח אלים. העיקרון הקובע בשאלת העיבודים באיזור היה הבעלות על אדמות; ישראלים עיבדו אדמות בבעלותם וערבים מקומיים עיבדו חלקות שבבעלותם. בכלל, היחסים בין הישראלים לערבים המקומיים, תושבי האיזור המפורז היו נוחים. דוגמה לכך היא העסקתם של פועלים ערביים מהכפר סמרה בסלילת הכביש לעין-גב.

מצב זה באיזור המפורז היה תוצאת היחסים התקינים, ששררו באותה תקופה בגבול הישראלי-סורי (הגבול הבין-לאומי, שסימניו הושחתו על-ידי הסורים בתקופה קודמת, אף סומן מחדש במשותף).

נו"ט עד 1951

ב-1951 החריפו יחסי הגבול בין ישראל לסוריה. המתוחות בגבול נמשכה, אם בהפסקות קצרות ואם בהפסקות ארוכות יותר, עד היום. חלק מההתנגשויות קרו באיזור המפורז, בו ניסו הסורים ליצור עובדות בכוח תוך ניצול עדיפותם הטופוגרפית וריכוז הכוח שעמד לרשותם בקביעות. עם הנסיונות הסוריים הבולטים בתקופה זו (1951) נמנים:

* אש ממוצבים סוריים לעבר עובדים ישראליים, שעבדו במסגרת מפעל ייבוש החור- לה, באיזור גשר בנות יעקב.

* הריגת 7 שוטרים ישראליים, שהיו בסיוור רכוב ב„אצבע“ המוליכה לאיזור אל-חמה (מאוחר יותר השתלטו הסורים בכוח על ה„אצבע“ ומאז נמנעה גישת ישראלים לאי-זור בו גם הוצבה יחידה צבאית סורית).

* הטרדות באש של החיים הסדירים בגזרות אחרות כמו עין-גב, הכנרת ועוד.

* ניסיון להשתלט על שטח ישראלי לא מפורז מצפון לכנרת (באיזור כורזים) על-ידי שיגורה של יחידה צבאית לשם. לאחר קרבות, שנמשכו לסירוגין כמה ימים, נאלצה יחידה סורית זו לעזוב את השטח הישראלי.

המעבר לדרכי אלימות הביא גם להוספת עוד אלמנט משפטי במאבק המדיני על האיזור המפורז. לעיקרון זכויות הבעלות על אדמות נוסף עתה גם עיקרון ה„סטאטוס קוו“ במועד מסוים. למעשה, כתוצאה מההתנגשות ב-1951, הפך עיקרון זה לקובע בכמה חלקים של האיזור המפורז במקום העיקרון של בעלות האדמות.

משום רצונם לקבוע לעצמם חוקה באיזור המפורז, עומדים הסורים על כך, שנושאי המפורז יידונו בוועדת שביית הנשק המערבת. ישראל מתנגדת לתביעה זו מתוך עמידה על העיקרון, שהאיזור המפורז הוא מחוץ לטריטוריה סורית ואין לסורים זכויות כלשהן בו. בהסכמי שביית הנשק מוגדר: שטענות בעניין זה הן בסמכות הטיפול של ה-א"מ ולא של ועדת שביית הנשק המערבת. כתוצאה מניגוד עמדות אלו חדלה ועדת שביית הנשק לקיים ישיבות שגרתיות.

בתקופה זו נוצרה מעין „שגרת חיים“ באיזור המפורז: חלקו מעובד על-ידי חקלאים ישראליים וערבים מקומיים (שמקצתם

מן המסכת הכללית של יחסי סוריה-ישראל. בעוד ה"מו"מ מתנהל המשיכו הסורים להצהיר בפומבי על דוקטרינת "מלחמת השחרור העממית" ולשגר חוליות חבלה לשטח ישראל.

בינואר 1967, בעונת העיבוד, החלו הסורים לפתוח באש מנשק כבד גם על חלקות, שנחשבו בעבר לבלתי "פרובלמטיות".

השבת אש ישראלית יעילה הפסיקה את האש הסורית אל מעבדי החלקות. אז קיבלו הסורים את יוזמת ה"או"מ לשבת ולדון על הסדרי עיבודים במפורז.

המשאזומתן הנוכחי

במחצית ינואר שנה זו הציע המזכיר הכללי של ה"או"מ, או תאנט, לסוריה ולישראל, לקיים פגישה מיוחדת של ועדת שביתת הנשק הישראלית-סורית על-מנת לדון — לפי סדר יום קבוע מראש — על הסדרי עיבוד לאורך קו שביתת הנשק.

עתה, בניגוד לתקופות קודמות, אין בעיות העיבודים באיזור המפורז מקור עיקרי למתיחות שבין סוריה לישראל. מקור המתיחות העיקרי כיום הוא יוזמת החבלה והטירור של סוריה, המשולבת בדוקטרינה הביטחונית של שלטונות סוריה. על אף זאת הסכימה ישראל להשתתף בישיבת הוועדה מתוך נכונות להגיע להסדר בעניין העיבודים, ולחסל בכך מקור (ולוא חלקי) של סכסוכים בגבול הסורי. בישיבה הראשונה, שנערכה ב-25 בינואר, בשטח הסורי, הציגו נציגי ישראל את

כדי להבין עד כמה סבוכות בעיות האיזור המפורז יש לזכור, כי בהסדר "הסטאטוס-קוו" נקבע "הקו השחור" כתחום המזרחי לעיבודים הישראליים ולא כקו גבול, שכן הסורים תחומים על-ידי הגבול הבין-לאומי. מצב זה שואפים הסורים לשנות והם מנסים לקבוע את נוכחותם, בתחום הביניים" בעיקר על-ידי החדרת עדרים לתוכו.

בעיות סבוכות כמעט באותה מידה קיימות גם באיזור המפריז רז המרכזי. האיזור המפורז הצפוני הוא הקטן והפחות פרובלמטי מבין השלושה, אם כי גם בו ניסו הסורים מדי-פעם להפריע לעיבודים הישראליים.

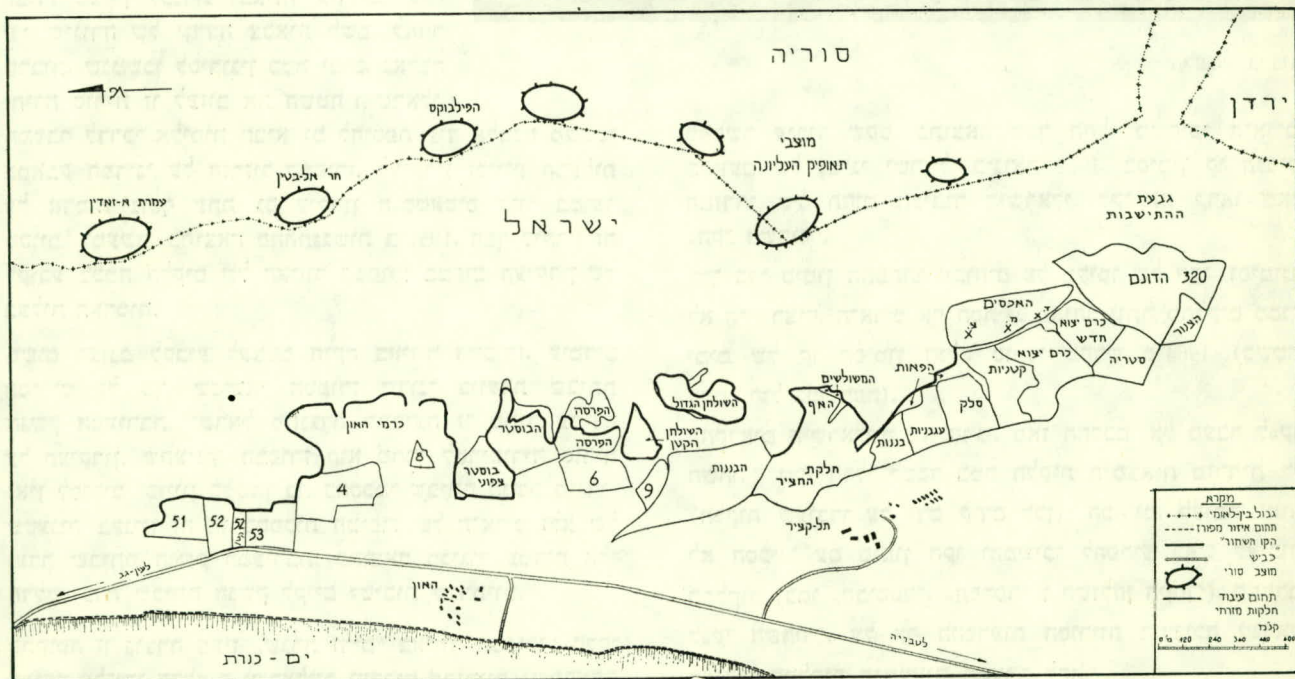
הצעת ראש-מטה המשקיפים להסדר עיבודים

ביוני 1966 הציע ראש-מטה המשקיפים הנוכחי, גנרל אוד בול, הפסקת אש ללא-תנאי בגבול הישראלי-סורי, וניהול מ"מ על הסדר עיבודים כולל. סוריה וישראל נענו לקריאתו של הגנרל בול והסכימו גם להימנע מעיבודן של כמה "חל-קת פרובלמטיות" במפורזים למשך תקופת ה"מו"מ.

משאזומתן זה, שנמשך כחצי שנה, נכשל בשל שני גורמים עיקריים:

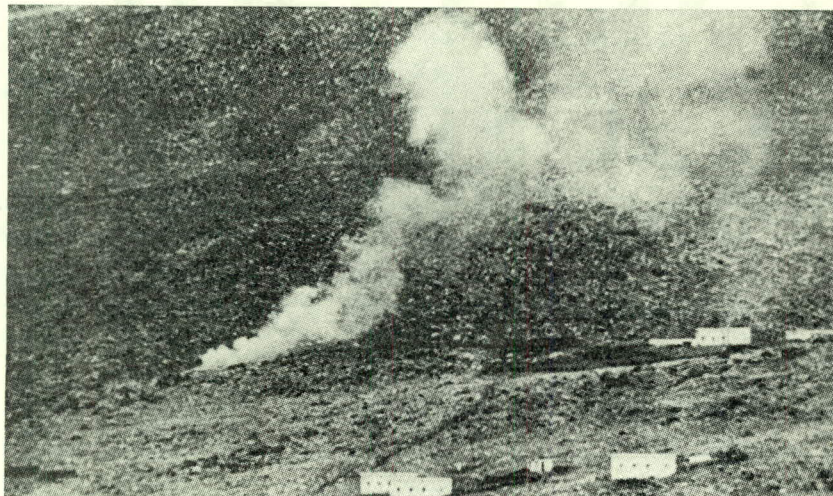
- הסורים הציגו דרישות קיצוניות והמשיכו בניסיונות ליצור עובדות בשטחים המפורזים על-ידי הגברת חדירות למטרות מרעה ועיבוד.
- אי אפשר היה להפריד את ה"מו"מ על הסדר העיבודים

תחום העיבודים המזרחי באיזור תל-קציר-האון

הצעותיהם להסדרי עיבודים לגבי כל אחד משלושת האזורים המפורזים. נציגי סוריה הודיעו, כי ייוועצו בממשלתם וישיבו על ההצעות הישראליות. הסורים טרם השיבו בהצעות-נגד ענייניות, אלא תבעו דיון

המדרון שממול

בשאלות הכוללות של האיזור המפורז, שאינן נכללות בסדר היום הקבוע והמוגדר מראש של הוועדה. עמדה זו מקורה בסתירה הקיימת בין דוקטרינת המאבק האלים נגד ישראל, בה דוגל המשטר לבין קיום דיון ענייני ושקט בהסדר העיבודים. הסורים נענו לקריאת מוכ"ל הר"מ להשתתף בדיונים, משום שאינם יכולים להרשות לעצמם לדחות פניה פומבית כזו, אך ב"מו"מ ענייני אין הם מגלים עדיין נכונות להשתתף.

סיכום

כל עוד נמשכת היוזמה הסורית לטירור וחבלה נגד ישראל יהיו בעיות העיבוד בהכרח, גורם משני. במידה שלא יחול שינוי בעמדה הסורית, ספק אם תהיה אפשרות להמשך המשאומתן להסדר העיבודים. לכן עלולות בעיות אלה לשמש גם בעתיד אחד הגורמים לתקריות בגבול הסורי.

מה חדש בספרי „מערכות“

ספר זה הוא פרי התרשמות וניסיון בשליחות מטעם מדינת-ישראל ברפובליקות של סנגל ושל מאלי (היא סודאן-הצרפתית לשעבר). בהגיען לעצמאות, קשרו שתי מדינות אלו ביניהן ברית-פדרטיבית, שנקראה אז „פדרצית מאלי“. הנסיבות, אותן מתאר המחבר, הביאו לכך שהפדרציה לא נתקיימה אלא זמן מועט בלבד — ועדי-מהרה נתפרקה לשתי מדינות נפרדות. המחבר, סגן-אלוף יהודה בן-דוד, היה שגרירנו הראשון בפדרציה, ובשתי מדינות אלו.

ספר זה אינו מחקר על אפריקה, על מדינותיה או על יושביה; ודאי וודאי שאין לראות בו סיכום או מסה על אורחות-פעלו של שירות-החוץ הישראלי באפריקה. אולם אך טבעי הוא, שאדם אשר שירת שירות ממושך למדי ביבשת המרוחקת מארצו, לא יוכל להימנע, בספרו על רשמיו, מהעלאת מסקנות ממראה-עיניו, ולו גם אישיות, חלקיות וארעיות; מה עוד יששה באפריקה בתקופה נסערת, בה השתחררו מדינות רבות ביבשת זו מעול שלטון קולוניאלי — והיה עדי-ראיה-זושימעה למעשים, לאירועים ולתהליכי-שינוי שהביאו בכנפיהם תמורות מדיניות ותרבותיות נרחבות באותו איזור של היבשת הגדולה.

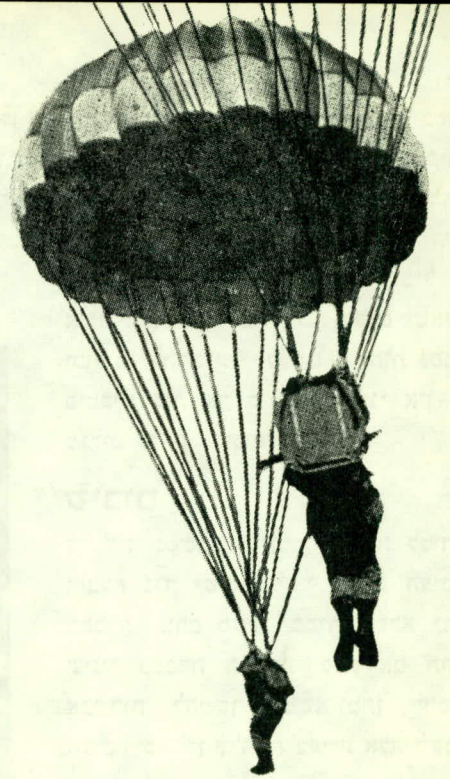
הספר, אף כי מתוארים בו מאורעות ומעשים לפי סדר התרחשותם בקירוב, איננו בגדר „יומן אישי“, ועל-אף כל התיאורים המעניינים שבו, תיאורי נופים וחזיוני-טבע, מרחבים, תברות-אנוש ססגוניות וטיפוסי-אדם רבגוניים, אין למנותו גם על ספרי-המסעות.

דמותו של ספר זה ייחודית יותר; הריהו פרי ראייה אישית, עוקבת ופקוחה של האירועים ושל האנשים בעיניו של ישראלי אשר נשא במשך שנתיים ימים בשליחות דיפלומטית מטעם מדינה צעירה — במדינות צעירות אף ממנה. ברישומי הצלורים בדפי ספר זה — משולבים המוכר והמפתיע, המקובל והמזוה, הדומה והשונה, המאלף והמעניין כאחד — ויהיה בקריאתם משום עניין והנאה לקורא; אך הם יוסיפו לו גם מידה של היכרות עם אותם עמים, ועם מנהיגיהם, ומידע מהימן — לפעמים בלתי-צפוי — על היבשת המתעוררת, ויתרמו להרחבת אופקיו.

פעולות ראשונות

אל"מ נ. גור

חזרה בנסיס

אש. לא ניתן לנו שום תפקיד ממשי ושימשנו כמעין עתודה עורפית. אולם גם לעצם ההשתתפות בפעולה היתה חשיבות רבה. החברה הרגישו שהם כבר צנחנים לכל דבר ושכל הדיבורים על פעולות לא היו בעלמא. המעשים החלו לתפוס את מקומם של הדיבורים.

ההכנות לפעולות התגמול נעשו בדרך-כלל, בחופזה. הזמן, ממתן הפקודה לביצוע, היה קצר וההכנות — דחוסות.

כשנודע לנו על הפעולה התחלנו בהשלמת ציוד ותחמושת. כיוון שלא הוטל עלינו תפקיד מיוחד לא עמדנו בפני צורך לערוך ארגון וחלוקה חדשים של כוחות וכלי-נשק ורק השלמנו לכל אחד את החסר.

הוקצתה לנו שעה מסוימת לניסוי הכלים ולבדיקתם ודבר זה נתן לחברה את התחושה האמיתית של שותפות בפעולה. מכל עבר במחנה, לפי קביעת מפקדת הגדוד, נשמעו יריות רובים, מקלעים ותת-מקלעים, כמעט כמו בקרב. פה ושם התפוצצו גם רימונים — לבדוק סדרות חדשות. התזמורת היתה רבת קולות בזכות הסוגים הרבים של כלי-הנשק. תת-מקלע „עוזי“, עדיין לא היה לנו ואנו פעלנו אז עם „טומיגנים“, „שמייסרים“, „טומי“ פניני ו„סטנים“. האחד יורה בקצב מהיר ובקול צלול וגבוה והאחר יורה בצליל אומר כבוד, אטי ועמוק. כל אחד בוחר כלי-נשק לפי מזגו וטעמו. לי היה „טומי“ אמריקאי — קצת כבד אמנם אבל מתאים למידות גופי ה„בריאות“. רחובות המחנה המו מאדם. קבוצה אחת הולכת לירי והשנייה חוזרת. חיילים נושאים על הגב ארגוני תחמושת. רימונים, אשפות למחסניות נוספות וכלי-נשק להחלפה. גיפיים עם מפקדים עוברים במהירות לתדריכים ולפקודות ומשאיות עמוסות נקשרות אל עוקבי מים, מטבח ומשא. הרגשה טובה, הרגשת כוח ושותפות.

סדרת אימוני-הפרט, שנערכה בחורשת האקליפטוסים ליד כפר-מנחם, הסתיימה. הגרעין המרכזי של הפלוגה התחזק והתחשל. הרגשת סיפוק וגאווה מילאה את לבותיהם של רוב החברה על ההישגים שאליהם הגיעו. הכושר הגופני עלה ועמו גם הביטחון העצמי. המסע הרגלי חזרה למחנה היה טוב בהרבה מהמסע אל הסדרה. הקצב היה שקול ובוטח ולא היה נפל.

אולם צלקות בגוף הפלוגה היו. משבר הנפקדים והנופלים לא עבר בלי להשאיר סימנים. השורות הצטמצמו במקצת וגם בין הנשארים היו עדיין כאלה אשר בסתר לבם רצו להפסיק ולעזוב את השורות. קשה היה להם ולא הרגישו בפלוגה כבבית. אותם החזקתי בכוח, מתוך תקווה שעם הזמן אף הם יתגברו על הקשיים ויעשו צנחנים אמיתיים. לכולם, ובמיוחד לחלשים, היתה חשובה שהייה שקטה במחנה לשם התארגנות מחדש, מנוחה והתחזקות לקראת העתיד.

אולם המצב הביטחוני ציוה אחרת.

כבר בהיותנו בשדה ביצע הגדוד פעולת תגמול שיעדה — מכון מים בעזה (אותו מכון שפוצץ שוב כמה חודשים אחרי כן בפעולת עזה). בפעולה זו השתתפו כוחות מנוסים מהגדוד וביניהם פלוגה ב' הוותיקה. על הפעולה פיקד אריק ה„מג"ד, ועל הכוח שחדר פנימה פיקד דוידי ה„סמג"ד, שהיה קודם לכן מפקד פלוגה זו. הפעולה הוכתרה בהצלחה מלאה. בינתיים נמשכו מעשי הטירור הערבי ועל צה"ל הוטל לערוך כמה פעולות תגמול. פעולות אלה הוטלו, כמובן, על הצנחנים.

ח'רבת סיכה

הפעולה הראשונה היתה באיזור ח'רבת סיכה, שבסביבות דביר. לגבי הפלוגה שימשה פעולה זו מעין הדגמה וטבילת

התדריך לפלוגה היה כללי. אנו נופנה אל מקומנו בשטח ושם נתפרס, נחפור עמדות אישיות ונמתין להתפתחויות. ה"מ"פ עם ה"מ"מים יהיו בעמדת תצפית קדמית כדי "לקרוא את הקרב" ולוודא פעולה יעילה בהינתן הפקודה.

מכשירי קשר קלים חולקו למחלקות והקשר בתוך הפלוגה הובטח.

לקראת ערב עלינו למשאיות, תפסנו את מקומנו בשיירה ויצאנו לדרך.

לרוב החיילים היה השטח חדש ובלתי מוכר. אנו המפקדים הכרנוהו בזכות סדרות אימונים קודמות וסיורי גבול, שערך כל אחד ביחידתו הקודמת. אולם לרוב החיילים, כאמור, היתה זו הפעם הראשונה להתקרב אל איזור גבול בלתי ידוע ולקראת פעולה של ממש. אמנם, בעתיד הקרוב גם הם "יחרשו" כאן כל גבעה וישטפוה בויעה. אולם כרגע היו אלה בשבילים הרים גבוהים וחשוכים, מטילי אימה ופחד, כשה- אויב הנעלם מסתתר מאחוריהם.

עם הירידה מהכביש הראשי לבאר-שבע החלו הטלטולים של דרך עפר. נסענו באורות קטנים והנהיגה היתה קשה. האבק הרב, שהעלו גלגלי השיירה הארוכה, הכביד אף הוא ולעתים נאלצנו לעצור, כדי ל"טהר" במקצת את האויר ולא לסטות מהדרך.

הנסיעה נמשכה ונמשכה... מסביב חשיכה מוחלטת... רעידות המכונית ושחור הליל נוסכים שינה והחבריה מנמנמים... מדי פעם — קפיצה קשה על תעלה לרוחב הדרך או נסיעה בשיפוע חריף ואז נופלים אחד על רעהו, צוחקים, מקללים ומתיישרים חזרה, נוסעים.

ככל שארכה הנסיעה גברה המתיחות. מתקרבים לגבול. פעולה ראשונה. טבילת אש ראשונה. איך יהיה? החיילים תוהים — היתנהגו בסדר? האם לא יביישו?

והנשק — אמנם התאמנו בו רבות ואף ניסינו אותו לפני היציאה, אך האם לא יכזיב?

אולי תרעד היד, אולי יקרה מעצור. יש פה כל כך הרבה אבק... ייכנס למחסנית ואז — פעולה תכופה, ובינתיים — האויב יורה.

בוודאי יהיו נפגעים. אולי אני... אולי אני... ובבית, מה יהיה בבית?

ואם ניפצע... בבית חולים... הכל לבן... רופאים בח' לוקים לבנים; קירות לבנים — וכאן — הכל שחור ומאובק... ושם, הכל נקי ולבן... ויש גם אחיות...

השיירה נעצרה. הגענו.

ירדתי מהגיפ ועברתי ממשאית למשאית. מפקדי המחלקות יצאו מה"קבינות" הנוחות והחמות ופנו להוריד את מחלקותיהם. תוך שניות עמדו המחלקות מסודרות.

מסביב שקט. הפקודות נלחשות ומועברות מפה לאוזן ובתנור עות יד. איש איש בודק את ציודו לוודא שהכל קשור כראוי ושום דבר לא נשכח.

מגיעה פקודה מה"מג"ד — להתחיל לזוז. הכוחות הראשונים,

אלה אשר צריכים לבצע משימות של ממש, כבר במקומותיהם. שם יש חבריה מפלוגה ב', מהסיירת ומפלוגה א'. הגבעה שלנו די קרובה ואנו עולים עליה במהירות. עד אור נשארה רק כמחצית השעה ויש להזדרז.

כל מחלקה תפסה את מקומה. הכוחות הובלו לגורותיהם וה- אנשים החלו מיד לחפור לעצמם שוחות.

ערכתי סיור בין הלוחמים. היה קר — קור שלפנות בוקר. הלחות היתה רבה. החברה רועדים במקצת אולם העבודה באת החפירה מתחילה לחמם. השקט מופרע עתה על-ידי נקישות האתים באדמה הקשה ובאבנים. השלוה הקודמת מופרעת. המכוניות נעות למקומותיהן ומסדרות תוך נהמת מנועים והחלפת הילוכים חורקת.

הקרוב החל

עדיין שקט. עליתי עם ה"מ"מים לעמדת תצפית והמתנו לתחילת המבצע.

שכבנו על האדמה הלחה ורעדנו. הבוקר החל מפציע. הסתכלנו לאחור. הפלוגה עובדת כהוגן, מתחפרים.

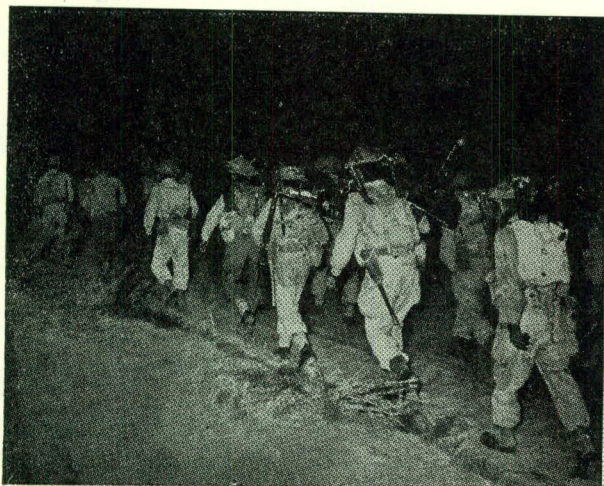
המתיחות גדלה. כל רגע צריכה להיפתח אש. מי יפתח? מה יהיו התוצאות?

והנה... יריה ראשונה פולחת את האויר... אחריה עוד אחת ועוד ועוד... הקרב החל... מכשירי הקשר מופעלים. אריק נותן פקודות. אלישע, שנמצא עם החברה קדימה, מדווח. עדיין לא כלום. אולם הספק מתחיל להתגבש. מה יהיו תוצאות הפעולה... אם הירדנים יאתרו אותנו לפני הזמן הם ודאי לא יצאו לעבודתם בשדות.

מתפתח קרב יריות וצלילות. זוהי שיטת לחימה שנואה עלינו... אנו אוהבים להילחם ממש... לרוץ, להסתער, להגיע לקרבות פנים-אל-פנים, לנצח. לשכב כך מאחורי סלעים ובתוך עמדות ולירות — זה לא בשבילנו. זה גם לא "השטח החזק שלנו" מבחינה מקצועית. אנו אמונים יותר על התת-מקלע ורימוץ-היד. צלילות רובה אינן כה אופייניות לקרבות צנחנים. לעומת זאת — הכפריים הערביים מומחים באלה.

בין הגבעה שלנו והכפר ח'רבת סיכה משתרעת בקעה. אלישע

מסע ההתקרבות

לחמנו או לא, אבל את הרוביקון עברנו — השתתפנו בפעולה:

בית-ליקיה

לא הרבה הספקנו להתחמם על הרגשת הגאווה של לוחמים חדשים וכבר ניתנה לנו הזדמנות שנייה, כעבור יומיים.

הוחלט לבצע פעולות על רצח שני יהודים במושב מטע. המשימה שוב הוטלה, כמובן, על הגדוד שלנו.

גם בפעולה זו הוטלו התפקידים העיקריים על הכוחות הוותיקים בגדוד ואנו שוב הובאנו אל השטח לתפקידי עבודה. אל כפר בית-ליקיה חדרו דויד ואלישע עם כוחות מפלוגה ב' הוותיקה. חסימה רחוקה הוטלה על הסיירת של מאיר הר-ציון. חסימה דרומית הוטלה על רס"ג מרסל עם סגל הפלוגה שלו וחסימה צפונית הוטלה על סרן שלמה עם אנשי פלוגה א'.

שוב חזרנו על ההכנות הרבות בבסיס, אולם הפעם ביתר קיצור, כי הרי היינו כבר מנוסים. הוצאנו במהירות נשק ותחמושת נוספים, ניסינו את כלי הנשק בפניות המחנה והפעם אף היה בידינו זמן לתדרך את הפלוגה ולהסביר את מהות הפעולה. שוב נוכחנו שרוב החיילים לא היו בשטח אף פעם אחת קודם לכן. אנו המפקדים הכרנוהו מטוילים, מסעות קודמים, מסדרות אימונים וסירי גבול.

כיוון שהפעולה כולה נועדה להיערך בלילה שיערנו לעצמנו שהרבה לא נראה, אלא אם כן יתחוללו הפתעות בלתי צפויות.

שוב נערכה הפלוגה בשטח כאשר המשימה ברורה: עתה דה למקרה הסתבכות, וכוננות לסיוע בנשיאת נפגעים (לצורך זה הבאנו אתנו אלונקות נוספות).

הצטופפנו, אני עם מפקדי המחלקות, ליד מפקדת הגדוד כדי „להיות בתמונה” ולקבל פקודות במהירות.

הרעיון המרכזי בתכניתו של אריק היה לבצע מעין חדירה אל הכפר ובכך למשוך אליו תגבורת לגיון. כשיצליח בכך — יעצרו החסימות את האויב ויסתערו עליו.

לכן עקבנו בעיקר אחרי התקדמותו של הר-ציון, שהיתה העמוקה ביותר ועברה בשטחים קשים ומאוכלסים.

המטרה הושגה

יריות ראשונות בקעו את החשיכה. הסתבר שכמה כפריים גילו את הכוח של דויד ופתחו באש מקלעים ורובים. הקרב החל. מרגע זה היו כל תשומת לבנו ודריכותנו לתנועות אויב, לכיוון איזור הפעולה.

ואמנם לא חלף זמן רב והכוח של הר-ציון דיווח על תנועת כלי רכב לעברו. כמו כן התגלו תנועות רכב לעבר החסימה של שלמה.

המתיחות גברה.

דויד דיווח על התפתחות הקרב אצלו ועל כמה נפגעים. מצב הרוח ירד במקצת. חיכינו בתקווה להתפתחויות טובות בחסימות.

ואמנם — נשמעו התפוצצויות ונראו להבות מעבר החסימה של הסיירת. למרות הסקרנות התאפק אריק ולא קרא למאיר לדווח. המתנו בציפייה דרוכה. והנה הודעה: כמה כלי רכב

ההמתנה

עם החבר'ה שוכבים שם למטה. לא נוח. מבחינה קרקעית הכפריים וכוח הלגיון שבכפר חולשים עליהם.

רימוני עשן נראים פה ושם בניסיון להסתיר את תנועת החבר'ה להחלפת עמדות.

סופאפו, מ"פ א', עם חלק מהכוח שלו נכנסו לפעולה במגמה לרתק את האויב מגבעות גבוהות בשטחנו ולתמרן דרומה, כדי למשוך לשם חלק מכוח האויב ואשו.

אנו מאזינים ברשת הקשר ואיננו מתערבים. לא פנו אלינו ואין טעם להפריע ללא צורך.

מאחורינו חופרת הפלוגה. אולם הסקרנות גדלה והחבר'ה בפלוגה רוצים לראות מה קורה. פה ושם הפסיקו חיילים את עבודת ההפירה והתקדמו במקצת לצפות אל שטח הקרב. כדורים חולפים מעל הראש, בודדים ובצרורות. תחילה מכופפים מדי פעם את הראש. לאט לאט מתרגלים. הכדורים עוברים מעל ואינם מסוכנים.

והנה — אריק פונה אלי. עלינו לשלוח כוח לתמרן קצת צפונה, במגמה לאיים על אגף האויב והכניסות הצפוניות לכפר. משה'לה המ"מ לידי. הוריתי לו לקחת את מחלקתו ולהתחיל בפעולה.

קבענו את דרך התקדמותו ואת המקום עליו יתפרס עם המחלקה. לפתיחה באש.

הוא רץ אחורה, כינס את הכוח, הסביר בקצרה את המשימה והחל לנוע.

מרגע זה עקבנו אחרי הקרב ביתר תשומת-לב. הוכנסו לכוננות גם המחלקות האחרות, למקרה הצורך. סופאפו נפצע בבטנו. היו עוד שני נפגעים.

אריק נוכח, שאין הירדנים מגלים כל רצון ונכונות להיכנס לקרב. לנו לא היה אישור להתקדם לעברם ולגרות אותם, כי הדבר היה כרוך במעבר גבול והדבר חרג ממסגרת המשימה.

עוד משה'לה בדרך, ניתנה לנו הפקודה להפסיק את הפעור לה. הכוח של אלישע כבר עלה מן הבקעה ואריק החליט לנתק מגע.

משה'לה והמחלקה שלו רגזו וקיללו. עוד כמה דקות ואף הם היו זוכים לקחת חלק בקרב.

עד הצהריים היינו במחנה. ההרגשה בפלוגה היתה טובה.

קנאת לוחמים

אנשי הפלוגה היו מלאי התרגשות. הפעם השתתפו בפעולה ממש ואף היו בשטח אויב. נושאי האלונקות נשאו בפעם הראשונה נפגעים.

שוב חל עיכוב. אחד החיילים בכוח של פלוגה א' נעלם. אריק הורה לי לצאת עם הפלוגה אל עבר שלמה ולסייע בידם למצוא את הנעדר.

הלילה קרב לקצו. עוד מעט יאיר. הזדרזנו בתנועה. הרגשתי שמאחורי צועדת פלוגה. אמנם אין אנשיה אלא טירונים, אולם בהרגשתם כבר היו לוחמים. ניתן היה לחוש זאת באויר. הרגל היתה קלה.

עד שהגענו אל שלמה האיר היום. בהשקיפנו אל עבר הואדי ראינו את הכוח נע ומתפתל על השביל העולה מעלה אלינו. אותחנו להם בידיים והתחלנו לרדת לעברם.

של האויב, ביניהם משוריינים, נפגעו ובידינו כמה שבויים. לכוחותינו אין אבידות.

השמחה רבה. מטרת הפעולה הושגה.

בינתיים דיווח גם שלמה על כוחות לגיון אשר הגיעו בכמה משאיות, אולם ירדו מהרכב והחלו לאגוף ברגל.

כיוון שבידינו היו שבויים וכוח אחד של האויב נפגע, פקד אריק לנתק מגע ולחזור לגבול.

בכוח שחזר מהכפר התעוררו קשיים בנשיאת הנפגעים. אריק החליט להפעיל את הפלוגה שלנו בשתי משימות: האחת — לחסום את הכביש הראשי לכיוון לטרון, כאשר הסתבר שהר לגיון מחיש למקום כוחות רבים; השנייה — להתקדם אל עבר הכוח ההוזר מבית-ליקיה ולסייע בידו לשאת את הנפגעים. מרגע שאריק החל לחשוב על החסימה ואמר לי זאת, התחלתי לארגן לכך כוח, מורכב בעיקרו ממפקדים.

סיכמתי עם אריק על קבוצה בת שבעה עשר אנשים. לקחתי אתי קצין אחד, לוי ואת ה"רס"פ כמפקדי כוחות משנה (החיילים וה"מ"כים היו בעיקר מהמחלקה של לוי).

ריכזנו כלי-נשק אוטומטיים וכלים נ"ט מהפלוגה, וירדנו במהירות מהגבעה, אל הדרך.

התנועה נמשכה כעשר דקות. תוך הליכה המשכנו לעקוב במכשירי הקשר אחר המתרחש. לפי רעש היירות וההת-פוצצויות אפשר היה לקבל רושם של קרב המתחולל על פני שטח נרחב. ואמנם המרחקים בין הכוחות השונים היו די גדולים, ביחוד לגבי המקובל בלילה.

התמקמנו על הכביש, לא רחוק מהצומת אל בית-ליקיה. ממקום זה יכולנו לפעול מול כל אויב, אשר יבוא מאחד משלושת הכיוונים: דרום — כיוון עיקרי; צפון — במידה שהאויב יעקוף את החסימה של פלוגה א' ומזרח — במידה שהאויב יעקוף את החסימה של מרסל וינסה לנתק את הכוח של דויד.

הסיכויים להיפגש עם האויב אמנם היו קטנים, אך נמצאנו בכל זאת בשטח אויב כשותפים פעילים במבצע.

לא עבר זמן רב והתחלנו לשמוע את הכוח החוזר מן הכפר. בשלב זה הורה אריק לשארית הפלוגה, שנשארה למעלה בפיקודו של משה'לה, לנוע לעברו ולסייע לו. משה'לה עשה זאת במהירות רבה ועד מהרה נע כשני קילומטרים בשטח האויב עמוס אלונקות וחומרי רפואה.

בינתיים ניתקה הסיירת מגע והחלה לחזור עם שבוייה ושלל הנשק שנפל בידה. הקרב נמשך בחסימה של פלוגה א', כיוון שחלקים מכוח האויב נעלמו מעיניו של שלמה היתה אפשרות שהם נכנסו, יתכן אפילו בטעות, בינו לביננו.

מסיבה זו היתה דרכו חזרה יותר זהירה והוא אף נאלץ לשנות את נתיב התנועה. משהיו כוחותינו של דויד, הר-ציון ושלמה בקרבת הגבול, קיבלתי אף אני פקודה לחזור אל אריק.

במפקדת הגדוד ובכוחות היו רגשות מעורבים. צער וכאב על הנפגעים, ושמחה רבה על ההצלחה בפעולה.

ש 77

אולם כבר לא היה צורך. הנעדר נמצא.

המתנו להם על הגבעה ובעברם לידינו קינאנו בהם. הם היו במגע עם אויב. התבוננתי בחיילי הפלוגה: עיניהם המעריצות לא משו מהלוחמים הוותיקים של פלוגה א' — לוחמים השבים מן הקרב.

היתה זו כבר קנאה טובה — קנאת לוחמים.

חשתי בהרגשה הגואה אצל כל אחד מאנשינו: מילא — הפעם ביצענו רק תפקידים משניים. אולם עובדה — היינו כבר למטה, בשטח אויב. לא ירחק היום ואנו נהיה הוותיקים. החריש העמוק הראשון נעשה. נושא הקנאה כבר אינו החבר, אשר הלך אתמול לקולנוע בעיר הגדולה. נושא הקנאה הוא הצנתן הלוחם, שעליו מוטל התפקיד ה"טוב" ביותר בפעולה. מעודד מכך יכולתי להתייצב בפני אריק כעבור זמן לא רב, לקראת פעולה על הכפר סוריף ולומר לו: המפקד —

הפעם התור להסתער הוא שלנו. זו זכותנו.

וכך אמנם הוחלט.

בעיתונות הצבאית הערבית

הצעה

ח. רביב

העיתונות בארצות-ערב היא מגוונת. המאפיין את העיתונות האזרחית בכמה ארצות היא הופעה קיקיונית — בעקבות השינויים התכופים במשטרים. לעומתה, העיתונות הצבאית לא זו בלבד שהיא שומרת ברובה על קביעות-הופעה, אלא גם ניכרת בה התקדמות, גם מבחינה טכנית וגם מבחינה מקצועית. יש, אולי, בעובדה זו משום ביטוי סמלי להתחזקות מעמדו של הצבא באותן ארצות משך עשרים השנים האחרונות (לא אחת היה הצבא הגורם המכריע האמיתי בחייהן המדיניים). בסקירה זו נעמוד על דמותה של עיתונות זו, על תחומי עיסוקיה ועל מגמותיה.

כתבי-העת הצבאיים בארצות-ערב משקפים במידה רבה את האוריינטציה של הצבאות הערביים, מבחינת חימוש ואימונם. כך, למשל, בכתבי-העת של מצרים וסוריה בולטת המגמה ה"מזרחית". לעומת זאת, הפרסומים הצבאיים בירדן ובלבנון יותר "מערביים" בתוכם. אך גם באלה וגם באלה ניכר ניסיון מוגבר לעדכן את קוראיהם בחידושי הטכניקה ואמצעי הלחימה בצבאות העולם.

מצרים

במצרים, "המעצמה" הצבאית הערבית, ארבעה כתבי-עת צבאיים עיקריים:

● "אל-קוואת אל-מסלחה" (הכוחות המזוינים), ביטאנו של הצבא המצרי. הוא יוצא לאור אחת לשבועיים מטעם "האגף ליחסי ציבור והכוונה מורלית". המערכת מורכבת מאנשי צבא ומאזרחים, רובם צעירים.

"אל-קוואת אל-מסלחה" הוא ראוותן ורועש, משופע תמונות ובעל רמה טכנית בינונית. יש בו נימה פוליטית מובהקת (במודעות הפרסומת שלו, נראים ה"בוס" החיכך וסגנון עבד-דול חכים עמאר, עטורים שבחים), וסגנונו נמלץ. בביטאון נדונים בהרחבה ענייני העולם הערבי ונושאי המאבק של תנועות השחרור באפריקה ובאסיה. כמכשיר פוליטי, בעיקרו, הוא נרתם להתקפות על המשטרים שאינם לרוחו של עבד-אנצאר.

לפני המהפיכה, ב-1952, היה השם של כתבי-העת: "ג'שנא" (צבאנו) ותפוצתו היתה פנימית ודלה. לאחר שהוסב שמו

לבנון

● „אל־ג'נדי אל־לבנאני“ (החייל הלבנוני) — ביטאון הצבא הלבנוני, קיים כ־20 שנה. ממבט ראשון ניכר בו אופיו „המערבי“. הוא עוסק בעיקר בעניינים צבאיים — לאו דווקא לבנוניים, אלא גם כלליים.

מן הכלל אל הפרט

אחר הסקירה הכללית של העיתונות הצבאית הערבית, ניגש לבחון את תוכנם של אחדים מהם. נראה במה עוסק „אל־מג'לה אל־עסקריה“ הסורי בגליונותיו משנת 1965.

רוב החומר בכתבי־עת זה עניינו — הדרכה בסיסית. הוא מתורגם או מעובד ממקורות סובייטיים. בגליונותיו מהשנה הנסקרת דן כתבי־עת זה במכלול רחב למדי של נושאים כמו: „העשן“, „ההגנה מפני שימוש בנשק בלתי־קונבנציונלי“, „מדע הירי“, „מלחמת הסער“, „הפסיכולוגיה — כאמצעי לשכלול שיטות ההדרכה“, „תושיית המפקד“, „התפתחות הנשק והציוד המלחמתי“, „שאלת המשמעת בצבא“.

השימוש בעשן

במאמר מתורגם, שנושא „העשן“ מנסה המחבר להוכיח את חשיבותו של העשן כאחד מגורמי ההצלחה בקרב — תוך הסתייעות בדוגמאות מן ההיסטוריה הצבאית. „בימינו אלה“, כותב המחבר, „גדלה חשיבותו של השימוש בעשן, שכן הוא הוכיח עצמו כנשק יעיל לסינוור מכשירים לראיית־לילה, להפרעה ל־מכ״מ וכן כמגן מפני נשק בקטריולוגי“. „לפני זמן קצר“, הוא מספר, „גילו המדענים אמצעים חדשים להגנה בפני נשק אטומי, כימי ובקטריולוגי. אמצעים אלה מתבססים ברובם על העשן או על משהו הדומה לעשן. מתברר, כי פיזור חומרים כימיים מסוימים, בצורת גשם דק, גורם לטיהור הקרקע והאוויר מגזים מרעילים, מנשורת רדיו־אקטיבית ומחיידקים“.

בהמשך עומד הכותב על מטרותיו הטקטיות של העשן, כשהוא מופעל בהגנה ובהתקפה; מפורטים כמה מצבים בהם מועיל השימוש במסכי־עשן:

תוכן עניינים של „אל־מג'לה אל־עסקריה“ הסורי

●	من نصر الى نصر
●	بقلم الأستاذ مصطفى حج إبراهيم
●	مطار حلب الجوي
●	بقلم الطيار صلاح حموي
●	المواصفات القوية وقذائف بولارس
●	خروج سرية المشاة من التطويق
●	تجربة الملازم عبد الوهاب منصور
●	مدفعية كتيبة المشاة في الهجوم
●	تجربة الملازم الاول سميرة مرداني
●	الاصحاب القس في الجيش
●	بقلم الملازم الاول عبد الحليم كركوتلي
●	قضية عمان العسكرية والسياسية
●	بقلم مدير الحافض

ל„הכוחות המזוינים“, החלו להפיצו גם בשוק האזרחי. הוא החל „להתאושש“ בימי מלחמת סואץ והגיע לשגשוג במלחמת תימן. חמישים עמודיו עדיין נמכרים תמורת המחיר הישן — שני גרשים.

על ישראל — כמו על נושאים בין־לאומיים — הוא ממעט לכתוב ובמידה שהוא דן בישראל — דבריו ארסיים.

בשנים האחרונות הטביעה מלחמת תימן לא מעט את רי־שומה על תוכנו ועל צורתו של „אל־קוואת אל־מסלחה“. הוא החל להרבות בסיפורים על „מעללי גבורה“ של חיילי עבד־אנ־נאצר שם. אך בצד הפגנת ה„רוח המלחמתית“ אפשר גם למצוא בביטאון הצבא המצרי קשת רחבה של נושאים נוסח „הגל הקל“.

● „מג'לת אל־ג'יש“ (כתבי־עת של צבא־היבשה). כתבי־עת זה, שיצא לאור לראשונה לפני 25 שנה, מופיע כיום אחת לחודשיים. את מאמריו, שנושאייהם חובקים עולם ומלואו (על פני כ־200 עמודים), כותבים בעיקר קצינים בכירים, אך גם אזרחים נוטלים בו חלק.

● „מג'לת אל־קוואת אל־ג'ויה“ (כתבי־עת של כוחות־האוויר) — ביטאון חיל־האוויר המצרי, עוסק בעיקר בנושאים אויריים.

● „מג'לת אל־קוואת אל־בחריה“ (כתבי־עת של כוחות־הים) — ביטאון חיל־הים המצרי, עוסק בעיקר בנושאים ימיים.

סוריה

בסוריה יוצאים לאור שני כתבי־עת צבאיים:

● „אל־ג'נדי“ (החייל) — מקביל ל„במחנה“, ואף דומה לו בצורתו. כתבי־עת זה נועד בעיקר לצורכי אינדוקטרינציה, ומנסה לשוות לעצמו צביון של „חשיבות אוניברסלית“ ואופי אזרחי. דגש מיוחד מושם על הישגי משטר ההפיכה של ה„בעת“ ופעליו. מגמתו המוצהרת — להרחיב את אופקי החייל במובן „כל אזרח — חייל“, ואמנם הוא שולח ידו בכל, לרבות נושאי ספרות ואמנות. מאמריו הפוליטיים והצבאיים מצטיינים בגישה הרבנית ושחצנית. הוא מכיל מדור קבוע על ישראל.

● „אל־מג'לה אל־עסקריה“ (כתבי־עת הצבאי) — כתבי־עת בעל נימה רצינית, מיועד לקצינים ולנגדים. מגמתו — ליצור מגע מתמיד עם מה שניתן לכנותו „התרבות הצבאית“, בצד התרבות הכללית. הדגש בו על עניינים צבאיים, אך יש בו גם נושאים לאומיים, כלכליים והיסטוריים. הוא עשוי במת־כונת של ספרי־כיס ומשתתפים בו בעיקר קצינים, שהשתלמו בארצות חוץ. מקורותיו הם, בין היתר, כתבי־העת הצבאיים של שני הגושים.

ירדן

● „אל־מג'לה אל־עסקריה“ (כתבי־עת הצבאי) — ביטאון הכוחות המזוינים בירדן. כנראה — כתבי־העת הצבאי היחיד בארץ זו. הוא מגדיר עצמו כ„רבעון צבאי־מדעי־ספרותי“ וכולל מאמרים „מחקריים“ בתחומי דת, היסטוריה, וצבא — ומנה גדושה של „הכוונה“. על אף זאת, אפשר לראות בו אשנב למתרחש בצבא ירדן. במשך 10 שנות קיומו הוא השתכלל, אך צורתו עדיין מגושמת.

הנשק הכימי והבקטריולוגי וההתגוננות בפניהם, ארגון מערך האזעקה בפני תומרים כימיים, בקטריולוגיים ונשורת רדיו-אקטיבית, סידורי-הגנה בשעת קרב באזורים נגועים, חיסול ההשפעות של ההפצות האטומיות ושל יתר סוגי הנשק הבלתי-קונבנציונלי.

תמרון חי נגד-כימי

בשבועון „אל-ג'נדי“, ביטאון הצבא הסורי, פורסמה, זמן-מה לאחר שראה אור מאמר זה, רשימה על תמרון „חי“, שערכה המחלקה ללוחמה-כימית בצבא הסורי, בנוכחות קצינים מהמפקדה הערבית המאוחדת. בתמרון זה הופעלו, לדברי „אל-ג'נדי“, השיטות החדשות ביותר להתגוננות מפני נשק אטומי. המעניין הוא שהאויב המדומה — כנראה ישראל, אם כי שמה לא הוזכר במפורש — מופיע כשהוא נתמך על-ידי „מדינה אימפריאליסטית“; „האויב פרץ בעזרת אותה מדינה חלק מקוי ההגנה שלנו, אך נבלם לאחר קרב מר עם יחידותינו. הוא (כלומר האויב) מתארגן להגנה ומתכונן להמשך התקדמותו. לאחר הפגזה ארטילרית והפצצה אווירית, פוצץ פצצת אטום בעוצמה של 8 קילוטון. דקות ספורות אחרי-כן החלו יחידות הלוחמה הכימית בפעולתן“.

בתארו את רשמיו מהתרגיל מכריז הכתב בהתלהבות: „שוב אין פצצת-אטום מפחידה אותי“.

השריון במזרח-התיכון

במאמר על השריון במזרח-התיכון מעמיד „אלי-מג'לה אל-עסכריה“, זו כנגד זו את תורת הלחימה של השריון בצה"ל ואת זו של השריון בצבאות מצרים, עיראק וסוריה. הוא מצביע על תמורות שחלו, לדבריו, בתפיסה של הפיקוד העליון לגבי התכנון המלחמתי: „שוב אין ישראל נוהגת על-פי העיקרון המערבי, המחלק את התכנון המלחמתי לתכנון אסטרטגי ולתכנון טקטי, אלא היא אימצה את התיאוריה הסובייטית המחלקת את התכנון המלחמתי לאסטרטגי, אופרטיבי וטקטי. שינוי חל גם ביחס למעמדו של חיל-ההנדסה, שהוחזק לט להפכו מחיל מסייע ליחידות עצמאיות לפריצה“.

והוא כותב עוד:

„כוחות השריון הערביים, שאומנו על-ידי מומחי שריון סובייטיים, מאמצים להם כמה שיטות טקטיות ואופרטיביות. יחידות השריון בסוריה, במצרים ובעיראק אומנו בשלושה סוגים עיקריים של תבניות-קרב:

„תבנית ראשון — דיביזיית-שריון או כוח גדול ממנה תוקף בחזית צרה, בשתי הטיבות שריון לפניו בצורת ראשי חץ. בדרג השני — גודד אחד (או יותר) של טנקים כבדים. בתוך שני ראשי-החץ מתקדמים תותחי סער ו-ח"ר ממונע; במרווח שבין הצלעות מתקדמות המפקדות ויחידות הסיוע. לפני התבנית הזו נע מסך-אש של רקטות (קטיושות) בנות 160 מ"מ ושל פגזי תותחים בני 122 מ"מ.

„תבנית T — מופעלת בהתקפת שריון בחזית רחבה, תוך פיזור מאות טנקים בשניים-שלושה דרגים או יותר. תותחי הסער תומכים בגל הטנקים האחרון. ה-ח"ר הממונע וטנקי העתודה הם שדרה עמוקה המאונכת לצלע הראשית של ה-T, זאת כדי שיוכלו לבצע את הפריצה האחרונה ולנצל את ההצלחה.

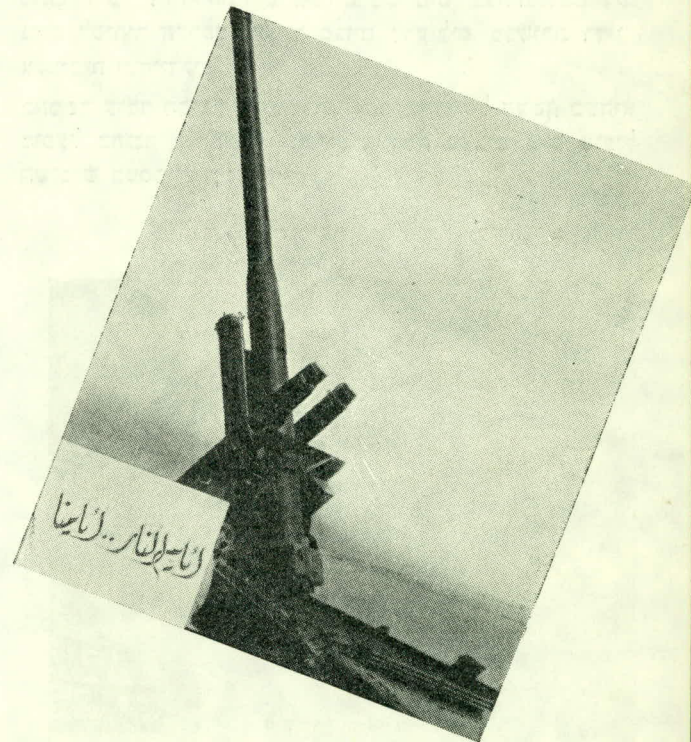
- להסואת פעולות בניו של מתקני-הגנה.
- להסרת ולהסואת ההכנות לריכוז יחידות והתארגנות מחדש.
- להסרת ולהסואת יחידות בעת הכנה להתקפת-נגד.
- לסנור האויב המתקדם לקוי ההגנה.
- לסנור טנקים של האויב, המתקדמים בעומק מערך ההגנה, כדי שאפשר יהיה לתוקפם מקרוב בנשק נ"ט.
- לסנור עמדות-תצפית של האויב, כדי למנוע ממנו אפ-שרות מתן אש מדויקת.

בסיכום כותב המחבר: „על היחידות ללוחמה-כימית מוטלת המשימה של הפעלת עשן להגנה מפני מכשירי הגילוי והנשק החדש. סבורני, כי חשיבותן של היחידות ללוחמה-כימית גדלה והולכת עם התקדמות המדע ואמצעי-ההרס. היחידות ללוחמה-כימית הן המגינות עלינו מפני שלושת אמצעי ההרס המוחלט — האטומי, הכימי והבקטריולוגי“.

ישראל והנשק הבלתי-קונבנציונלי

במאמר אחר, שהוא עיבודו של מאמר מתורגם, שנושאו התפתחות הנשק הבלתי-קונבנציונלי ודרכי ההתגוננות מפניו, מתרכז הכותב בצורך לערוך תרגילי-קרב במצבים המשוערים להפעלת נשק כזה; מגמת תרגילים אלה — לבחון שיטות ההתגוננות. הצורך בכך מוסבר על-ידי המתרגם והמעבד (לויטננט-קולונל ג'בריאל ביטאר) — בחשש מפני אפשרות שישראל תפעיל נשק בלתי-קונבנציונלי. כך הוא כותב: „המדינות הקפיטליסטיות יתבססו במלחמותיהן הבאות על סוגי נשק אלה (אטומי, כימי ובקטריולוגי) ויש לנו יסוד להניח כי ישראל לא תהסס להשתמש בהם“. הכותב מציע לכלול בהדרכה בתחום זה מקצועות כגון: פסיקה גרעינית,

תמונת שער של „אלי-מג'לה אל-עסכריה“

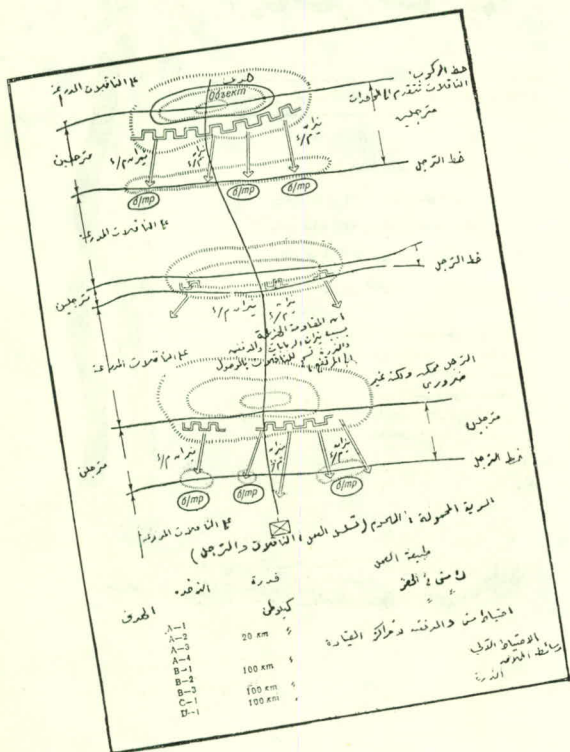
לאחר סוקרו את מבני כוחות השריון ב"צה"ל ובצבאות הערבים מעיר הכותב כי "היהודים מטילים ספק ביחס ליישום שיטת ההגנה הנגד-טנקים בשלושה דרגים בזירת המזרח-התיכון.

* * *

נושאים נוספים בהם עסק "אל-מג'לה אל-עסכריה" בגליונותיו השונים הם "אגדת מלחמת הבזק", "תושיית המפקד" (שני אלה תורגמו ממקורות סובייטיים) ו"המוסיקה והשפעתה על נפשו ורוחו של החייל" — מאמר מקורי, מקיף ויסודי, פרי עטו של קצין בדרגת קפיטן.

כתביהעת הצבאיים בארצות-ערב מרבים במליצות ובהת-פארות במאמרים, שנושאים צבאות הערבים והמתרחש בהם. בגיליון "אל-קוואת אל-מסלחה" המצרי, שהוקדש לציון יום השנה ה-32 ליסוד חיל-האוויר המצרי הודגש חלקו של חיל זה במלחמת תימן, וההשלכות מכאן לגבי המלחמה העתידה עם ישראל. "אל-קוואת אל-מסלחה" מציינ, כמובן, כי חיל-האוויר המצרי הוא החזק במזרח-התיכון וכי הוא מסוגל כיום לפעולה מהירה במרחב הערבי כולו. כתב העיתון, שביקר בבסיס למטוסי-קרב, סיפר: "מכשירי ה"מכ"מ המצויים בבסיס זה יכולים לקלוט כל תנועה של מטוסים ישראלים מרגע המראתם, ולדעת את כיוונם ואת יעדם... מטוסי הקרב המצריים עולים בכל אף על ה"מיסטר", וה"מיראז", אפילו טילי ההדק, שרכשה ישראל, אינם משפיעים עליהם, משום שהם טסים מעבר לתחום השפעתם של אלה. רוב הטייסים המצריים בקרבות תימן התנגשו לא אחת עם מטוסי ישראל..."

מפת תרגיל מתוך "אל-מג'לה אל-עסכריה" — עם סימנים טקטיים "מזרחיים" ועם כתב רוסי

תמונת שער של "אל-ג'נדי"

"תבנית לוח השחמט — גדודי חי"ר ממונעים מוצבים קדימה, בצד חטיבות השריון, ברווח אחיד, גם לרוחב וגם לעומק.

*

"קיימים הבדלים חשובים נוספים בין תורת הלחימה של השריון היהודי לתורת הלחימה הסובייטית, שישומה בזירות המזרח-התיכון. המומחים הסובייטיים הפועלים ביחידות השריון בסוריה, בעיראק ובמצרים מאמינים, באורח החלטי, בשיטת ההגנה הנגד-טנקים — שיטת שלושת קווי-החפירות.

"הקו הראשון מורכב מטנקים ומתותחי סער מחופרים מאחורי עמדות החי"ר, מטוסים היטב. טווח הירי שלהם 1,500—3,000 מטר (מלבד מחסום אש של ארטילריה ורקטות המופעל — גם כן בטווח זה — להריסת תבניות-הקרב של האויב).

"הקו השני מורכב ממחץ קטלני של אש תותחים בני 85 מ"מ ותותחים ללא-רתע בני 107 מ"מ, בטווח בין 500 ל-1,500 מ'.

"הקו השלישי מורכב ממוקשים ומלכודות טנקים, שיוצרת אותן אש תותחים בני 57 מ"מ ותותחים ללא-רתע בני 82 מ"מ. אם מצליחים טנקי האויב להתגבר על קו זה עתידים הם להיתקל במטח רקטות נ"ט וברימונים נגד-טנקים בטווח שבין 20 ל-100 מטר."

*

בסיום מאמרו מטעים הכותב: "עתידה של ישראל יהיה ביום מן הימים תלוי בשאלה: האם יהיה בכוחה של דוקטרינת הלחימה של השריון היהודי, המבוססת על העיקרון של מהירות תנועה ופגיעות לעומק, לעמוד מול הדוקטרינה הסובייטית-ערבית?"

הטייסים המצריים עולים אף על הטייסים הבריטיים והצר-
פתיים שבשירות ישראל".

★

מה המשמעות של "הגשר האירי" בין קהיר לצנעא לגבי ישראל? על כך משיב לויטננט-קולונל מחמד עבד-אל-רחמאן בספרו עב-הכרס על מלחמת תימן, שהופיע לפני זמן מה במצרים בשם "אדמת הגבורה והתפארת"; קטעים ממנו פור-סמו בכתב-העת המצרי (הספר יצא לאור בתרגום אנגלי על-ידי בית הוצאה אירופי). כותב מחבר הספר: "לגשר האירי שבין צנעא לקהיר נודעת משמעות חמורה לגבי ישראל. זו יודעת, שהמרחק בין קהיר לצנעא גדול פי-עשרה מהמרחק בין בסיסינו האיריים לבין תל-אביב. דבר זה אינו אומר אולי מאום לקורא הרגיל, אולם לו חשיבות גדולה בעיני המומ-חים הצבאיים, משום שהמטוס היוצא לגיחה אחת לתימן מסוגל לבצע עשר גיחות לשם (לישראל); כלומר — המטוס המטיל טונה אחת של פצצות בתימן מסוגל בזמן זה להטיל עשר טונות פצצות על ישראל. והוא הדין ביחס ליכולת הסטת כוחות".

קרבות תש"ח

"מלחמת פלשתינ" (1948) משמשת מדי פעם נושא למחקריהם ולדיוניהם של היסטוריונים ופרשנים ערביים רבים. לפני כשנה פורסמה — בכתב-העת הצבאי הירדני "אל-מג'לה אל-עסקריה" — רשימה על תולדות הצבא הירדני. ברשימה זו

שער פנימי של "אל-מג'לה אל-עסקריה" הסורי

المجلة العسكرية

العدد الحادي عشر - السنة الثالثة عشرة - حزيران ١٩٦٣

... وكان ميثاق السابع عشر من
نيسان الذي وقعناه باسمكم أتم ،
باسم هذه الأمة وثيقة شرف ، وثيقة
خالدة قوية قابلة لأن تتسع وتشمل
الوطن العربي من المحيط إلى الخليج ..

من خطاب سيادة الفريق
لؤي الاتاسي رئيس المجلس
الوطني لقيادة الثورة والقيادة
العالم للجيش والقوات المسلحة
في الجوزة خلال زيارته لبعض
القطاعات .

מנותחים קרבות ירושלים ובאב-אל-ואד (שער הגיא —
המער). "ניצחון הערבים בקרב באב-אל-ואד", כתוב במאמר,
"הקנה עמדת-מפתח, יוזמה ויכולת הפתעה. הוא בלם את
היהודים בניסיונם לכתר את הכוחות הערביים, ועצר את
התקדמותם לירושלים". במאמר אחר על קרב הקסטל מנתח
הכותב, קצין בדרגת קפיטן, את גורמי כשלונם של הערבים
בקרב זה. לדעתו הביאו לכך הגורמים הבאים:

● היעדר מפקדה כללית לאיזור ירושלים — ובשל כך —
היעדר ארגון ותיאום.

● היעדר המפקד. "חשיבות אישיותו של המפקד, עבד-אל-
קאדר אל-חוסייני נתגלתה בבירור בקרב זה. כאשר פרצה
המערכה והמפקד היה בסוריה היתה בפי כולם השאלה:
היכן עבד-אל-קאדר? הלבבות נרגעו כשהוא הופיע והש-
תתף בקרב, אולם משנפל הוכו כולם בזעזוע קשה. נפילתו
השפיעה השפעה חמורה על תוצאות הקרב".

התודעה הביטחונית

"ספציפיים" יותר הם המאמרים העוסקים בנושאים כמו "ההת-
פרות", "הערנות הביטחונית", "המפקד וטבע האדם".
המאמץ להגביר את התודעה הביטחונית בירדן מצא בין היתר
ביטוי מעל דפי כתב-עת זה. במאמר הקורא לאזרחים
ולחיילים להימנע משיחות מיותרות בעניינים צבאיים אומר
המחבר: "אין הביטחון עניינם של המומחים בלבד. זהו עניינו
של כל קצין וחייל ושל כל פרט במדינה. קיימים שני סוגי
התקפה: התקפה ישירה, דהיינו מלחמה, והתקפה עקיפה,
המתנהלת בעתות שלום כבעתות מלחמה. להתקפה עקיפה זו
שלוש צורות עיקריות: ריגול, חבלה ותעמולה".

הצי הירדני

מעוררת תשומת-לב היא ההתעניינות בצי-מלחמה המודגשת
ב"אל-מג'לה אל-עסקריה", ביטאון הצבא הירדני. באחד מגל-
יונותיו (לפני כשנה) הוקדשה תמונת השער ל"צי-המלחמה"
של ירדן. בתמונה נראה תרגיל נחיתה. בהסבר המתלווה נאמר:
"אנשי צי-המלחמה הירדני בשעת אימוניהם הבלתי פוסקים",
בגליון אחר הופיע מאמר על תפקיד כוח-הים במלחמה,
שנכתב על-ידי לויטננט-קולונל סלימאן אל-גלאמדה. הכותב
עומד על משימות ההתקפה של כוח זה ועל הגורמים המב-
אים להצלחת הנחיתה.

★

הפעם סקרנו את כתב-העת הצבאיים המופיעים
במדינות-ערב וקרענו אשנב, ולוא צר, לתוכנם.
המאמרים שנסקרו נבחרו באקראי, מתוך כמה גליו-
נות של עיתונות, כדי לתת חתך של הנושאים המע-
ינים את הקצונה הערבית ואת צבאות ערב, הן
ה"מזרחיים" והן ה"מערביים".

בגליונות הבאים של "מערכות" נמשיך להביא מדי-
פעם סקירות מעין אלה — המערכת.

שליפת משא מטוס בעת הטיסה

„שליפת” משא ממטוס ללא עצירה כ-2 מטר מעל לקרקע היא תשובה חדשה לבעיות הספקה של ציוד לגייסות המאפשרת הנחתה מדויקת של כלי-נשק, כלירכב, דלק, מזון וציוד אחר.

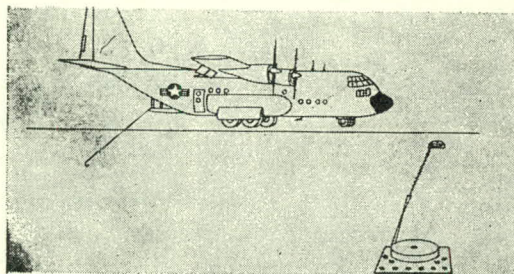
„שליפת משא בגובה נמוך” — הינה מערכת שפותחה על-ידי חברת הנדסה אמריקאית בשיתוף-פעולה עם הצבא ועם חיל-האוויר האמריקאי. המערכת מאפשרת הנחתה של סוגי אספקה שונים בדיוק בנקודה בה זקוקים לה. כשהיעד הוא שדה-יבור נמנעים כל החששות וכן איבוד הזמן הכרוכים בהצנחת ציוד בדרך המקובלת. כשהיעד הוא מסלול תעופה — „שליפת” המשא בטיסה נמוכה מפחיתה בהרבה את זמן הסבב של המטוס.

הניסיון הוכיח, שניתן להשתמש בכל מטוס תובלה הנטען בירכתי. מערכת שליפה אחת יכולה להלץ מטענים שמשקלם עד 7 טונות ושתי מערכות שליפה, המופעלות בזו אחר זו, למטענים, שמשקלם עד 15 טונות.

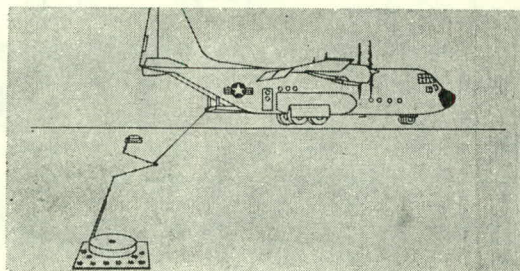
מערכת השליפה מורכבת מצמד מנחת-אנרגיה המחוזרים בכבל, והניצבים למסלול התעופה. את המערכת כולה ניתן להקים בשדה על-ידי צוות מצומצם תוך 20 דקות.

רק שינויים פעוט-יערך נעשים במטוס. גלגלות ומסילות מותקנות בתא המטען, כדי להקל על „שליפת” המשא מן המטוס. נר-עצירה, המורכב על מוט, מחובר אל כבש המטען וקשור למשטח המשא בעזרת מיתרי-ניילון. את המשא מכינים באותו אופן כמו להצנחה רגילה.

המערכת פועלת כך: המטוס מתקרב לנחיתה כשהוא טס במהירות מתאימה. בשעת הטיסה נתפס הנו בכבל השליפה ומפעיל את הפיתול של גלגלי מנחת-אנרגיה. הנו משתחרר מהמוט והמשא „נשלף” מתוך המטוס על-ידי מיתרי הניילון. המרחק בין נקודת המגע לנקודת הבלימה הוא מ-60 עד 150 מטר מהתאם למשקל המשא ומהירות טיסת המטוס. הטייסים מוסרים, כי ניתן להטיס ללא קושי את המטוס בעת שליפת המשא.

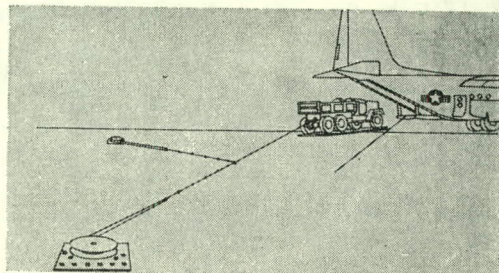

התקרבות המטוס

תפיסת הכבל

„שליפת” המשא

ה„קלשניקוב“ תפס את מקומם של התת־מקלעים PPSH M-1941 ו־PPS M-1943, ושל הרובים „מוסין“ ו„טוקרב“. הוא משמש כלי־הנשק של כל חיילי הכיתה הסובייטית נשק זה מצוי גם בחימושם של רוב מדינות הגוש המזרחי וגם בחימוש הצבאות המצרית והסורית.

תכונות ה„קלשניקוב“

קליבר — 7.62 מ"מ.

אורך הרובה (עם קת העץ) — 87 ס"מ.

משקל הרובה (עם מחסנית מלאה) — 3.6 ק"ג או 4.3 ק"ג*.

קצב אש תיאורטי — 600 כדור בדקה.

קצבי אש מעשיים:

א. אש בודדת — 40 כדור בדקה.

ב. אש שוטפת — 200 כדור בדקה.

אופן ההזנה — מחסנית בת 30 כדור.

טווח מקסימלי — 1500 מ'.

לוח המגבהים — 100—800 מ'.

טווח יעיל — 400 מ'.

מהירות הלוע — 710 מטר/שנייה.

אורך הכידון — כ־20 ס"מ.

מן הרובה AK ניתן לירות אל מטרות־קרקע ואל מטרות־אוויר כדורים רגילים, מציתים, נותבים וחודרי־שריון. ראשי הקליעים של הכדורים המיוחדים מסומנים בצבעים שונים: כדור נותב — ירוק; כדור מצית — אדום; כדור חודרי־שריון — שחור עם טבעת אדומה.

* קיימים כמה דגמים של ה„קלשניקוב“, שנבדלים במשקל הכלי או בחלקיו.

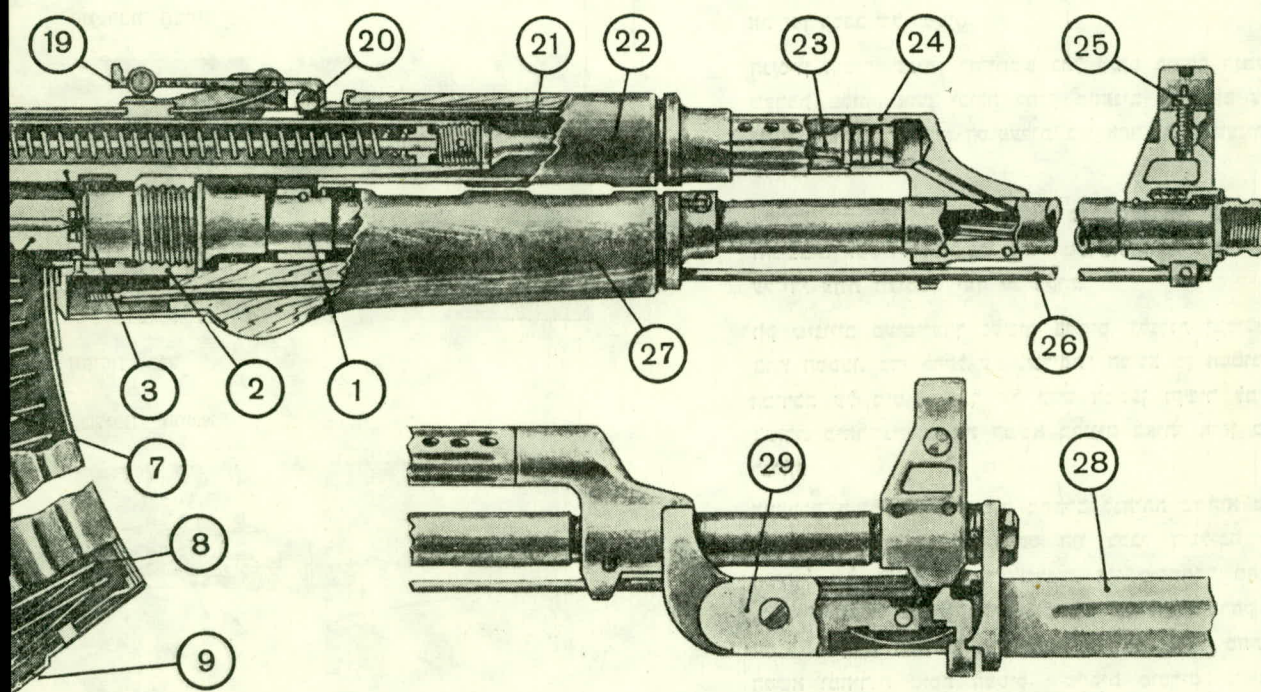
רובה הסער „קלשניקוב“

עניין כפול לנו ב„קלשניקוב“, מבחינה „כללית“ — כי הוא נשק־היסוד האחד (או, בעצם, ה„ממוזג“ — במקום כמה סוגי־כלים שבעבר), המקובל באחת המעצמות הצבאיות הגדולות והעניין ה„מיוחד“ מבחינה „מקומית“ — כי נשק זה יורה לפרקים עלינו, או עלול לירות עלינו, מעברם של שני גבולות חשובים.

★

אחר מלחמת־העולם השנייה הכניס צבא ברה"מ לשימוש שני כלי־נשק חדשים, מנוהלי כתף: הקרבין „סימונוב“, הקרוי SKS, ורובה־הסער „אבטומט קלשניקוב“, הקרוי AK. שני הכלים יורים תחמושת „קצרה“ 7.62 מ"מ מדגם M-1943 (היא התחמושת התקנית בכיתה הסובייטית). תחמושת זו קלה יותר ולכן גם כלי־הנשק קל יותר. אמנם עובדה זו מאפשרת לחייל לשאת יותר כדורים, אך כוח החדירה של הכדור וטווחו קטנים יותר.

ל„קלשניקוב“ שתי צורות: עם קת עץ קבועה ועם קת ברזל מתקפלת. בשתי הצורות אפשר להרכיב כידון.

טעינה. פריקה ויריה

כדי לטעון את ה"קלשניקוב" מכניסים את המחסנית לרובה, כשהקצה הקדמי של המחסנית כלפי מעלה, מושכים את המחסנית לאחור עד שנשמעת נקישה. מושכים את ידית הדריכה לאחור ומשחררים אותה. הבריה מתקדם, בלחץ הקפיץ המחסנית זור, ומזין כדור לבית הבליעה.

כדי לנצור את הכלי יש להעביר את המחלק קדימה.

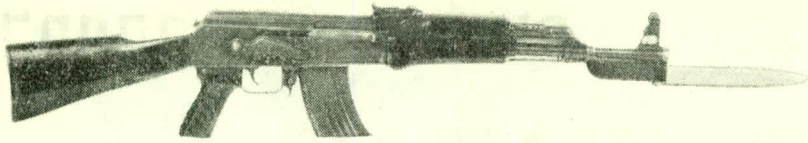
למתן אש בודדת — יש ללחוץ את קצה המחלק כלפי מטה, לכוון למטרה ולסחוט את ההדק.

למתן אש שוטפת — יש להעביר את המחלק לאמצע ולסחוט את ההדק.

פעולת המנגנון

תנועה לאחור

בשעת היריה נוצר לחץ של גזים ההודף את הקליע לפנים ואת הבוכנה לאחור; הקפיץ המחזיר מתכווץ; הנעילה נפ-

מבט מימין

מבט משמאל

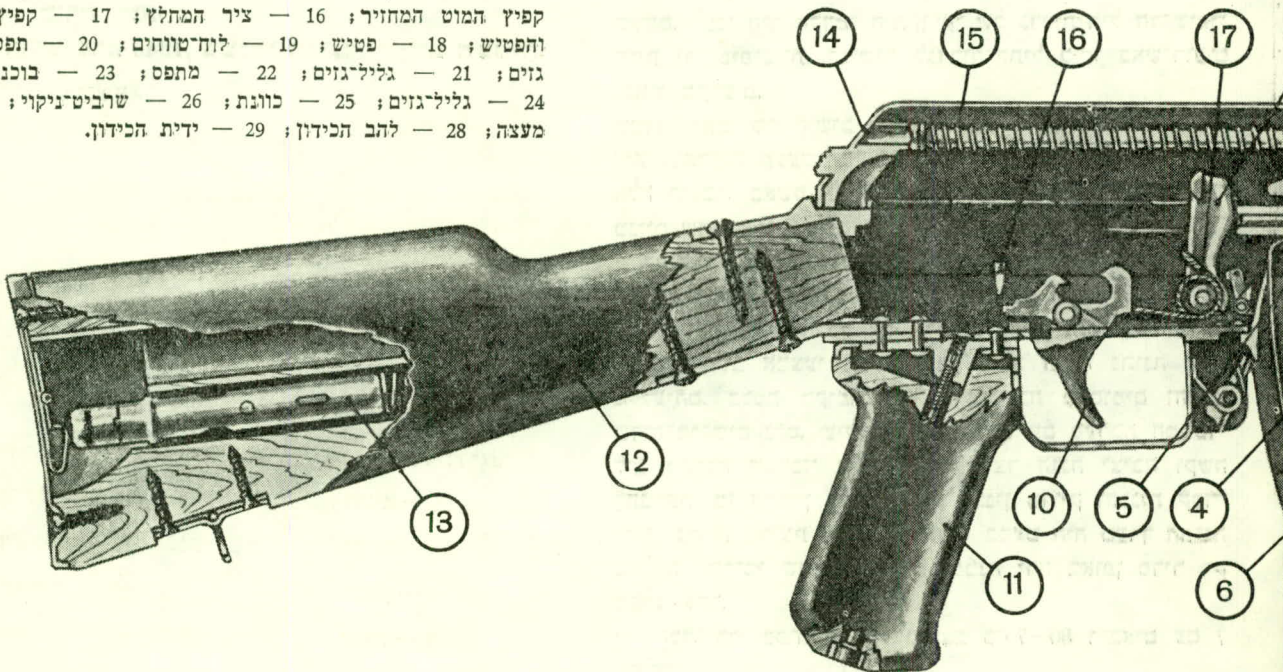
תחת; התרמיל נחלץ מבית הבליעה ונפלט החוצה. הפטיש נדרך.

תנועה לפנים

הקפיץ המחזיר לוחץ על הבוכנה הנעה לפנים, לוקחת בדרכה את הכדור התורן מהמחסנית ומכניסה אותו לבית הבליעה.

חתך של רובה הסער "קלשניקוב"

- 1 — קנה; 2 — תפס הקנה; 3 — מערכת הנעה; 4 — בריח;
- 5 — מקור; 6 — מחסנית; 7 — תושבת כדורים; 8 — קפיץ תושבת כדורים; 9 — עקיב מחסנית; 10 — דקר; 11 — ידית אחיזה; 12 — קת; 13 — מטמורת; 14 — מכסה הגוף; 15 — קפיץ המוט המחזיר; 16 — ציר המחלק; 17 — קפיץ ההדק והפטיש; 18 — פטיש; 19 — לוח-טווחים; 20 — תפס גליל-גזים; 21 — גליל-גזים; 22 — מתפס; 23 — בוכנת-גזים; 24 — גליל-גזים; 25 — כוונת; 26 — שרביט-ניקוי; 27 — מעצה; 28 — להב הכידון; 29 — ידית הכידון.

כיבוש מוצב

הבטתי בשעוני: 2000. העובדות הלמו בי: שעה אחת להכנת ההתקפה.

מחלקת הרובאים כבשה את המוצב המוגן

רקע הפעולה

יחידות סובייטיות, שהתקדמו לאורך הכביש הוהנקרוג — אלטדם, נתקלו בהתנגדות חזקה של הגרמנים המבוצרים באיזור רוזנגרטן. במקום התלקח קרב עז. פעמים מספר הנחיתו הגרמנים התקפות נגד (במשך מחציתו השנייה של יום ה-15 במרס, ערכו הגרמנים ארבע התקפות נגד, כל אחת בעוצמה של 150 חיילים ו-3 טנקים, בממוצע). כל התקפות הנגד נהדפו על ידי הסובייטים תוך גרימת אבידות רבות לגרמנים. באין ברירה נאלצו הגרמנים להתבסס בפרט-הנוף שבידם, וניסו באמצעות אש מוגברת לבלום את התקדמות הסובייטים.

מערך ההגנה

באיזור זה היו לגרמנים עמדות הגנה מוכנות. בישוב רוזנ-גרטן הוקם מוצב מוגן פלוגתי. משלושת צדדיו היה הישוב חגור חפרת-עמידה. חפרה זו היתה הקו הקדמי של ההגנה. שלושה מקלעים בינוניים, שהוצבו בקרבתה, חיפו עליה באשם. לפני הקו הקדמי הותקן קו של גדרות-תיל חד-שיפור עיות ודור-שיפועיות. הגישות לגדרות-תיל כוסו באש-רובים ובאש מקלעים.

עמדות-האש של הישוב יועדו להגנה עיקשת. בפתח-החליר נות ובפרצות שנעשו בקירות הוצבו מקלעים קלים. מקלעים אלה תיגברו באשם את הרובאים בקו הקדמי. החיילים הגרמניים שהתבצרו בבתים היו חמושים במטול-ירקטות נ"ט וב-מקלעים. כל בית מבוצר הפך לקו-התנגדות — למעין מצדית. תשומת-הלב העיקרית הופנתה להגנתו של החלק המרכזי של הישוב, בו עברה הדרך אל אלטדם. בחלק זה ריכזו הגרמנים את רוב אמצעי האש. הדרך כולה היתה נתונה לאש מקלעיהם. בכמה מקומות אף הוקמו בה מחסומים והונחו שדות-מוקשים נ"ט. שילוב מערכת-האש עם מערכת המכשור לים בחלקה המרכזי של רוזנגרטן יצר הגנה יציבה וקשה להבקעה. מן ההגיון הוא, כי רק תכנון מדויק והכנות קפדניות יבטיחו פריצת הגנה כזו. חלש במעט היה מערך ההגנה בחלקה הדרומי של רוזנגרטן, שממנה ירה באופן סדיר רק מקלע אחד.

סך הכל, היו בכוח המגן שבמוצב כ-70—80 רובאים עם 7 מקלעים.

הגרמנים, לאחר התקפות נגד בלתי מוצלחות, התארגנו וניהלו

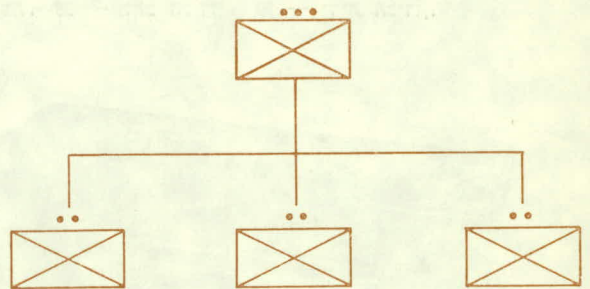
תוך שעה צריך היה מפקד מחלקת-הרובאים של יחידת-רגלים סובייטית להתכונן להתקפה על מוצב מוגן גרמני ה"תקוע" בנקודה חיונית בעומק מערך האויב. בהצלחת פעולה זו היתה תלויה הצלחת הדרג הממונה: להכניע את רוזנגרטן, בו מוקם מוצב מוגן פלוגתי, אשר עמדותיו לא איפשרו לו תנועה אל העיר אלטדם. לכוחות הסובייטיים לא היו בגזרה זו עתודות, תנאי הקרקע היו קשים ופני השטח בלתי מוכרים ואילו המשימה חייבת היתה להתבצע בשעות הקרובות ביותר, כדי למנוע מהגרמנים אפשרות של הזזת עתודות אל איזור זה. על אף תנאים אלה הוכיח מפקד המחלקה הצעיר, כי הודות ליוזמה מהירה ותכנון נכון ונועז יכול כוח קטן להיות תכליתי לא פחות מאשר כוח משולב המתוכנן היטב.

נביא לפניך את סיפור הפעולה — סיפורו של מפקד המחלקה.

המקום: מזרח-גרמניה.

הזמן: חודש מרס 1945, בשלחי מלחמת-העולם השנייה.

מבנה מחלקת הרובאים

תקן חימוש

רובים — 15

מקלעים — 3

תמ"ק — 1

אקדה — 5

אקדה זיקוקים — 5

תקן כוח-אדם

1 מפקד מחלקה — קצין

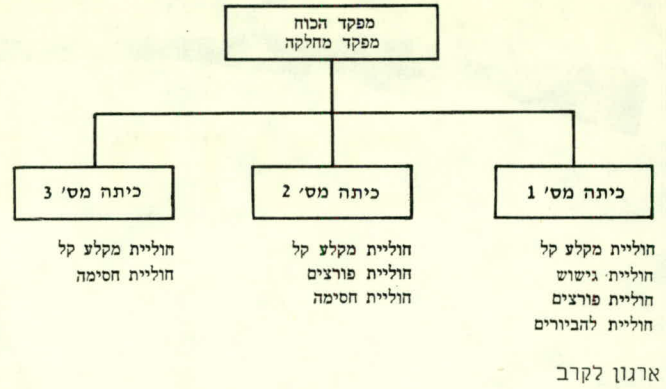
3 מפקדי כיתות — מש"ק

3 מקלענים — חייל

15 רובאים — חייל

התכנית הסובייטית

מתוך ודאות שהגרמנים ינקטו אמצעים, כדי להזניז עתודות מן העומק אל רזונגרטן ולבצרה, החליטו הסובייטים לתפוס את הישוב ללא השהיה בהתקפת-לילה נמרצת, אפילו בכורחות זעירים, יחסית. כאן המקום להדגיש, כי באותו זמן לא היו לסובייטים בגזרה זו עתודות, שאותן יכלו להפעיל מייד נגד המוצב ברזונגרטן (העתודות נוצלו בקרבות קודמים). המצב הטקטי דרש מהם לנקוט פעולות מיידיות, כדי לפתוח את הציור ולעקוף את העיר אלטדם מכיוון דרום-מערב. התפקיד המכריע בפעולת-לילה זו הוטל על מפקד מחלקת רובאים מס' 1, שתוגברה בחוליית-להביוור; להלן סיפורו:

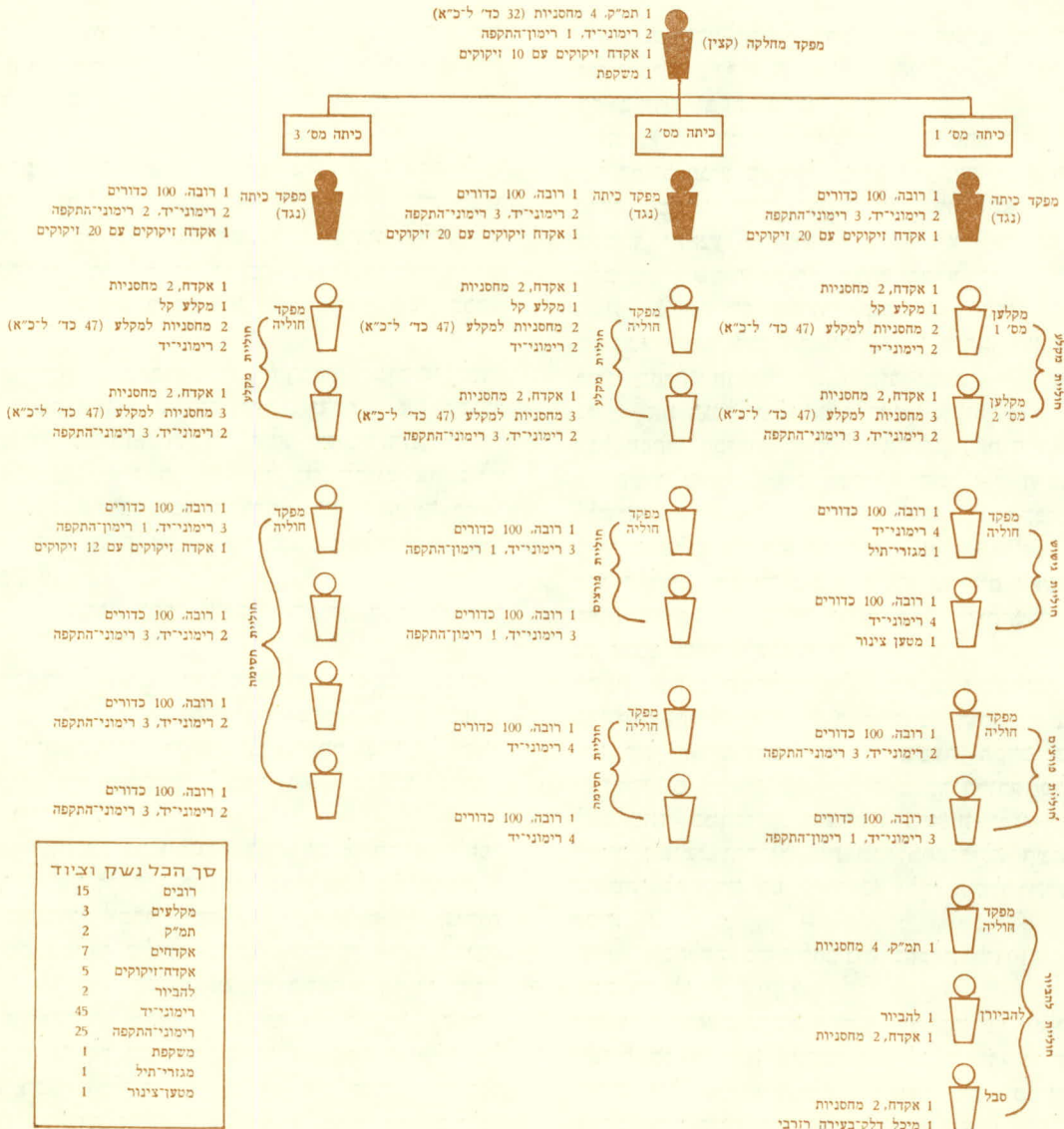

סיפורו של מפקד המחלקה

המשימה, שהטיל עלי מפקד הכוח, היתה לנהוג את המחלקה בהסתננות אל עורפו של האויב מכיוון דרום, בנצלי את ההתקפה החזיתית של שתי פלוגות הרובאים א' ו-ב'. תוך

עבודות ביצור נוספות במשנה מרץ. היטב ידעו, שהסובייטים ינסו לנצל בהקדם האפשרי את אי-כוננותם החלקית של מגיני המוצב וישתדלו לתפוס את הישוב רזונגרטן, כדי לפתוח את ציר-ההתקדמות.

הצטיידות

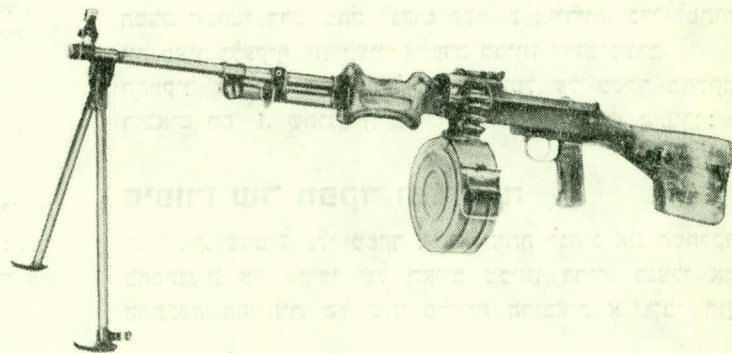
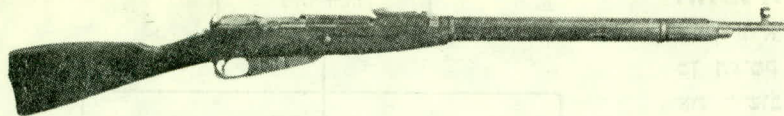

קליבר — 7.62 מ"מ

משקל — 3.5 ק"ג

מחסנית — 5 כדורים

טווח יעיל — 700—900 מ'

מקלע קל „דגטיאריוב”

קליבר — 7.62 מ"מ

משקל — 8.1 ק"ג

מחסנית — 47 כדור

קצב האש — 200—500 כדור בדקה

טווח יעיל — 1300—550 מ'

האות המוסכם הכללי תתקוף את האויב כדי לגרום בהלה. אם יתנגדו חוליות קטנות של האויב — אל תפתח באש. פעל רק בכידון ובקת הרובה.

„כיתה 2 תתקדם מאחורי כיתה 1. בהסתננה אל המוצב המוגן של האויב תנוע משמאל לכיתה 1; תעקוף את המוצב ברוזנר גרטן ממערב, ותוך יציאה אל קצהו הצפוני, תחסום את הכביש ותמנע מהאויב נסיגה לכיוון אלטדס. בהסתעפות הכבישים תשמיד הכיתה עמדת מקלע קל.

„כיתה 3 תתקדם מאחורי כיתה 2 ותסתנן בעקבותיה אל המוצב; לאחר מכן תתפרס בכיוון מזרח, תתפוס עמדת אש נוחה בתלקו הדרומי של הישוב ותשבש — לפי אות מוס' כם — את הגנתו של האויב באותו איזור.”

לכל מפקדי הכיתות נתתי הוראה לא לפתוח באש עד הרגע בו תשיג כיתה 2 את קצהו הצפוני של הישוב רוזנגרטן (ליציאה אל נקודה זו דרוש היה זמן מקסימלי). בהגיע כיתה 2 אל היעד היא תיתן אות על-ידי יריית שלושה זיקור קים אדומים. מפקדי כיתות 1 ו-3 צריכים לאשר את קבלת האות מכיתה 2 על-ידי יריית שני זיקוקים ירוקים. אישור זה נקבע כאות להסתערות.

בשעת יציאת המחלקה אל עומק מערך ההגנה של האויב, הרשיתי פתיחה באש רק במקרה של היתקלות בכוחות עדי פים של האויב. המלצתי, כי בשעת הקרב במוצב עצמו ישתמשו גם בכידון, קת ורימון, מלבד הרובה. כל חייל במח' לקה צויד במחסניות תחמושת נוספות וב-4—5 רימוני ירייה. הצידוד האישי והחגור הותאמו למסע-לילה חשאי.

החלטתי להתקדם עם כיתה 2, עליה הוטלה המשימה היותר קשה.

יציאת המחלקה משטח הכינוס נקבעה ל-2105.

שעת ה"ש" — 2200.

בהתאם להוראות הקבע, דיווחתי למפקדי על תכניתי והחלפתי נתונים עם היחידה השכנה שפעלה מימין לי. תיאמתי עמה בעיות של שיתוף-פעולה, תצפית ומתן סיוע-אש (נקבע מתי ומאיזה כיוון היא חייבת לפתוח באש).

פעולה נמרצת ופתאומית היה עלי לזרוע בהלה במערך האויב, לשבש את הגנתו ועל-ידי כך לסייע לפלוגות התוקפות ממזרח. 2100. זו השעה שבה צריך הייתי לפקוד על 22 אנשי מח' לקתי לפעול.

הבטתי בשעוני. 2000. העובדות הלמו בי: שעה אחת להכנת ההתקפה. שעה של חשיכה; השטח — לא מוכר. מבנה מערך האויב — לא מוכר גם הוא. שום ידיעות עליו. שתי העובדות הידועות לי: מערך ההגנה בקצהו הדרומי-מערבי של רוזנגרטן חלש מאשר המערך שבמרכזו, והשטח בכיוון זה מבוזר.

שאלה אחת הדהדה בי, כרקע לכל הדברים שניסיתי לסדר בדעתי: לפי מה אערוך את ההתקפה? ידעתי: אם תתגלה מחלקתי, לא רק משימתה תיכשל, אלא תשובש התכנית של כל הדרג הממונה! עלי לעשות הכל כדי למנוע את גילוי אנשי. עלי לבצע את המשימה בהצלחה. לא זו השעה לשא-לות. עלי להחליט. מייד. על שינויי המצב אאלץ להגיב תוך כדי ההתקפה עצמה.

הצעדים שאותם אנקוט החלו להתגבש במוחי, במהירות מבר זיקה:

● יש צורך לנצל באופן מקסימלי את ההטעיה, שמקנות היריות המוגברות הנורות על-ידי פלוגותינו מכיוון מזרח, ואת תנאי הלילה והשטח, כדי להסתנן בהסתר גמור אל מערך האויב, אל האיזור שמדרום לגבעה 13.4, בקצהו הדרום-מערבי של רוזנגרטן.

● יש לעקוף את המוצב המוגן של האויב מן הדרום, להסתנן אל תוך המוצב ולפתוח בר-בזמן באש מכל כלי-הנשק.

„ההחלטות נתקבלו” אמרתי לעצמי. קראתי למפקדי הכיתות (כל אחד היה אחראי על 7 אנשים). קיבצתי אותם סביבי. היתה חשיכה, אך כמה מבנים ועצמים בשטח נראו די ברור.

„כיתה 1 ועוד חוליית להביור”, פניתי אל מפקדה, „תסתנן אל הקצה הדרומי של המוצב, תשמיד את צוות המקלע של האויב ללא רעש, ועל-ידי כך תבטיח את ההתקדמות של שתי הכיתות האחרות. אחרי-כן תחדור אל מרכז המוצב ולפי

קרב האש מתחיל

2100. שני צרורות של כדורים נותבים (האות המוסכם), היו סימן לשתי הפלוגות שלנו לפתוח באש מן החזית. התלקח דו־קרב של אש, שהיה נחוץ בהחלט, בהתאם לתכנית הפעולה. הגרמנים האירו את השטח שבחזית שתי הפלוגות. 2105. פלוגות־הרובאים א' ו'ב' מנהלות קרב־אש עם האויב. האש מסיחה את תשומת לבם של הגרמנים מן הקטע הדרומי. אני פוקד לנוע. חיילי המחלקה נעים בזחי לה, עוקפים את גבעה 13.4, ומתקרבים אל המוצב ברוזנגרטן. הגרמנים אינם פוסקים להמטיר אש־טרדה מהעמדות הקדמיות. המקלעים הגרמניים יורים לסירור גין לעבר שטח ההפקר מדרום למוצב המוגן.

השמדת עמדת אש בבית

אני מצוה על הכוח העיקרי לעצור זמנית. מכאן ואילך אני שם מבטחי במפקדי הכיתות ובאנשיהם. האם לא יכזיבו?

מפקד כיתה 1 חייב להשמיד עמדת מקלע קל שהוצב בבית סמוך.

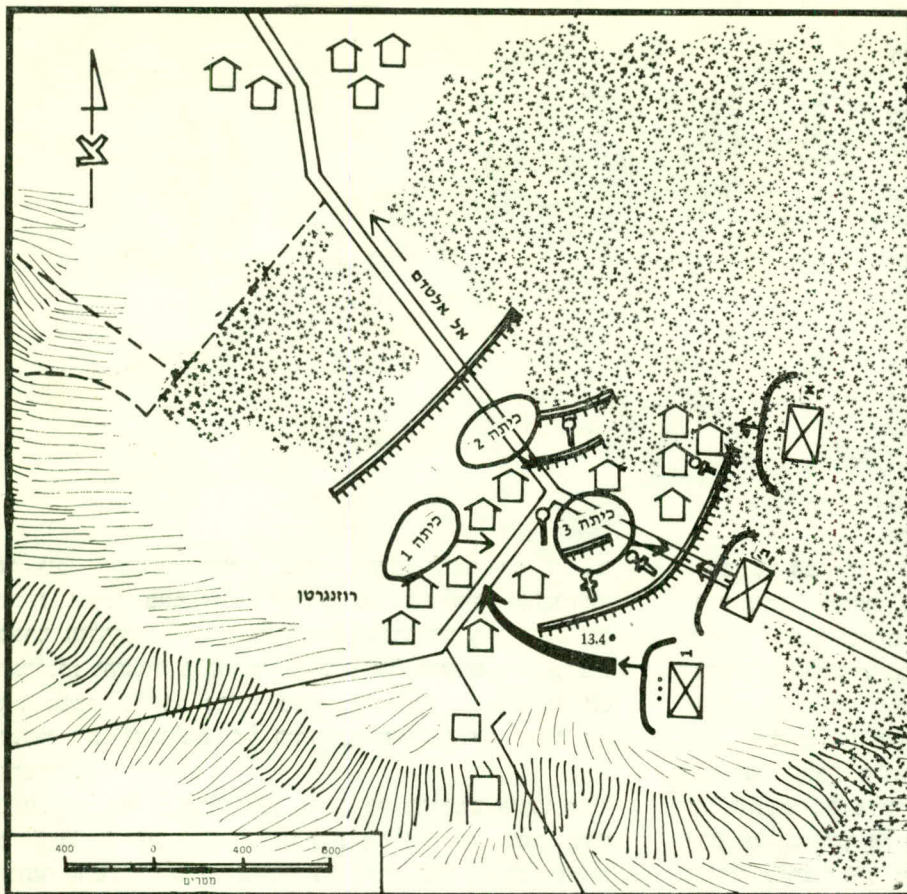
את הפעולות הבאות נדאי ירשמו כך בסיקור פעולות הקרב: מפקד כיתה 1 הקים שלוש חוליות — נוסף על חוליית הלהביור — אשר הקיפו את הבית משלושת צדדיו. בחיפוייה של חוליית המקלע הקל וחוליית הלהביור, עקפו שתי החוליות הנותרות את מקלע האויב מן האגפים, ובהסתננותן אל הבית, השמידו את הצוות שלו. לאחר זאת החלו הכיתות לנוע אל היעדים, שקבע להן מפקד המחלקה. כיתה 1 הסתננה בזחירות דרך גנים, חצרות ובוסתנים אל חלקו המרכזי של המוצב ברוזנגרטן ונערכה לזינוק, בהמתניה לאות המוסכם.

כיתה 3 בחרה עמדותיה עם החזית מזרחה, בחלקו הדרומי של המוצב. היא התכוננה להתקפה מימין לכיתה 1.

כיתה 2, שאתה נמצאתי, נעה דרך הגנים, השיגה בהסתר את החלק הצפוני של הישוב וחסמה את הכביש המוביל אל אלטדם. המקלע הקל של האויב, שעלול היה בכל רגע לפתוח עלינו באש, שותק במפתיע על־ידי מפקד כיתה 2 ועוד חייל. הכיתה נערכה להסתערות.

2200. ניתן אות לזינוק מאיזור עמדות כיתה 2. כיתות 1 ו־3 אישרו קבלת האות.

„כיתות — פיתחו באש!“ פקדתי; התשובה היתה שאגה אדירה של אש מוגברת המתמזגת עם פיצוצי רימוני־יד, ועם טרטורי המקלעים שהופעלו מן החזית. ההסתערות החלה בר

מרשם הקרב

בזמן, הן מן החזית והן מעורפו של האויב. ראיתי את החיילים זורקים רימונים אל פתחי חלונות הבתים, בהם התבססו הגרמנים. חוליית הלהביור הציתה שני בתים.

חיילי המחלקה הצליחו גם להשתיק את קני האש בעומק המוצב המוגן של האויב, שנתגלו שעה שהופעלו לאחר שפלוגות־הרובאים פתחו באש־הטעה.

רגעי הקרב האחרונים. אש האויב נחלשה באופן בולט. הגרמנים נתפסו לבהלה. על־ידי פעולה נמרצת ופתאומית יצרה מחלקתי רושם, כי המוצב המוגן של הגרמנים מכותר מכל עבריו ומנותק כליל.

נסיגת האויב

בנצלן את המבוכה של האויב, זינקו שתי פלוגות הרובאים הסובייטיות ממזרח לעבר המוצב המוגן וחדרו במפתיע לתוך כו. הגרמנים הנסוגים־הבורחים הושמדו באש מדויקת. במרכז המוצב המוגן התלקח קרב אכזרי.

חיילי כיתות 1 ו־3 התבססו להגנה בשני בתי־אבן הסמוכים זה לזה. הם ירו רק לפי פקודה, כדי לא לפגוע בחייליהן של פלוגות־הרובאים המתקדמות מכיוון מזרח.

כיתה 2, שהתבססה לאורך הכביש וחסמה אותו, השמידה גרמנים שניסו לסגת אל אלטדם.

עד מהרה התחברו חיילי מחלקה מס' 1 עם חיילי פלוגות

המוצב המוגן החזק של הגרמנים במהירות ובמחיר זעום.

סיכום

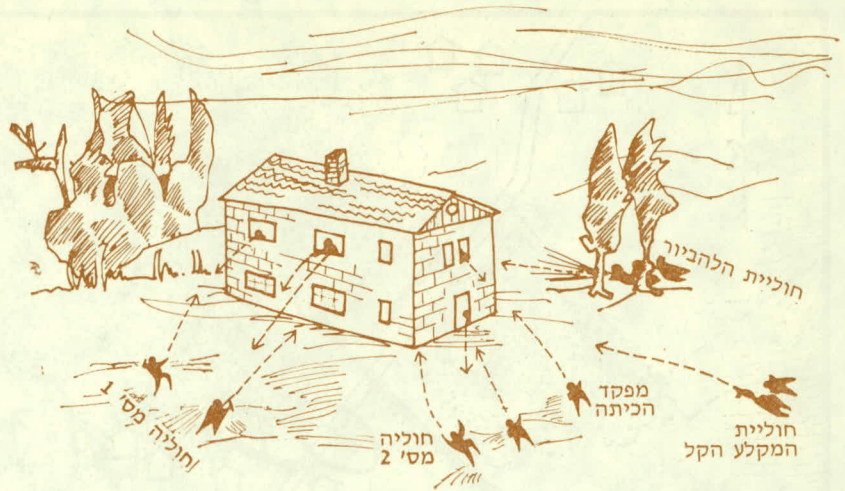
תיאור הקרב, עניינו מבחינת בחירת הזמן של ההתקפה. מחלקת הרובאים, הודות להערכת-מצב נכונה, לא הפסידה זמן יקר להכנות ממושכות והיא הנחיתה מכה באויב לפני שהספיק לקרב עתודותיו אל המוצב המוגן ברוזנגרטן. לאחר שורת התקפות-נגד בלתי-מוצלחות, הותשו יחידותיו.

הערכה

תכנית הפעולה של מפקד המחלקה היתה נכונה, עזה, נמרצת ועצמאית. לקחי הקרב של המחלקה הנדונה מאשרים את הדעה, כי גם יחידה קטנה ניתנת לפיצול לכוחות-משנה בלחימה נגד מוצב מוגן, וכוחות המשנה יכולים לפעול באופן עצמאי, לפי אות מוסכם. הצלחת המחלקה הושגה הודות להסתננות מוסתרת אל עומק מערך ההגנה. רצוי להטעים את שיתוף-הפעולה המוצלח בין כיתות המחיר לקה ובינה לבין פלוגות-הרובאים התוקפות מן החזית. פעור לות יזומות של פלוגות אלה איפשרו את הסתננותה המוסתרת של המחלקה אל עומק מערכו של האויב. לעומת זאת — פעולות נמרצות של חיילי המחלקה, שהתגנבו אל תוך המוצב המוגן של האויב והנחיתו מכות מקר מיות, סייעו באופן ניכר לפלוגות הרובאים המתקדמות מצד מזרח.

מסקנות

לבסוף, מעידה דוגמה זו, כי פעולות נמרצות ופתאומיות, אפילו של כוחות קטנים בתנאי לילה, נושאות פרי. תיאום בין יחידות הפועלות מהחזית לבין יחידות המנחיתות מכה בעומקו של מערך ההגנה של האויב, מביא לידי השגת הצלחה במחיר אבידות קטנות בלבד.

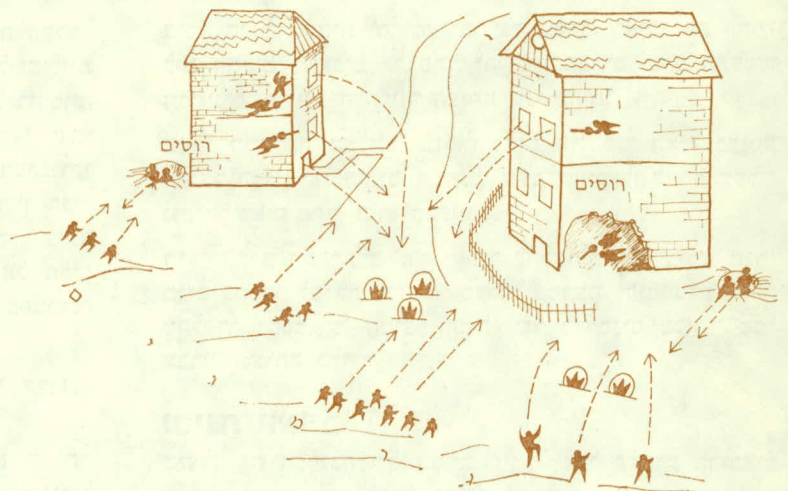

טיהור בית

א' רב' התוקפות מכיוון מזרח והחלו לבער את הבתים מכוח גרמני באמצעות רימונים, אש מקלעים ולהביורים. בקרב חולף-מהר, אך עיקש וקשה, שברו את התנגדותם של הגרמנים והשמידום ברובם. שרידים של גרמנים ניסו להציל את נפשם על-ידי נסיגה בכיוון צפון-מערב, אך כאן הם נקלעו באש הצולבת של כיתה 2 (שחסמה את הדרך אל אלתדם).

2300. כל המוצב ברוזנגרטן בידנו. רק בהרוגים איבדו הגרמנים 30 חיילים וקצינים. אבידות מחלקתי היו קלות. פעור לותיה איפשרו לכוח העיקרי של הדרג הממונה לכבוש את

התבססות להגנה

הקטן למאזן האימה?

פרופ' ל. מרטין

בשבועות האחרונים החלו עיתונים ושידורים ברחבי העולם מתריעים על סכנתו של „מירוץ-חימוש מקביל“: לא עוד בחימוש שתכליתו פגיעה, אלא דווקא באמצעים לסיכולה של זו. העניין כולו — ממבט ראשון — מתמיה. ואין פלא. הרי מעורבות בו שתי סוגיות. במישור הטכני — עצם האפשרות של קליעה (ופגיעה) בטיל בליסטי בין-יבשתי רב-מהירות, בטווחים של מאות (או אף אלפי) קילומטרים, הוא דבר „פנטסטי“, אשר נהגו להגדירו כניסיון „לקלוע אל זבוב הנמצא אי-שם ברחבי החלל“... ולעומת זאת — במישור המדיני-האסטרטגי קיים כיום בעולם מצב, לפיו קיומו של השלום מתבסס דווקא על שמירת „מאזן-האימה“ ההדדי... וממילא, החשש שמא לא יוכל הטיל-הגרעיני הבין-יבשתי להגיע אל יעדו, העיר בת-המיליונים — ייתכן שהוא עלול לסכן את השלום, ואת קיומה של העיר, על יושביה, גם-יחד...

לנו, יושבי הארץ הזאת, ייקל אולי להבין אפשרותם של מצבים מסוג זה; וביחוד, אם נעלה בדמיוננו, לרגע, מקרה שבו, נניח, ישתכנעו המצרים כי אין עוד ארצם ובסיסיהם חשופים למכת-נגד של כוח-האוויר הישראלי, כתגובה על איזו התנכלות חמורה לקיומנו. לא יקשה עלינו להבחין במסקנות שתשתמענה מתוך מצב כזה. ונוכח מסקנות אלה — לא נראה עוד, אולי, כתמוהים כל-כך את פחדיהם של תושבי המעצמות הגדולות, ונוכל אף להבין את „ההיגיון ההפוך“, שלהם.

בדיעבד, אפשר להתמצא בכל-זאת אף בסבך בעיותיו של „עולם גדול“ זה, וביחוד בהדרכתו של מנחה ומורה-דרך טוב. דומה כי תוארים אלה מגיעים בזכות לפרופ' לורנס מרטין (איש אוניברסיטת-ויילס שבבריטניה). סקירתו „הקץ למאזן-האימה?“ נתפרסמה כבר לפני חודשים אחדים — אך הצגת העובדות שבה, הגדרותיה, ניתוחיה, שרירים וקיימים; והיא עשויה לשמש מפתח יעיל גם להבנת הבעיות לעניינן — וגם להתמצאות באפשרויות-המחר המסתמנות לאורן. אמנם, אין עמו פתרונות — (אף סקירה „אקדמית“ גבוהה, תכליתה היא להסביר ולא לפתור). מבחינת הסבר — הסקירה טובה מאוד. מה יהיה הפיתרון — ולוא החלקי — אשר ימצאו המדינאים ואמני-האסטרטגיה — על כך נתבשר ודאי במהלכה של ה„היסטוריה השוטפת“, והמתהווה, של החודשים הבאים.

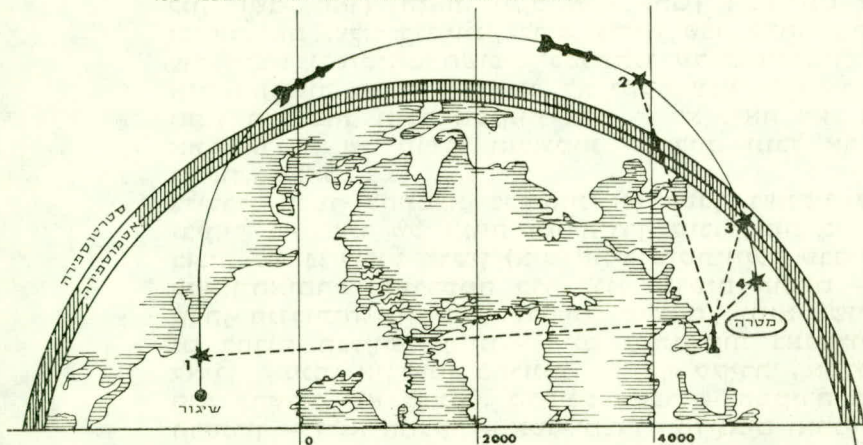
של גופים החוזרים אל האטמוספירה. הצי של ארצות-הברית וחיל-האוויר שלה ערכו ברוב מרץ תכניות, שמטרתן לשפר את יכולת ראשי הנפץ שלהם-עצמם לחדור בעד מערך ההגנה של האויב.

יירוט בשלב מאוחר

השלב השני במאמץ להבחין בין ראשי-נפץ אמיתיים לבין מדומים התרכז בדחיית היירוט לשעה, שבה חודרים ראשי הנפץ ועוברים חלק ניכר של האטמוספירה [4] (קשה יותר לבנות אמצעי הטעיה זולים וקלי-משקל הנוהגים באופן דומה לטיל בתוך האטמוספירה). ליירוט בשלב כה מאוחר, יש צורך בנשק בעל יכולת תגובה מהירה. לתכלית זו פותח טיל בעל תאוצה גבוהה מאוד, בשם "ספרינט", אשר נעזר באמצעי החישוב החדשים של ה-מכ"מ, המשתפרים ללא הרף. פיתוחה של משושת "מערך שלבי" ל-מכ"מ איפשרה לסרוק את האופק כולו במהירות גדולה, כך שיכולתה של מערכת העיקוב היא כמעט אין-סופית, ואינה מוגבלת אלא על-ידי כושרם של אמצעי החישוב להעריך את המידע ולתרגמו. מחשבים גדולים ביותר ומהירי-פעולה הביאו להתקדמות מקבילה בשטח זה, כך שה-מכ"מ החדש ואמצעי הזיהוי, בפעלם עם מערכות משוכללות של טילים נגד-טילים בליסטיים, מסוגלים להגיע להישגים ניכרים בזיהוי מטרות ובהבחנתן.

אולם ליירוט בשלב מאוחר מאוד חסרונות שאין להתגבר עליהם. קרבת היירוט לקרקע — יש בה הגבלות חמורות באשר לגודל ראש הנפץ הגרעיני של הטיל נגד-טיל (שלא יגרום להרס על הקרקע כתוצאה מן ההתפוצצות). זאת, נוסף להשפעת האטמוספירה על האנרגיה המשתחררת בזמן ההתפוצצות, עלולים לגרום לצמצום יחסי של שטח ההריגה, אולי אף עד למאות מטרים בלבד. יירוט בשלב מאוחר עלול לגרום גם לכך, שמן ההכרח יהיה למקם מערכת הגנה סמוך מאוד לנקודה שעליה היא מיועדת להגן. משום כך תהא פריסה נרחבת של מערכת זו יקרה ביותר — בעוד שמערכת מצומצמת יותר תוכל להגן רק על נקודות נבחרות. כתוצאה מכך תהא לאויב הזדמנות לרוות את מערך ההגנה על-ידי שיגור

* המספרים בסוגריים מתיחסים לציור שבמעמ' 34.

אפשרויות הפגיעה בטיל ב'י'בשתי

מאז החל עידן הטילים, רוחו השערות רבות לגבי אמצעים נגד-טילים שיומצאו בעתיד. ברם, משימת יירוט של טילים בליסטיים נראתה משך שנים רבות חסרת תקווה. רבים סברו, כי דומה הדבר לניסיון למצוא מחט בערימת שחת. אלא שההתפתחויות האחרונות, שחלקן נותרו במערב משך השנתיים האחרונות, הפיחו אמונה נלהבת בין הבקיאים בעניין, כי משימה קשה זו עשויה להיפתר. הדבר עורר גם חוסר ביטחון ודאגה באשר למצב העלול להיווצר, אם אי אפשר יהיה עוד להסתמך על כושר החדירה של הטיל; כלומר — אם נשק זה, שעד עתה הניחו כי הוא „הנשק המוחלט“, ושבו תלויים היו מאזן האימה וקיום השלום בין המעצמות הגרעיניות יחיד לקיים את עליונותו.

אפשר להבין היטב את ההתפתחויות הקשורות בעניין על-ידי תיאור המאמצים האמריקאים בכיוון זה.

תיאורטית קיימות שלוש תקופות מוגדרות בהן אפשר ליירוט טיל: בזמן שיגורו [1]*, בזמן מעופו [2], ובהתחילו לחזור אל האטמוספירה [3] — בהיותו בגובה של כ-140 ק"מ, בטווח במהירות של כ-7 ק"מ לשניה, ובהיותו במרחק של 30—40 שניות מן המטרה. מאמצים שונים לפיתוח מערכת ליירוט טילים בעת שיגורם [1] נתגלו כחסרי תקווה מבחינה כלכלית, אם כי אין לבטל לגמרי את האפשרות של מציאת פיתרון לבעיית יירוטם של טילים בליסטיים, בעת שיגורם מצוללת.

נייקה זאוס

בסוף שנות החמישים ריכז צבא היבשה של ארצות-הברית את מאמציו בפיתוח הטיל נגד-טיל „נייקה זאוס“, שתוכנן ליירוט את ראשי-הנפץ בשלבים המוקדמים ביותר של מסלול [3], בעת היכנסו לאטמוספירה. נתברר, כי אמנם הטיל היה מסוגל ליירוט בהצלחה טילים ששוגרו נוכחו, אולם לא הגיע לשלבי ייצור בשל ההנחה, כי לא יהיה מסוגל להבחין בין טילים של ממש לבין דמייים, שבהם עלול היריב להשתמש כדי להטעות את מערך ההגנה. יש להבין כי באותו זמן — וככל שידוע לנו גם בהווה — לא יצרה ברית-המועצות מערכת הטעיה מבצעת. אולם ידוע היטב, כי קיימים כמה אמצעים שבעזרתם אפשר, לכאורה, להטעות את מערך ההגנה, אם

כי אין משימה זו קלה כפי שנוטים להניח. אפשר למשל לתכנן ראשי-נפץ שיתפצל למספר רב של דמייים קלי-משקל, שיתפזרו לכל עבר בדרכם אל המטרה.

כתוצאה מספקות, באשר ליעילותה של מערכת ה„נייקה זאוס“ נגד אמצעי-נגד כאלה, הוחלט ב-1959 אחת ההחלטות השליליות החשובות ביותר בהיסטוריה הצבאית, שעה שפסקו לחדול מפריסתה של מערכת ה„נייקה זאוס“. על אף זאת, המשיכו במחקרם של מערכות כאלה ב-משנה מרץ, מאז ההחלטה.

ארצות-הברית הוציאה על מחקר ופיתוח אלה כ-400 מיליון דולר מדי שנה. בר-בזמן הוצאו כ-120 מיליון דולר על „תכנית מגן“, שחקרה את שיטות הזיהוי

לטהר את כל „איזור האיום“ שמופיע על צג המכ"מ. הישג זה הוא חשוב ביותר, כיוון שקיים רק מספר מוגבל של „אזורי איום“ לכל מטרה נתונה. מערכת כזו אפשר לרוות אמנם על-ידי מטחי יריה חוזרים, אך אף-על-פי-כן נשארת בעינה העובדה שיירוט בחלל [2], ברדיוס השמד גדול, משאיר ברירה של העדפת מערך הגנה דליל לאזורים נרחבים על פני מערך הגנה צפוף לנקודות מובחרות. לפני שנבדוק מה תהיה חשיבותה של קפיצה תיאורטית וטכנולוגית כזו אם תחליט ארצות-הברית לפתח מערכות טילים נגד-טילים בליסטיים מסוג זה ולפרסן, עלינו לסקור בקצרה את ההתקדמות הסובייטית באותו שטח. מקובלת ההנחה, כי ברית-המועצות עסקה ועוסקת במרוכז בפיתוח מערכות טילים נגד-טילים באיזור הניסויים בקז'ח-סאן, וכי סדרת הניסויים האחרונה באטמוספירה כוונה בחלקה למטרה זו.

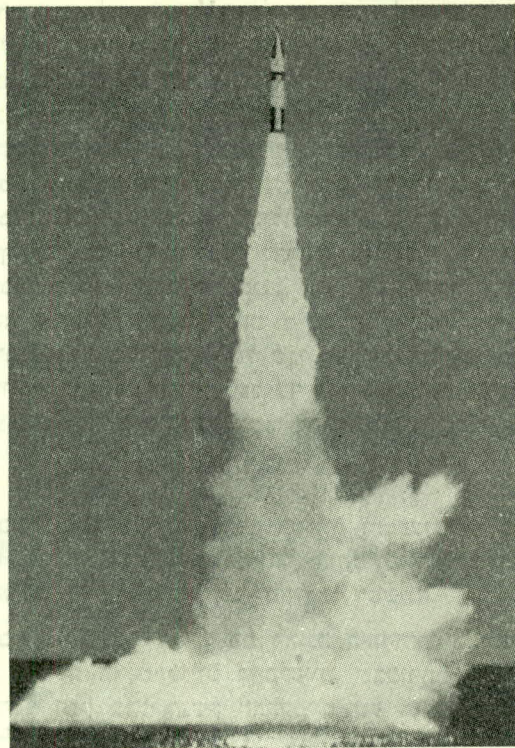
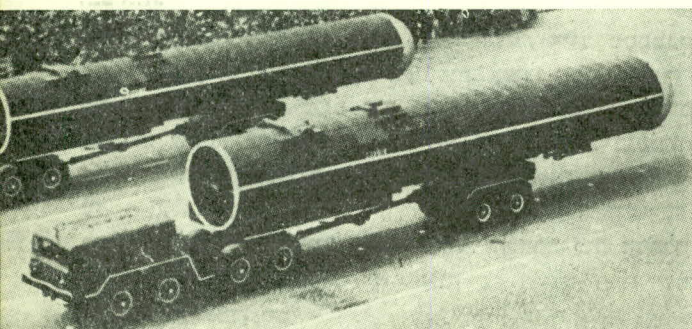
ה„גאלוש“ הסובייטי

מדינות המערב קיבלו בספקנות מה את הצהרות ההצלחה הסובייטיות הראשונות, עד שהסובייטים הציגו, במאי 1964, טיל גדול ביותר, הקרוי „גאלוש“, שמניחים כי ביכולתו ליירט טילים עד לטווח של כ-350 ק"מ. במאי 1965 הציגה הטלביזיה של מוסקבה סרט על שיגור טיל, שנמסר עליו כי הוא אחד מטילי „גאלוש“. ביולי אותה שנה הצהיר מר ברז'נייב, כי „ברית-המועצות התקדמה התקדמות חשובה בפיתוח מערכות נגד-טילים“. בנובמבר האחרון, הצהיר מרשל קרילוב* כי ברית-המועצות מסוגלת עתה ליירט טילים בליסטיים בין-יבשתיים תוך מעופם [2]. אפשרי שהמערכת הסובייטית הנוכחית עדיין אינה מבצעת בכל, אולם התכנית הסובייטית נגד-טילים רומזת לפחות — שיש לחייב מאמץ אמריקאי בכיוון זה — ומעלה את החשש, שברית-המועצות עלולה להקדים את ארצות-הברית בפריסה יעילה של המערכת.

פריסה נגד האיום הסיני

היתה זו לא ברית-המועצות אלא סין ששיחקה את התפקיד העיקרי בהפחת תקוה חדשה בחסידי הפריסה בהיקף גדול של מערכת טילים נגד-טילים בארצות-הברית. מחקר בניתוח „האיום“, שנערך בארצות-הברית והושלם ב-1965, הדגיש את חשיבות עריכתה של תכנית נגד-טילים נוכח פיתוח נשק גרעיני על-ידי סין, והגיע למסקנה, כי פריסתה של מערכת

טייל נגד-טיל סובייטי „גאלוש“

שיגור טיל „פולריס“

טיילים אל קשת נרחבת ופזורה של מטרות, או לכוון את ההתפוצצות הרחק מן המטרה, בכונה לנצל את הנשורת הרדיואקטיבית. סיבות אלה עלולות להביא לכך, שהמערכת נגד-טילים לא תוכל להגן באופן יעיל על האוכלוסיה, אף שאפשר להשתמש בה להגנת מתקנים צבאיים רבי-ערך במיוחד.

השמדת ראשי נפץ

תוך השנתיים האחרונות נכנסנו לתקופה של חשיבה טכנולוגית חדשה, אשר לדעת רבים עשויה להביא להתפתחויות חשובות במאמץ נגד-הטילים. השינוי היסודי הוא ההחלטה להתרכז בשיטה חדשה להשמדת ראשי נפץ. שינוי זה מסתמך על ההכרה המתחזקת, שהרבה מאנרגיית הקרינה המשתחררת על-ידי ראש נפץ גרעיני הופכת, בהשפעת האטמוספירה, לצורות קצרות-טווח יחסית של אנרגיה — כמו חום והדף. אותו ראש נפץ בהתפוצצו בחלל עלול — באמצעות השפעות שונות של קרינה — לשחרר אנרגיה הרסנית, רגעית אך רחבת היקף. עובדות אלה והשיקול, שרום גדול יותר של הפיצוץ יאפשר שימוש בראשי נפץ הרבה יותר גדולים, בעלי עוצמה הנמדדת במגטונים, עשוי להגדיל את רדיוס ההשמד לקילומטרים רבים. אם יושג הדבר, תיעשה בעיית ההבחנה בין ראשי נפץ אמיתיים למדור מים (בחזרם מן האטמוספירה) פחות חריפה — מכיוון שאפי-שר לא רק לחסל אותו חלק מן העצמים, שניתוח הנתונים מראה כי הם עשויים להיות מסוכנים ביותר, אלא פשוט

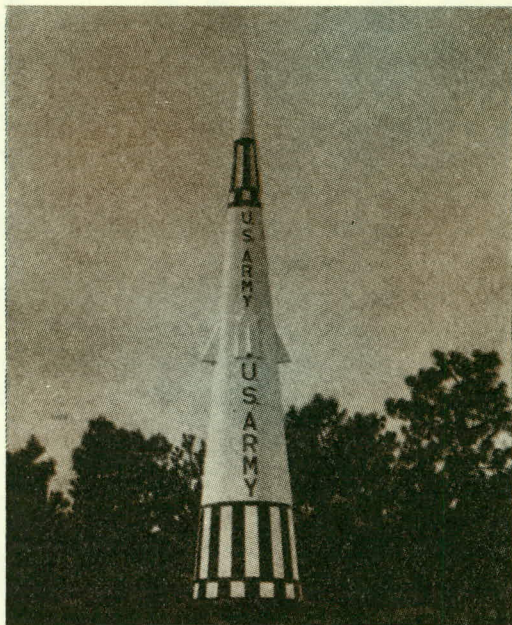
* מרשל ג.א. קרילוב — מפקד עליון של פיקוד הטילים האס-טרטגי — המערב.

מכיוון שהבחינות הסכניות של המערכת נגד טילים השתפרו, הובע חשש רציני מפני התוצאות ההרסניות שעלולה פריסתה של מערכת זו לגרום מבחינה אסטרטגית ומדינית. הערכה של שורשי הדאגה הזו תלויה בשיקול מרכיביה של מדיניות ההרתעה המודרנית. ההרתעה נחשבת כיום, במושגים אמריקאיים, כמורכבת משני יסודות: „הרס ודאי“ ו„הגבלת הנזק“. המושג הראשון משמעו יכולת ודאית לגרום לאויב נזק, שאין להתאושש ממנו ובכך להרתיעו מלתקוף. המושג השני משמעו יכולת להגביל את הנזק, אשר בכל מקרה יהיה בגדר אסון שייגרם לכוחותיך אם תיכשל ההרתעה. ברור ששני גורמים אלה במדיניותם של שני הצדדים היריבים הם בעלי תלות גומלין, וכי הצלחתו של צד אחד ב„הגבלת הנזק“ פירושה צמצום יכולתו של הצד השני להגיע ל„הרס ודאי“.

ה„הרס הוודאי“

הכלים לביצוע ה„הרס הוודאי“ הם הטילים והמפציצים שב-אמצעותם נערכת ההתקפה, ובמיוחד אותם יסודות בלתי פגיעים, או בלתי פגיעים יחסית, למהלומה ראשונה.

הכלים לביצוע „הגבלת הנזק“ הם ההגנה האזרחית, במיוחד מקלטים; הכוחות האסטרטגיים ההתקפיים, שבעזרתם אפשר לנסות לחסל חלק מכלי-הנשק ההתקפיים של האויב, לפני שהגיעו לידי שימוש; אמצעים נגד-צוללות, שבהם תוקפים כוחות מושטים; הגנה נגד מפציצים ולבסוף — הטיל נגד-טיל. הסברה היא, כי אם תחליש המערכת נגד-טילים את יכולת ה„הרס הוודאי“ של היריב באופן ניכר, תהיה יכולתה של אותה המדינה להפעלת הרתעה הרבה פחות בטוחה, ומשום

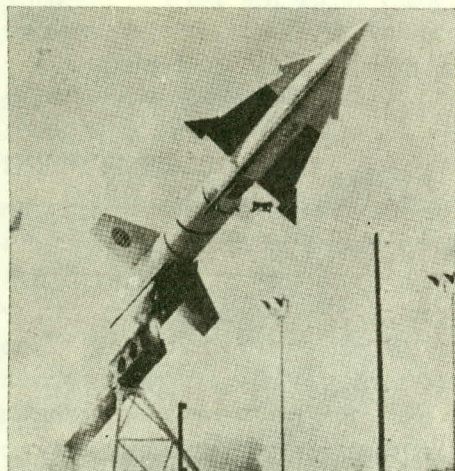
טיל-נגד-טיל אמריקאי „ספרינט“

נגד-טילים, תביא, ללא ספק, להגנה כמעט מושלמת בפני כל התקפה סינית אפשרית, בעשור הבא או אפילו בעשרים השנים הבאות. הטענה היא, כי הדבר היה מחסן לחלוטין את ארצות-הברית בפני איומי ההרתעה הסיניים, ובכך מאפשר לה להמשיך ולהרחיב את תחולת הגנתו של כוח ההרתעה על בעלות בריתה במזרח-הרחוק.

צידוק זה שניתן לטיל נגד-טיל לגבי סין, הניע את צבא היבשה של ארצות-הברית (שהוא האפוטרופוס של התכנית למערכת נגד-טילים), להיות אופטימי ביותר משך השנה וחצי האחרונים, באשר לאפשרות לשכנע את שר-ההגנה לתמוך בפריסה דלילה של מערכות נגד-טילים, שמחירן שמונה עד עשרה מיליארד דולר. פריסה דלילה כזו תכיל את הטיל „ספרינט“ להגנת-נקודה על ערים ומתקנים צבאיים, את מערכת ה„נייקה זאוס“ (שתחודש לשם יירוט בחלל ותספק מעטה הגנה דק מעל למרחב כולו), וכן טיל חדש לטווח קצר להגנה על נקודות מפתח — כולל כני השיגור של הטילים: נגד-טילים, נגד-מטוסים, נגד-טילי-שיוט וטילים משוגרים מצוללת. לתשלובת זו מתחסים עתה בכינוי מערכת ה„נייקה X“.

שר-ההגנה דחה את התכנית, והסכים רק להמשיך במחקר ובפיתוח.

אולם, ההחלטה השלילית שקיבל שר-ההגנה, אינה מסתמכת עוד על אותן הנמקות כבשנים הקודמות. אפילו מתגדי הפריסה נגד-טילים לא טוענים עוד כי אי אפשר לפתח ולפרוס מערכת, שתהא מסוגלת ליירט טילים בהיקף גדול. בנסיבות החדשות, עיקר הטענות נגד הפריסה מתבססות מצד אחד, על השאלה, האם תהא זו הדרך היעילה ביותר להשקעה, בהשוואה לתכניות צבאיות אחרות, כולל הרחבת כוח המהלך-מה המיועד לחדור בעד מערך ההגנה של היריב, ומצד שני על שיקולים „מדיניים“.

שיגור טיל-נגד-טיל „נייקה זאוס“

כך עלולה היא לפנות בלית ברירה להגדלה ניכרת של השקעותיה בכלי-הנשק התקפיים כדי לפצות את חולשתה זו. תוצאות כל זה, אומרת הסברה, תהיה עליה תלולה, אולי בלתי פוסקת, במירוץ החימוש, שלולא זאת היה עשוי להגיע ליציבות במישורים הנוכחיים של פגיעות הדדיות.

התממשותם של החששות האלה תהיה תלויה, כמובן, בכושרן של המערכות נגד-טילים הנראות עתה באופק. מערכת נגד-טילים להגנת כוחות תגמול מפני התקפה מקדימה נחשבה

מספר שאפשר להקטינו עד ל-90 מיליון על-ידי הקמת המק-
לטים הנ"ל.

לוא היתה ארצות-הברית מוציאה 22.5 מיליארד דולר על
מערכת טילים נגד-טילים ועל מערכות מגבילות-נוק אחרות,
כמו הגנה נגד מפציצים, וכן מוציאה 2 מיליארד דולר נוס-
פים על תיגבור כוח המהלומה שלה, היו האבידות האמרי-
קאיות יורדות עד ל-80-90 מיליון נפש במקרה שהסובייטים
יהלמו ראשונה. במקרה שארצות-הברית תהלום ראשונה,
תביא אותה הוצאה לירידת מספר האבידות האמריקאיות עד
ל-25-40 מיליון נפש.

אם נניח, כפי שחייבים להניח, שהסובייטים עושים מאמצים
עצומים להתגבר על מערך ההגנה האמריקאי, הרי אף אם
יעלו הוצאותיה של ארצות-הברית ל-24.8 מיליארד דולר על
„הגבלת הנוק” ואם יתווספו עוד 6 מיליארד דולר על תיגבור
כוח המהלומה שלה, עדיין יהיו האבידות האמריקאיות יותר
מ-100 מיליון נפש. אפילו הוצאת 32.2 מיליארד דולר על
„הגבלת הנוק” לא תפחית את מספר האבידות האמריקאיות
מתחת למינימום של 75 מיליון נפש. אך אם תהלום ארצות-
הברית ראשונה, יורידו הוצאות גדולות אלה את מספר האבי-
דות עד ל-35-55 מיליון.

נוכח מספרים מדכאים אלה ברור, כי על ארצות-הברית
להרהר במלוא הרצינות, האם כדאי הדבר.

בהמשך המאמר מנתח המחבר את האיום הגרעיני
הסיני. בניתוח זה הוא עוסק בהשוואת הוצאות
ההגנה האמריקאיות לעומת מספר האבידות האפ-
שריות ממהלומה גרעינית סינית.

„מערכות” עוד תחזור ותעסוק בנושא באחת החוב-
רות הקרובות.

עד עתה יקרה לאין שיעור מן האפשרות של הגדלת מספר
כלי-הנשק המיועדים למהלומת התגמול. כעת טוענים אלה
המיטיבים לדעת את היחס בין ההוצאות השונות, כי שתי
האסטרטגיות קרובות במחיריהן זו לזו. בחירה באפשרות
של הטיל נגד-טיל לא תגרום ישירות לחתירה תחת יכולת
ה„הרס הוודאי”, אלא תביא את המדינות לעסוק בפריסת
מערכות נגד-טילים, ובכך תקל במידה רבה על המשכתה של
הפריסה להגנת ערים בשלב מאוחר יותר.

כאמצעי להגבלת הנוק בערים תהיה המערכת נגד-טילים רק
חלק ממכלול שלם של אמצעי הגנה, ובוודאי לא תוכל לספק
הגנה מושלמת נגד כל התקפה. עשויה להיות חשיבות רבה
למפציצים ולטילי שיוט, המסוגלים לחדור את מעטה ההגנה.
משום כך תהיה יעילותה של הגנה נגד-טילים בערים תלויה
במידה רבה בתגובה שמכין האויב לפריסתה.

הצפוי בפיתוח מערכת טיל נגד-טיל

מחקרים של ממשלת ארצות-הברית, שהוצגו לאחרונה בפני
הקונגרס על-ידי שר-ההגנה (כפי שהדבר נעשה מדי שנה),
מספקים מסקנות מוגדרות מה עשויה ארצות-הברית להשיג
באמצעות הגנה נגד-טילים. אם נניח כי אוכלוסיתה של
ארצות-הברית תגיע ל-210 מיליון נפש בעוד עשור, נאמד
מספר האבידות שייגרמו על-ידי התקפה גרעינית מצד הסו-
בייטים — לפי הערכת התכניות הסובייטיות הקיימות ולפי
מערך ההגנה האמריקאי הקיים — ב-130 מיליון נפש — אם
יהלמו הסובייטים ראשונה. הוצאה של 3.4 מיליארד דולר,
על הקמת מקלטים נגד נשורת גרעינית עשויה להפחית מספר
זה עד ל-110 מיליון.

במקרה שארצות-הברית תהלום ראשונה, נאמד מספר
האבידות מהתקפת תגמול סובייטית ב-100 מיליון נפש —

מהו השלח?

הבא בשער „בית ההגנה ע"ש אליהו גולומב", רואה לנגד עיניו פסוק זה, כשהוא מסומל בשתי ידיים, האוחזות האחת במעדר, והאחרת — בחרב. ואכן שימש הפסוק כעין סיסמה לארץ גון ה„הגנה" — כמותו כפסוק אחר הלכות אף הוא ממעשה בניין החומה בימי נחמיה: „והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה" (נחמיה ד' 16).

המסורת הפרשנית הרווחת רואה בשלח — נשק בדרך-כלל, או נשק לתקיפה, אם לדקירה ואם להטלה, ומעצבי הסמל שב„בית אליהו" הלכו בעקבות דרך-פירוש זו, הקדומה והמודרנית, של המלה „שלח". אבל דא עקא: כל מי שנזקק, מתרגום השבעים ואילך, לפרש את המלה במקור מות השונים בהם היא מופיעה במקרא, לא הצליח לפרשה פירוש אחיד בכל הפסוקים, אלא הוכרח לייחס לה משמעויות שונות ואף סותרות במקראות השונים. כן לא הוסבר קשר אפשרי כלשהו בין פירוש המלה „שלח" כנשק לבין מלים מלשון המשנה: שלח, שלחין — כעורות; ושלח, שדה-שלחין — כתעלות וכשדות מושקים.¹

כמה תמיהות עוררו לשוב ולבדוק מחדש את פירוש המלה:

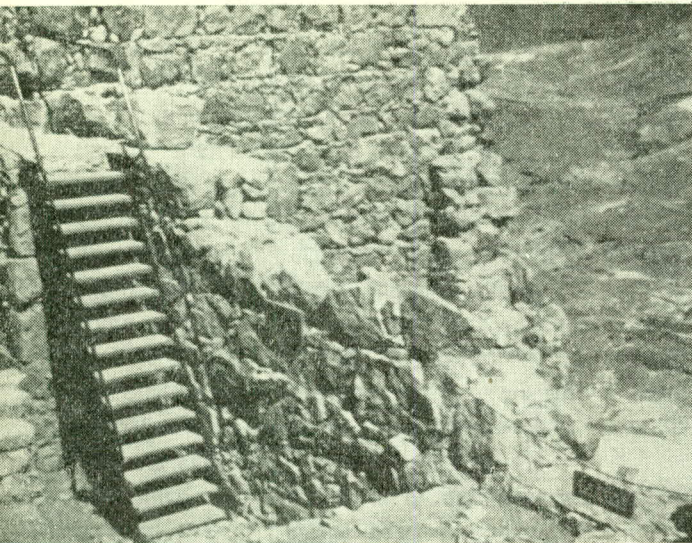
● „מגילת מלחמת בני אור בבני חושך" שפ"ה אור על מונחים צבאיים אחדים שבמקרא, ובהם הרומח, הכידון והתנית.² במגילה מתואר נשק מגע, כגון חרבות ורמחים, ונשק הטלה המכונה בה „זרק", וכן מתארת היא בפירוט רב מגנים לסוגיהם, אבל דווקא „שלח" אינה מצויה בין מונחיה. מדוע?

● מן המפורסמות היא, שטכניקות המצור והגנת העיר הנצורה לא נשתנו מעיקרון מימי בית ראשון עד לחידושי-המצור ההלניסטיים. שמא נוכל להסתייע במקורות על תולדות בית שני להארת הסתומות של ימי בית ראשון?

● ולבסוף, העולה לסייר במצדה המשוחזרת, מוצא בקטע החיוני ביותר של החומה, ממשל מול הסוללה הרומית ומעט מדרומה, מבנה אשר החופרים כינהו בשם „בית הבורסקי". והרי ידוע, כי בדרך כלל היה הבורסי עובד מחוץ לעיר, משום הריחות... ואם נשוב לרגע מן „הימים ההם" ל„זמן הזה", ניזכר כיצד שירתו ריחות העור שבעיבוד אף להסוות את היתע"ש של ה„הגנה" שבמכון „אלף", הוא בית-החרושת לעורות של לבקוביץ ברח' הירקון בת"א.³ אבל יותר משכופה הסירחון על הבורסי להתרחק מן העיר, הכרח לו לבחור למלאכתו מקום בו מצויים מים בשפע, לכיבוס העור ולשרייתו. ואם כן, מה לבית-בורסקי של מצדה במרומי חומתה, במקום

ס"ל א. אורן

„בית הבורסקי“ במצדה

שלחים בתיאורים צבאיים במקרא

ומכאן נעבור למקראות שהמלה שלח נזכרת בהם, ונדון תחילתה בקטעי פרוזה היסטורית:

● חזקיהו מתכונן למלחמה: „וַיִּתְחַזַּק וַיִּבְנֶן אֶת כָּל הַחוֹמָה הַפְּרוּצָה וַיַּעַל עַל הַמְּגִדְלוֹת וַלְחֻצָּה הַחוֹמָה אַחֲרַיִת וַיִּתְחַזַּק אֶת הַמְּלוֹא עֵיר דָּוִד וַיַּעַשׂ שְׁלַח לְרֹב וּמַגְנִים“ (דבה"ל"ב, 5). השבעים תירגמו שלח ומגנים יחדיו במלה אחת: „נִשְׁק לְרֹב“ (הוֹפְלָא פּוֹלָא). אבל המלה הופלא ברבים, אינה אלא ריבוי של הופלון — המגן הכבד, אשר נושאו נקרא ביוונית הופליט⁹. שימושיה של המלה בלשון היוונית רבים, וכוללים — נוסף למגנים בריבוי — גם כלי-נשק בהכללה, ובעיקר — כלי-נשק כבדים.

כדי לעמוד על משמעות פעולתו של חזקיהו, ולהבין מדוע צוינה עשיית „שלח לרוב“ במיוחד, יש לתת את הדעת על כך כי עשיית שלחים כרוכה בשחיטה המונית של בהמות, תוך פגיעה חמורה בכלכלה. יכולתו של חזקיהו לעשות הכנות כאלו מבעוד מועד, מוסברת בעושרו הרב ברכוש חקלאי ובעדרים; המקרא מעיד על חזקיהו, כי לכבוד קרבן-הפסח החגיגי בימיו, „הָרִים לְקֹהֵל אֶלֶף פָּרִים וְשִׁבְעַת אֶלְפִים צֹאן“ (שם ל' 24); „בֵּין אוֹצְרוֹתָיו הָיוּ „אֲרוֹת לְכָל בְּהֵמָה וּבְהֵמָה וְעֲדָרִים לְאֹרוֹת“ (שם ל"ב, 28); „וְעֲרִים עָשָׂה לוֹ וּמִקְנֵה צֹאן וּבָקָר לְרֹב כִּי נָתַן לוֹ אֱלֹהִים רְכוּשׁ רַב מְאֹד“ (שם 29).

● נחמיה בונה החומה: „וַיְהִי מִן הַיּוֹם הַהוּא חֲצֵי נְעָרֵי עוֹשִׂים בְּמִלְאָקָה וְחֲצֵים מְחַזְּקִים וְהִרְמָחִים הַמְּגַנִּים וְהַקְּשָׁוֹת וְהַשְּׂרִינִים וְהַשָּׂרִים אַחֲרָיִת כָּל בֵּית יְהוּדָה. הַבּוֹנִים בְּחוֹמָה וְהַגּוֹשְׂאִים בְּסִבְל עֲמָשִׁים בְּאַחַת יָדוֹ עָשָׂה בְּמִלְאָקָה וְאַחַת מְחַזְּקַת הַשְּׁלַח. וְהַבּוֹנִים אִישׁ תְּרֹבּוֹ אֲסוּרִים עַל מְתָנֵיו וּבּוֹנִים וְהַתּוֹקֵעַ בְּשׁוֹפָר אֶצְלֵי“ (נחמיה ד' 10—12); „וַאֲיֵן אֲנִי וְאַחֵי וְנְעָרֵי וְאֲנָשֵׁי הַמְּשָׁמֵר אֲשֶׁר אַחֲרָיִת אֵינן אֲנַחְנוּ פְּשָׁטִים בְּגִדֵינוּ אִישׁ שְׁלַחוֹ הַמֵּיִם“ (שם שם, 17).

אָמנם נראה כי השבעים התלבטו בתרגומם: מחד-גיסא גרסו הפעם שלח כעין זרקטהלה (בולידא) בפסוק 11, שהוא פסוק

שהספקת המים אליו קשה ביותר, בעוד שעיקר מערכת הספקת המים של המבצר, המורכבת והמפליאה בשכלולה, מצויה במדרונותיו, ואף הבריכות שבפסגה מרוחקות כולן ממקומו⁴?

ממלאכת הבורסיות נעבור להבנת המונחים המשמשים בה: כאמור, נזקק הבורסי למים בשפע, לשריית העור שנפשט. והנה, משתי משמעויות קרובות של הפועל שלח נגזרים שמות-העצם של שני החומרים המשמשים במלאכת הבורסיות: (א) המעיין שולח את מימיו, ומכאן: „מִי הַשְּׁלַח הַהוֹלְכִים לְאֵט“ (ישע' ח' 6), „בְּרַכַּת הַשְּׁלַח לְגַן הַמֶּלֶךְ“ (נחמיה ג' 15), „שְׁלַחֶיךָ פְּרָדִים רְמוּנִים“ (שה"ש ד', 13). נקבת השילוח, שמשכה מימיה מעין-גיחון, ובריכת השלח (= השילוח שבי ירושלים) — היוו שתייהן חלק ממערכת הספקת-המים הקדומה, אשר שופרה לקראת המצור בימי חזקיהו⁵.

מילון בן-יהודה מביא שתי הקבלות לשימוש זה בלשונות שמיות או קרובות להן: באשורית שְׁלַחַת — תעלה; בקופ-טית שְׁלַח, ומכאן שוֹלַח — פלג תעלה⁶ (משמע זה קרוב לכשמע המלה שלחין, שדה-שלחין במשנה).

(ב) עור הבהמה שנפשט ונשרה במים — קרוי שלח בלשון המשנה, ומוצע להבינו כך גם בכמה מקראות: השריה במים היא עיקר, ולא דווקא פשיטת העור⁷.

שלחים במלחמת-מצור בימי בית שני

למה יכלו עורות-בהמה לחים לשמש במלחמת-מצור? — תשרי בה ברורה לשאלה זו מצויה בדברי יוסף בן-מתתיהו, בתארו את תחבולות המגנים על יודפת, בימי מצור אספסינוס:

„והסוללה הלכה הלך וגדול וכמעט הגיעה עד מרום צינות החומה. ויוסף הבין כי רעה נגד פניו, אם לא ימצא תחבולה לסכל את עצת הרומאים. ועל כן אסף את הבונים וצינה אותם להוסיף על גובה החומה, וכאשר ענוהו האנשים, כי אין לאל ידם לעשות את המלאכה תחת מטריה-החצים ואבני-הקלע, מצא תחבולה להגן עליהם. הוא צינה להקים מחיצת עצים [על החומה] ולשטוח עליה עורות בקר חדשים (לחים), אשר הת-כנסו בפני אבני הקלע ועצרו אותן ויתר החצים והחניתות צנחו מעליהם ושבו אחרו. וגם לפידי האש דעכו בלחם ותחת המחסה הזה עבדו הבונים במנוחה יומם ולילה, והרימו את חומת העיר עשרים אמה. וגם הקימו עליה מגדלים רבים ושמו עליה צינה חזקה.“ (מלחמות היהודים, ספר ג' פרק ז', י'. ההדגשות שלי — א.א.)⁸.

כשם שנהג יוסף בידפת, נהגו אלעזר בן-יאיר וקנאיו במצור מצדה. ב„בית הבורסקי“ נמצאו מקווי-שריה, שבהם חזרו ושרו את עורות-הסוכך המתייבשים בחום. השימוש בשלחים נעשה חיוני יותר ויותר ככל שהגביהו הרומאים את הסוללה וקירבו את מכונות-המצור ומגדלי-המצור. זהו ההסבר לתפ-קידו ולמיקומו של „בית הבורסקי“, אשר אולי מן הדין לכנותו „בית השלח“ או „בית השלחין“.

אך שלחים כאלה אינם יאים לשמש מגני-לוחמים בשדה, אלא נועדו לסוכך על המבצרים והבונים בחומה. מכאן גם היעדרם של ה„שלחים“ מתוך מילון מונחיה של מגילת „מלחמת בני אור“ — שכל עניינה הוא מערכות-שדה.

השבעים קורא כאן בפירושו: „ברכת השלחין“ (קולומביתראס טון קודיון — ובתרגומו לאנגלית The pool of the skins).
ודווקא כאן הוכחה לכך, שכבר בזמן תרגום השבעים (במאה ה־3 לפנה״ס, כ־300 שנה בלבד לאחר שאירעו הדברים), ידוע היה בלשון גם שלח במובן עור.

● יהודע מכין הקשר נגד עתליה: „וַיִּתֵּן יְהוֹדֵעַ הַכֹּהֵן לְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת אֶת הַחֲנִיטִים וְאֶת הַמַּגְנֹת וְאֶת הַשְּׁלֵטִים אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ דָּוִד אֲשֶׁר בֵּית הָאֱלֹהִים. וַיַּעֲמֵד אֶת כָּל הָעָם וְאִישׁ שָׁלְחוּ בְיָדוֹ מִקֶּתֶף הַבַּיִת הַיְמָנִית עַד־קֶתֶף הַבַּיִת הַשְּׂמָאלִית לְמַזְבֵּחַ יְלָפֵית עַל הַמֶּלֶךְ סָבִיב“ (דבה״י, כ״ג, 9—10).

השבעים גרסו כאן הופלוים, ייתכן במשמע כלי־נשק (arms) בתרגום האנגלי, אך ראינו שאותה מלה פירושה גם מגנים. וכך בוולגטה תורגמו הן „השלטים“ והן „שלחו“ במשמע מגנים (pelta), ואמנם נראה שעיקר מעשהו של יהודע לא היה לחמש את העם כולו בנשק, שהרי כל המשמר עמד לצדו. יהודע רצה למנוע שפָּרֵדִם במקדש, ולמנוע גישה אל מקום המשיחה, ולשם כך הקיף את יהואש הצעיר בחומה חיה הסוככת עליו, ועל־כן העמיד את העם כאשר איש־איש מחזיק שלח (מגן־העור הפשוט) בידו.¹¹

שלחים בתיאורים שיריים

עד כאן הצענו, בכל מקרה, להבין „שלח“ במשמע עור המשמש כסוכך וכמגן, תוך שרייתו במים. אף ראינו מקראות בהם שתי המשמעויות — עור ומים — מתקשרות זו לזו: הביטוי „איש שִׁלְחוּ הַמֵּיִם“, ותרגום השבעים ל„בְּרַכַּת הַשְּׁלַח“, מכאן ואילך נפנה לשלושה פסוקים, שהם קשים לכל הדעות, אך נראה שאפשר ליישב גם אותם, אם נסמוך ידינו על המשמע שלח — תעלת מים. נקדים ונאמר כי המדובר בקטעי שירה מקראית, שהמפרשים התקשו בהם ונחלקו בפירושהם.

● הנביא יואל מתאר את הארבה המדביר כל מלפניו. והנה תיאור הארבה כצבא המסתער על חומת העיר:

כְּאֲנָשִׁי מִלְחָמָה יֵצְלוּ חוֹמָה	כְּגִבּוֹרִים יִרְצוּן
וְלֹא יַעֲבֹטוּן אֶרְחוֹתֵם.	וְאִישׁ בְּרַכְיוֹ יִלְכוּן
גָּבֵר בְּמִסְלָחוֹ יִלְכוּן	וְאִישׁ אָחִיו לֹא יִדְחֶקוּן
לֹא יִבְצְעוּ.	וּבְעַד הַשְּׁלַח יִפְלוּ
בְּחוֹמָה יִרְצוּן	בְּעִיר יִשְׁקוּ
בְּעַד הַחֲלוֹנִים יָבֹאוּ כַּנְּבִיב.	בְּבָתִּים יֵעָלוּ.

(יואל ב', 9—7)

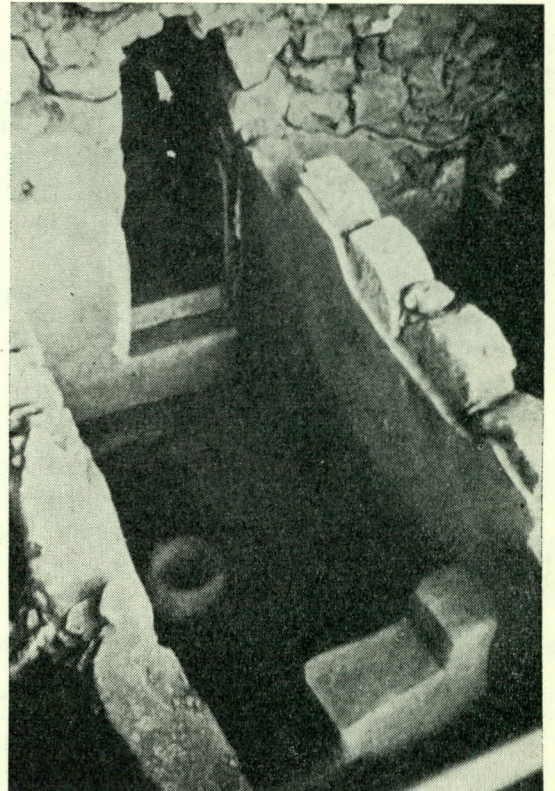
נראה שהפסוק מסתבר כאשר מצטיירות לפנינו להקות האר־בה, כשהן צולחות ועוברות גם על־פני תעלות, ובמעופן מדלגות הן „נופלות“־נוחתות מבעד לכל מכשול — תעלה, נחל או בריכה. המוני הארבה „לא יבְצְעוּ“ — נבין אולי מלה קשה זאת במשמע: (1) אין להם צורך לבצע — לבקע להם מעבר במים, או במשמע: (2) לא יבוססו במעבר בצעי המים. אפשרות ההסבר השנייה נסמכת על מלה שבלשון המשנה ויש המוצאים סימניה גם בלשון המקרא.¹²

17 בתרגום, אבל מאידך־גיסא השמיטו את הסימית של פסוק 17, שהוא פסוק 23 בתרגום. והנה, משעה שאנו גורסים שלח כעור־סוכך, מקבלים שני הפסוקים משמעות ברורה: הבונים חוגרים חרבות להגנה ולמלחמה, ונושאים סוככים כדי לעבוד מבלי שיופרעו על־ידי הציים. מדי לילה שורים הם את שלחיה המגן, כדי להכניס לעבודת־המחרת (ומכל מקום נדאי שאת כלי־הנשק לא היו טובלים במים...). וכאן אתה שואל: האמנם עבדו ביד אחת? הציור המליצי יש בו מן המלהיב, אבל קשה לדמות אנשים עומסים ביד אחת — ומחזיקים בכלי־נשק או בסוכך בידם האחרת. אלא שניתן להבינו לא כהפרעה לעובדי דים משימוש בשתי ידיהם, כי אם כחלוקת־תפקידים בין העומסים לבין נושאי־הסוככים, בדומה למה שתיאר נחמיה בסמוך: „וַאֲנַחְנוּ עֹשִׂים בְּמִלְאָכָה וְחֻצִּים מְחַזְּקִים בְּרִמְחֵיִם“ (שם שם, 15)¹⁰.

הישוב הדל אינו מצויד די צורכו במגנים ובנשק. השלחים משמשים הן כסוככים והן כמגני־עור נוספים לעת־הצורך, ומדי לילה שורים אותם כדי להכניס ליום המחרת — זוהי תמונת מלאכת־הבניה והכוננות שבימי נחמיה, ויש בה גם מרוח „חומה ומגדל“ של ימינו.

● ומאחר שעומדים אנו בירושלים של נחמיה ודורו, יהא מן העניין לציין שבמקום אחר בספר נחמיה גורסים גם השבעים בפירוש שריית שלחים: בפרק ג' מתוארת בניית החומה, ושם מתואר חלקו של שר פלך־המצפה, אשר בנה את „חומת בְּרַכַּת הַשְּׁלַח לְגַן הַמֶּלֶךְ“ (שם, פ' ג' 15). המפרשים מזהים את „בְּרַכַּת הַשְּׁלַח“ עם מוצא נקבת השילוח (הכתיב של „שילוח“ במקרא הוא כתיב חסר: השלח — ישע' ח' 6), אבל תרגום

אגני השריה של „בית הבורסקי“ במצדה

אדם המחליק מגדת התעלה או הנהר וטובע: בפסוק הראשון שלח מקביל לבור שחזת, שהעובר עליו לתומה, נופל. וגם בפסוק השני המעבר בשלח משול לגויעה בבלי דעת¹⁵.

סיכום

הדוגמאות האחרונות נלקחו, כאמור, מלשון השירה המקראית, ואולי אין בפירושים שהוצעו כדי לסלק את כל הקשיים והפירויות. אך הדוגמאות הראשונות עוסקות כולן בכלי-מלחמה, ויש להדגיש שכל הכתובים אשר בהם הופיעה המלה „שלח“, מצויים במקראות שנכתבו מלכתחילה או, לפחות, נערכו בתקופת בית שני (לדעת רוב החוקרים) כך שהם קרובים, יחסית, בזמנם ללשון המשנה, ומה עוד שתרגום השבעים בא „גשר“ על פני פער הזמנים. התקשינו לגרוס, כמקובל „שלח“ פעם כמגן ופעם כהפיכו של דבר — כחרב או כנשק-הטלה. ובבואנו להציע פירוש אחר, נמדצאנו למדים גם פרק בהנדסת הביצור והמצור של ישראל בימי הבית הראשון והבית השני. ואם „גרענו“, כביכול מכלי-הנשק של הלוחם את ה„שלח“, שכבר בלא-רהכי נפקד מקומו מכלי-המלחמה של „בני אור“, הנה מצאנו לפחות מחסה וסוכך לעושים במלאכת הבניה והביצור. הגנת-סוככים כזאת יפה כוחה בזמן הזה כבימים ההם: כשלחיה-המגן של בוני חומות ירושלים בימי נחמיה — כן שריוניה-המגן של הטרקטורים החורשים אל מול גולן כיום.

מצדה

● ולאחרונה, שני פסוקים קשים בספר איוב:
 „יִחְשֶׁן נִפְשׁוֹ כִּי שָׁחַת וְחָתוּ מַעְבְּרֵי בַשָּׁלַח“

(ל"ג 18)

„וְאִם לֹא יִשְׁמְעוּ בַשָּׁלַח יַעֲבִרוּ וַיִּגְעוּ בְּקִלְיָתָ“

(ל"ו 12)

בביאורו לאיוב חידש טורסיני, בעניין זה, ולעומת כל קודמי שביארו שלח במשמע „מלחמה“, „חרב“, הציע הוא להבין שלח במשמע תעלה, אלא שלבסוף חזר ב¹³. ושמא בכל זאת יש מקום לשוב ולעיין בפירושו הראשון דווקא. בחזרו לגרסת „נפילה במלחמה“, „נפילה בחרב“ — הושפע טורסיני מקטע שב„עלילת המלך כרת“ האוגריתית. הקטע מתאר שבע מיתות משונות, ובהן השביעית והאחרונה היא „בשלח תפל“, אלא שיש לשים לב גם לטיבן של המיתות המתוארות באותה עליה, לפי סדרן, והרי הן בתרגום עברי, לפי מילון בן-יהודה: „השלישית בלידה תמות, רביעית במחלה(?)“, חמישית יספה רשף, ששית יכסה ים, שביעית בשלח תפל¹⁴.

כלומר, בכל הרשימה אין מקרי מוות במלחמה, וכאן נסמכה ה„נפילה בשלח“ ל„טביעה בים“ — ומכאן ניתן לשער שגם נפילה בשלח היא מוות-טביעה: מוות בטביעה במיתת-עלה או במי מקוה-מים — האונה שכיחה בארצות משופעות בתעלות, נהרות ומי-יארור.

והרי דווקא שני הפסוקים באיוב אינם מדברים על „נפילה“ בשלח, אלא על מעבר בשלח. (אילו עסקנו בפסוק שבספר יואל, יכולים היינו לגרוס „לפול בשלח“ — „ליפול בחרב“, אלא שאותו ארבה נופל לא „בשלח“ אלא „בעד השלח“, ואף אין דרכו של ארבה ליפול בחרב...) וכשמדובר ב„מעבר בשלח“, מן הראוי לציין, כי בסורית משמעה של „שלח“ אינו התעלה עצמה בלבד, אלא אף חוף התעלה, חוף הנהר. יש איפוא מקום לגרוס בשני הפסוקים שבאיוב — מיתת-פתע של

הערות

1. ראה סקירת הפירושים וההצעות לפירוש „שלח“ בשני מובנים בדומה לערבית: א) שם כללי לכלי-נשק ב) עורות גסים המשמרים שים מגנים, במאמר „שלח“ לש. ייבין, „לשוננו“ כרך ט"ו, עמ' 134—144. פירוש מנוגד — ראה מילון בן-יהודה, כרך 14, עמ' 7146, בערך „שלח“: — הוא מסתמך על הקבלה לערבית: סלאח — נשק בהכללה, אבל גורס נשק-התקפה, ומעדיף להבין כחרב וכיו"ב: ובמפורש לא נשק-הטלה כגון חץ וחנית. ולעומתו גורס גם דהרו בהסתמכו על תרגום השבעים למלים שלח ושלט — נשק-הטלה (De-Vaux, Ancient Israel, p. 243).
2. ידן, יגאל, מגילת מלחמת בני אור בבני חושך. מוסד ביאליק, תשכ"ז (מהדורה 2).
3. אברהם וינברג, „פרקי תע"ש“ (בהוצאת „מערכות“), עמ' 33—40.
4. בספר „מצדה, בימים ההם — בזמן הזה“ מאת י. ידן, שראה-אור לאחרונה (ספריית מעריב, תשכ"ו), ובדוחות החופרים לעונת תשכ"ד, אין תיאור מפורט של הבית. השלט „בית הבורסקי“ הוצב לידו מדרום, ותצלומים אהדים שצילמתי במקום מראים כי רובו ככולו מקווי-שריה. ועיין גם ערך „עור“, סעיף „מלאכת-העור“ ב„לקסיקון מקראי“, כרך ב', עמ' 690.
5. עיין אנציקלופדיה מקראית, כרך ג', בערך „ירושלים“ 5) הספן-קת המים), טורים 824—827. ועיין פירושים במילון בן-יהודה, כרך י"ד, עמ' 7147, למלה „שלחך“ שבשיר השירים. השבועים גרסו כאן שלוחות — זמורות. אך נראה שהפירוש „שלח“ בבחינת גן רוה ומושקה דווקא. מסתבר יפה מן ההקשר בפסוקים הסמוכים: „גן נעול, מעין חתום“ (שם, פס' 12). „מעין גנים, באר מים חיים ונוזלים מן לבנון“ (שם, 15). „עורי צפון ובואי תימן, הפיחי גני יולו בשמיה, יבוא דודי לגנו“ (שם, 16).
6. מילון בן-יהודה, כרך י"ד, עמ' 7147, בערך: ב. שלח, הערה 1.
7. מילון בן-יהודה קובע, שם, עמ' 7146, בערך: א. שלח, הערה 1: „ואין שלח במשמעות פשט עור בלשון המקרא“. ובאמת, לכך משמש הפעל „פשט“, כגון: „ועורם מעליהם הפשיטו“ (מיכה ג', 3). אלא

שלא פשיטת העור היא המסמכה שלח-עור לשלחתעלה או נחל, כי אם שריית העור שנפשט במים.

8. ולא היתה זאת תחבולת־יחיד של יוסף בן־מתתיהו. המתרגם מעיר לעניין זה (הוצאת לאב, "מלחמות" ספר 3, פ' 173), שגם לרומאים ידועה היתה שיטת־מגן זאת. לפי וגטיוס, ספר 4, פ' 15, על שימוש רומאי בעורות מתוחים בהתקפה על העיר יודפת ראה מלחמות היהודים, ספר ג', בהמשך פרק ז', בסעיף י"ט, והשוה לכך את השימוש הטקטי ב"מגדלות", כמתואר ב"מגילת בני אור", פרק ז', סעיף 2, עמ' 171-174.

9. ראה ייבין, כנ"ל, (הערה 1), עמ' 139. וראה ייבין שם, עמ' 141. ייבין סבור, כי שלחים אלה שימשו כמגנים לשעת־הדק, ולכן לא כונו בשם מגנים. הסבר משלים לכך מוצא אני בעובדה, ששלחים שימשו בעיקר כסוככים לעובדים, ואילו המגנים — שימשו ללוחמים.

11. ייבין מעדה כאן גם אפשרות של יצירת חומה חיה עלידי נושאי מגנים, אבל מעדיף את הפירוש "כלי־נשק" כהכללה. שם, עמ' 142. השלטים הנזכרים בפסוק 9 תובעים דיון לעצמם, וראה ידין — "מגילת בני אור", עמ' 125.

12. על ההצעות והקשיים האחרים — ראה ייבין שם, עמ' 142. ההצעה כאן מתבססת על שתי אפשרויות להבנת הפועל "בצע" בבניין קל או פיעול:

א. לבצע בדומה לפועל לבקע, במקראות כגון: "בוקע מים מפניהם" (ישע' מ"ג, 12), "ונטה את ירך על הים ובקעהו" (שמות י"ד, 16).

ב. בצע במים — כפי המובן של בצע — בצעי מים בלשון המשנה ובפירושים, והרי דוגמאות אחדות לשימוש זה: "שתי בצעין היו בירושלים", "במקום בצעים שהיורד בו טובע בבובץ", "ומתייגע לכנוס דרך פתחים ובצעי המים ויגע בטביעת רגליו בבובץ". יש שפרשו גם את השם "אלון בצעננים" שבשופט ד' 11 על דרך זאת. ראה ברסלבי, הידעת את הארץ, כרך א', עמ' 69.

אמנם כאן עוסקים אנו ברובד מאוחר יותר של הלשון, אך נראה כי גם המלה שלח שבמקרא היא מאוחרת יחסית, וראה ייבין שם, עמ' 144. השוה טור־סיני, ספר איוב ב', עמ' 391 עם הנ"ל, ספר איוב (תשי"ד), עמ' 285, 301. ובגירסתו החדשה נסמך על ייבין, שם,

עמ' 139, לפי הפירוש לקטע מן העלילה האוגריתית, "עלילת המלך כרת".

14. מילון בן־יהודה, כרך 14, עמ' 7146, בערך: א. שלח, הערה 2. והשוה טור־סיני, ספר איוב (תשי"ד, עמ' 285).

15. על שלח בסורית, ראה ייבין, שם, עמ' 140. הגורסים שלח — חרב, מסתמכים כאמור על הערבית, שבה מצויות שתי מלים בשורר שים שונים (נוסף לפועל סלח־שלח במשמע לשלוח יד, שליח וכו'): א. שם העצם שלח' (ביח' חכית) בהוראת עור גס של בהמה שחוטה, כמו בלשון המשנה. ייבין, שם, שם.

ב. שם העצם שלח (ביח' גרונית) — שפירושו כלי־נשק בכללה, ולא דווקא חרב או כלי־נשק מסוים כלשהו. שם, עמ' 140.

ייבין שיער שהשורש הערבי הזה שאול מארמית־סורית, שכן בזאת האחרונה כבר לא נודע ביטוי ההגה ח' השמי הקדום (החכי) בשעה ששאלוהו הערבים ממנה. (עמ' 142 והערה 1 שם). הסבר זה דרוש, כל עוד גורסים ששלח — נשק מצויה היתה באוגריתית. ואכן, ייבין שיער שבעלילת־כרת הח' שבשלח היא גרונית (שם, עמ' 139).

בהצעה המובאת כאן, ראינו את שלח העברית מקבילה בכל המקרים לשלח הערבית ה־1, הכתובה בח' חכית, וזאת — לאיר השיקולים שפורטו לגבי כל פסוק, וכן לאור הרציפות בשימוש המלה בלשון חכמים בשתי ההיראות המקושרות: שלח — תעלה, ושלח — עור ששורים אותו, אף ראינו כי השבעים מכירים גם שימוש זה.

אך נראה, ששלח הערבית ה־2, שבח' גרונית — אינה עניין לכאן: שלח הארמית־הסורית משמעה, כאמור עיר ותעלה, ושלח האוגריתית אף היא עשויה להתבאר כך. עוד יש לזכור שמשמע המלה שלח (בח' גרונית) בערבית הוא נשק בהכללה, ולא כלי־נשק יחיד מסוים. והעברית המקראית, לעומת זאת, מכירה כמה וכמה מלים לנשק בהכללה, כגון: כלי־מלחמה, נשק, כלי־יון, און. אף ראינו שמי שגרס שלח — נשק, התקשה בה (כגון השבעים בנחמיה ד'), או מצא כלי־נשק מסוים ההולם את המקרה לפי דעתו — פעם חרב, ופעם אחרת — נשק־הטלה.

הנני להודות לגב' מ. סולל, שסייעה לי בהבהרת השורשים הערביים הנדונים, בהקשר הנדון.

צעדת 4 הימים - הרהורים והצעות

ס"ל י. ז.

● מארגנים תכניות בידור המיועדות לכל הצועדים, במשך כל זמן שהייתם בערי הצעדה.
 סבור אני שההסדר שלנו — שמפקדה צבאית רבתי יכולת היא גם המארגנת את הצעדה — הוא ההסדר היותר מוצלח בנתונים הקיימים. הנהלה אורחית עלולה להכביד על מבצעי הארגון. אני סבור, שעוד שנים רבות יספק צה"ל לצעדה את רוב האמצעים והאנשים, ולכן ראוי שתישאר בידיו מלוא השליטה עליהם.

מסלולים

נשמעו טענות שיש לשנות את המסלולים הקיימים מכמה טעמים:

- הם הפכו להיות מוכרים ומשעממים למרבית הצועדים.
- אין זה רצוי לעבור דרך הערים והמושבות, על כבישי האספלט המאובקים.
- המחשבה המקורית לעבור דרך ערי העולים — לוד ורמלה — כבר מיושנת, משום ששתי ערים אלה הפכו לוור תיקות ואין לראות בהן ערי עולים.
- בתשובה לכך אביא כמה נימוקים נגד שינוי המסלולים הנהוגים כיום:
- לגבי רוב הצועדים, המסלול הוא חדש לגמרי; כוונתי לגדנ"עים ולחיילים.
- לגבי הצועדים האזרחיים הוותיקים — הדבר החשוב להם בצעדה הוא המפגש עם חברים, היציאה לשדה, התאווררות מהשגרה וכדומה. רבים מצועדים ותיקים אלה שמד חים לבוא שוב לאותם מקומות מוכרים וידועים ולשהות שם רגע... עד לשנה הבאה.
- יסכימו עמי רבים, שהביקור בכל מקום לאורך הדרך — זה כאילו ביקור אצל ידיד ותיק...
- בקשר לצעדה דרך המושבות והערים, סבורני, שהדבר חיוני בשביל הצועדים עצמם יותר מאשר בשביל האזרחים הצור פים בהם.
- עם זאת כדאי לזכור, שמרבית הקילומטרים בצעדה עוברים בדרכי שדה ורק כשליש או פחות מזה עוברים בתוך ישוב.

לאחר צעדת תשכ"ו הביעו אחדים את דעתם, בעל-פה ובכתב, כי יש לעשות חשבון-נפש בנוסח: "הצעדה לאן?" גם אני סבור, שראוי לעשות מעין מאזן, במגמה לבדוק ולשפר ליקויים ועם זאת לבסס את החלק הטוב והנאה שבצעדה. במאמרי מבקש אני לתרום את חלקי לנושא. נוכח נסיוני בצעדות בישראל ובהולנד.

שלטונות הצעדה

נשמעו הצעות להעביר את הצעדה להנהלה אורחית, כמו רשות הספורט או מוסד אזרחי אחר. אחדים מנמקים זאת בעובדה, כי גם לצעדה בהולנד יש הנהלה-גג אזרחית, המתכננת את הצעדה ומפקדת עליה. זה אמנם נכון, אך רצוי לדעת מעט יותר על הארגון בצעדת 4 הימים בנימוכין לפני שנסיק מסקנות.

תחילתה של הצעדה בהולנד היא צעדת זיכרון של חיילים משוחררים (רק בשלב מאוחר יותר הצטרפו אחרים, כולל הצבא). ניהול הצעדה עד היום הוא בידי הנהלה של אותו איגוד משוחררים. בעצם, נכון יותר יהיה לכנות את ההנהלה הזו "נשיאות כבוד", שכן את עיקר המלאכה הארגונית עושה הצבא. כדאי להזכיר, שעבודת הארגון בהולנד פחותה מאשר אצלנו, משום שאין נעשים למען האזרחים הצועדים סידורי ארגון מיוחדים. רק למען החיילים קיימים סידורים שונים, שנעשים כולם על-ידי הצבא. גם ההונקה והביקורת נעשים על-ידי קציני צבא, והוא הדין לגבי כל הפיקוח על הצירים והחניונים ועל טקס הפתיחה הנהדר, המאורגן על-ידי הצבא. עוד חשוב להטעים, שהצבא ההולנדי מעמיד לרשות הנהלת הצעדה כל-ירכב רבים, אוהלים, מתקני-שדה ומבנים, וכן עשרות קצינים וחיילים לכל מכלול התפקידים הנדרשים לארגון הצעדה.

אצלנו נעשית עבודה ארגונית רבה יותר, לדוגמה:

- מקימים שתי ערי צעדה גדולות, כולל אמפיתיאטראות גדולים (ביער חולדה וליד בית שמש).
- מקימים חניונים רבים לכל הצועדים: צבא, אזרחים וגדנ"עים.

בים ראשי הקבוצות לצעוד יפה גם בשטחים קשים ביותר — וגם בעת שמזג האויר אינו נוח. ועוד:

* אין שותים מים כאשר צמאים, אלא כאשר ניתנת רשות.
* לעתים אין עוצרים מן הצעידה, כדי להתבונן באתר יפה או בנוף, מפחד השופט, שאולי נמצא בסביבה.
* נפל פוגם בסיכויי ההצלחה של הקבוצה. משום כך — במקרים מסוימים — מחליפים את הנושר בצועד אחר המצוי ברזרבה בסביבה (זו אמנם רמאות, אך יש העושים זאת).
* צועדים בשלשות גם בדרכי שדה, וכתוצאה מכך אין השורה האמצעית רואה את הנוף ואת האנשים, שמחוץ לקבוצה. הצעידה בשלשות אינה מאפשרת לקבוצה אחרת להשיג, דבר הגורם ליצירת "בלגן" בדרכים צרות וליד שלוליות.

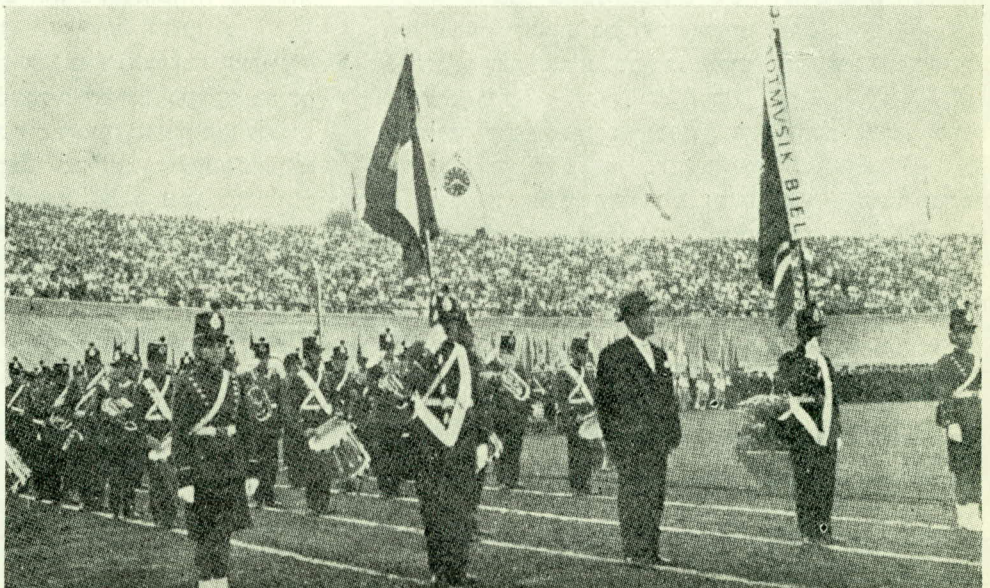
* מספר קבוצות, שדורגו ביום הראשון והשני במקומות שאינם מן הראשונים, מפריעות לקבוצות המצטיינות על-ידי קריאות וקצב שונה משלהן. נוצרת מתיחות מיותרת ובלתי נעימה לחלוטין.

כל מי שראה את האוירה בצעדה בהולנד ונוכח בנכונותה של כל קבוצה לסייע לחברתה יסיק, שאין מקום לתחרות בצעדה. סבורני, שיכולים אנו לקבוע לקבוצות מספר מצומצם של תקנות עליהן יקפידו:

- בדרכי שדה — יש ללכת הליכה חופשית, בשורותיים (אפשר גם בשורה אחת). בשום אופן אין לצעוד בשלשות.
- בכניסה ליישוב או לעיר יש לעבור לצעידה נאה בשלשות.
- אין חשיבות לנפל, אם הוא פחות מ-25% (או אפילו 30%).
- בכל נקודה מעניינת יש לעצור ולקבל הסבר על המקום מפי אדם, שיוכן לכך על-ידי מפקדת קציני-חינוך ראשי.
- חניות ייעשו באופן חופשי, וכן השתיה — בכל עת שהצועד ירצה בכך.
- משך הצעידה היומי יהיה עד 10 שעות.

*

שמעתי שיש מפקדים שהיו מבטלים השתתפות קבוצות תיהם בצעדה, לוא רק היה זה נתון לשיקולם. זו עובד דה מצערת, משום שבכך היו מפקדים אלה עושים עוול רב לרבים מהחיילים, שבשבילם הצעדה היא חוויה, שמעטות כמוה בתקר-פת השירות הצבאי. אני מציע לאותם מפקדים להטריח עצמם ולצעוד יחד עם הקבוצות ככרת דרך וכן להיות אתם יחד בחניונים ובעיר הצעדה. הלקח שיל-מדו יהיה רב ערך להם ולצה"ל. יש מפקדים רבים הצועדים כבודדים והם מש-

צעידה רק בדרכי שדה ודרך מושבי עולים היתה משעממת. השילוב הקיים הוא טוב ורצוי. לפיכך אני בדעה שאין צורך לשנות את המסלולים הקיימים, אך טוען שיש להכניס שיפור בכל הקשור להכרת אתרים מיוחדים המצויים סמוך למסלול. זאת אפשר לעשות על-ידי הסברה, שתנתן על-ידי אנשי ידיעת הארץ שימתינו לצועדים במקומות כמו: מצפה הראל, קסטל, רכס כפר אוריה וכדומה.

הקבוצות

החלק הנאה בצעדה הן הקבוצות הצועדות בלבוש אחיד ובשירה מלוכדת. זו ממש חוויה לראות קבוצה של חיילים צעירי, שבתוכה בחורים מכל העדות והגלויות, והם משתלבים בנוף ובאוירה.

דומני שהצעדה היא האירוע היחיד בארץ הסוחף את הנוער מ"ישראל השנייה" אל ההוי והמורל של הנוער יליד הארץ (כפי שהוא עשוי להתגלות ברגעים מיוחדים...).

על הקבוצות האזרחיות כבר נאמר שהן מוסיפות הן רב לצעדה — ועל כך אין ויכוח.

תחרות או תקנות

עכשיו — נשאלת השאלה: האם יש מקום לקיים תחרות בין הקבוצות על צעידה נאה?

בהולנד — לא כאצלנו — אין שום תחרות, והצעדה כולה היא מעין חג בין-לאומי המתרחש בשדות. אך למרות שאין כללי תחרות יש תקנה הקובעת שקבוצות חייבות לצעוד:

* בדרכי שדה — בהליכה חופשית לגמרי.

* בתוך העיר — בהליכה של מצעד.

מנסיוני האישי אני סבור, שסידור זה הוא מוצלח למדי, והגיע הזמן לקבוע דבר דומה לו אצלנו.

כולם מודים שהשיפוט בצעדת הקבוצות גורם למתח ולתור פעות שליליות הנוגדות את מטרת הצעדה. כך למשל מחיי-

טקס הפתיחה של הצעדה בהולנד

שיוחלט על הנהגת השיטה של מדליה בסיסית, רצוי להכריז מכרז בין אִמנים על צורת המדליה.

✱

אגב, בשיטה זו ניתן לחסוך כספים רבים. לדוגמה: אם מתבטלת צעדה — אין זורקים את המדליות „לים”, כמו לפני כמה שנים כאשר בוטלה צעדת הגדנ״ע. הוא הדין למקרה שיופיעו פחות מדי צועדים — במקרה של מצב הכן או מזג־אוויר גרוע במיוחד.

הצעדה הולכת וגדלה. מספר הצועדים ה„נתפסים לעניין” גדל בהתמדה. יש לקלוט את כולם, ללא הגבלות. גם מספר הצעדות זוטא הולך ורוב. ראוי לברך על כל צעדה נוספת, משום שזו תרומה גדולה להכרת הארץ ואהבתה.

צועדים ישראליים בהולנד

סיכום

הצעדה היא כיום אירוע מרכזי ומשמשת מפגש רב חשיבות של כל שכבות הנוער הישראלי — בצבא, בכפר ובעיר. ✱ אין לעשות דבר העשוי לפגוע בעצם קיום הצעדה, ולכן יש להשאיר בפיקוד צה״ל.

✱ יש לבטל את הצעדה התחרותית.

✱ יש להורות את הקבוצות לצעוד בדרכי שדה רק בזוגות או בשורה עורפית.

✱ יש לסדר מדליה חדשה ולשנות את השיטה של חלוקת מדליה נוספת בגמר כל צעדה.

✱ יש להציב מדריך לידיעת הארץ ליד מקומות תצפית מעניינים, והוא יסביר לצועדים את הרקע ההיסטורי של המקום ואת פרטי הנוף החשובים הנראים מאותה נקודה, וכן פרטים אחרים שהצועדים יעברו בהמשך.

כימים קום ועוברים את המסלול לפני שמגיעות קבוצות הצבא. אחר־כך הם עומדים בנקודה מסוימת וצופים בעבור הקבוצות. אנשים אלה אינם טועמים מן החלק „החזק ביותר” של הצעדה, וחבל...

איש איש וטעמו

יש גורסים שצריך לפסול צועדים העוברים את המסלול בפרק זמן שהוא פחות מהמינימום הנדרש. אין דעתי עמם, ואני מציע לבטל את זמן המינימום. לצעדה באים אנשים מכל השכבות והחוגים — והמניע להשתתפותם שונה.

✱ יש הבאים לצעוד בניחותא, ורואים בצעדה כולה מעין פיקניק המוני, שתפקידו לבדר עם רב.

✱ יש אחרים הרואים זאת כספורט של ממש, והם באמת נוהגים בהתאם, ועוברים את המסלול בקצב של ספורטאים. ויש אחרים... כל אחד — וטעמו. מדוע אם כן, יש לפסול את אלה החולפים על המסלול בקצב מסחרר? העובדה שהם זוכים לפרסום יתר היא רק טבעית, והדבר מוסיף פיקנטיות לצעדה.

בכלל, טוב הדבר לצעדה שיש בה טיפוסים יוצאי דופן.

מדליות

סבורני שיש לדחול מן השיטה לפיה מחלקים בגמר כל צעדה מדליה ועל־ידי כך ממלאים את חזה הצועד הוותיק במדליות. לצערי, שיטה זו תורמת לגישה הלבנטינית של צועדים רבים העונדים מלוא חזה סימנים ומדליות מסוגים ומינים שונים.

תקוותי, שצה״ל יהיה ראשון שישנה את שיטת העיטורים, ובעקבותינו ילכו לבטח כל המארגנים של צעדות־הזוטא.

הצעתי, שתהיה מדליה בסיסית אחת, שאותה יקבל כל צועד בגמר הצעדה הראשונה שלו. בשנים שלאחר מכן יינתנו:

א. בגמר כל צעדה — עד החמישית — יקבל הצועד לוחית קטנה, שעליה חרותה הספרה 2, 3, 4, וכדומה — כמספר צעדותיו.

ב. בסיום הצעדה החמישית — תוחלף לצועד המדליה הבסיסית במדליה אחרת, בעלת אותה צורה, אך מוקפת זר ועליה רשומה הספרה 5 בצורה בולטת.

ג. החל מהצעדה השישית ועד העשירית יקבל הצועד לוחית, כדוגמת הצעדות השניה עד הרביעית.

ד. בגמר הצעדה העשירית שוב תוחלף המדליה באחרת והפעם יקבל הצועד מדליה גדולה יותר מאותו סוג, שתהיה מוטבעת על רקע שונה מהקודמת, וכך הלאה.

חשוב לעשות זאת בהקדם, ואין כל בעיה של ביצוע. ברגע

כוחות מוטסים ומוצנחים. במסגרת הכוחות המוטסים ממלא טנק זה תפקידים רב-גוניים יותר מאשר במסגרת עוצבת-השריון. ה"שרידן" יוכנס לשימוש במקום הטנק M-41 "ווקר בולדוג" (שמשקלו 23.5 טונות והוא החמוש בתותח בן 76.2 מ"מ), וכן במקום התותח המתנייע M-56 "סקורפיון", החמוש בתותח בן 90 מ"מ. הודות להימושו של ה"שרידן" בתותח בן 152 מ"מ, שהוא גם משגר טילים נ"ט מונחים, הושגה עוצמת-אש גדולה מן המקובל לגבי דגם זה. המשגר משמש לא רק להנחית טילים נ"ט "שיללה", אלא אף לירי פגזים ארטילריים רגילים הנתונים בתרמיל אכיל (נשרף). לתותח סדן אוטומטי, המאפשר לו לקלוט גם את הכדור הבליסטי וגם את הטיל. בקנה-התותח חריקים רגילים, וכן משקע-מכוון לטילים מונחים. משקל הטיל בשעת נסיקתו — 22 ק"ג, מהירות מעופו — 224 מ'/שניה וטווח-פעולתו כ-2000 מ'.

לקראת

"טנק שנת ה-70"

לפגז הקונבנציונלי כמה תכונות מיוחדות: תרמיל הפגז נשרף בשעת היריה. תכונה זו פותרת את בעיית סילוק התרמילים מצריח-הטנק בשעת קרב. פגז זה הוא רב-שימושי (נועד לפגיעה במטרות משוריינות וגם במטרות אחרות). בתחמושת זו ניתן להשיג תמש נגד מטרות-נקודה בטווח הקרבי, וכן נגד מטרות בטווחים יותר רחוקים.

פגזי-העשן ופגזי-האימונים (לשניהם תכונות בליסטיות הזהות לאלה של התחמושת הרב-שימושית) משלימים את מערך-התחמושת של ה"שרידן".

ההימוש המשני של הטנק כולל מקלע מקביל בן 7.62 מ"מ, ומקלע בן 12.7 מ"מ, המותקן בצריחון המפקד. מחוץ לצריחון נמצאת מערכת-הפעלה ל-16 רימוני-עשן ורימוני-רסס, שניתן להפעילם במטח אחד. טנק "שרידן" מצויד גם במכשירי ראיית-לילה.

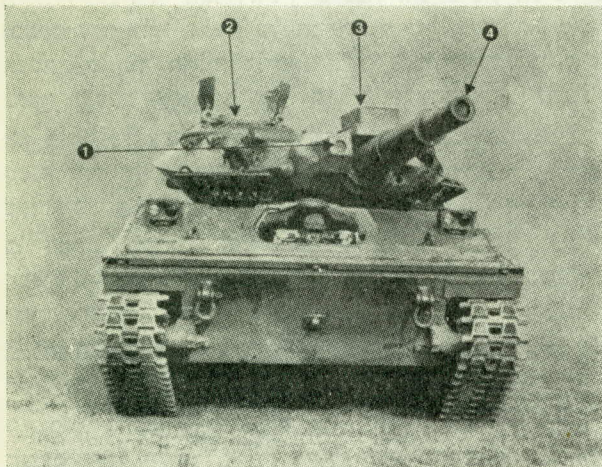
בכל צבאות העולם מקדישים, כידוע, תשומת-לב רבה לפיתוח כלי-נשק משוריינים, ובמיוחד לפיתוח הטנק, שהוא בעל סגולות טכניות ומבצעיות מעולות.

המאפיין את השנה שחלפה — שנת 1966 — בתחום פיתוח-הטנקים במערב הוא, שרוב צבאות-המערב חומשו בטנקים המצוידים בטילים נ"ט מונחים, ואשר עברו כבר משלב ניסוי לשלב ייצור תעשייתי.

ה"שרידן" - במקום ה"ווקר בולדוג"

לאחר סיום מוצלח של ניסויים, הוכנס לשימוש מבצעי בצבא ארה"ב טנק קל M-551 "שרידן" (ראה תצלום). טנק יביל-אוויר זה, שמשקלו 14.4 טונות, מיועד ליחידות סיור בעוצבות שריון ול-

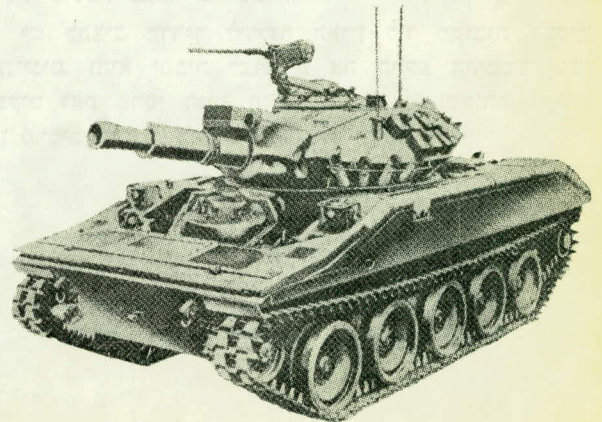
הטנק, גנרל שרידן

ה"שרידן": 1 — התקן-הכינון; 2 — צריחון המפקד; 3 — זרקור אינפרא-אדום; 4 — תותח-טיל בן 152 מ"מ

ניידות ושריון

מהירותו המקסימלית של ה"שרידן" היא 64 ק"מ/שעה בדרכים טובות וטווח הפעלתו הוא 480 ק"מ. במים נע הטנק במהירות של 6.4 ק"מ/שעה. יש אפשרות להגדיל את מהירות ה"שרידן" במים על-ידי התקנת שלדה מיוחדת, אך שלדה זו מגבילה את אפשרות ניהול האש מכלי-נשקו של הטנק בשעה שהוא נע במים.

ה"שיללה" במעורפו

"תישמר" במרכז-הכוונת בכל משך מעופו של הטיל. דבר זה מקטין את קצב ניהול האש ומתנה את דיוק הקליעה ברמת-האימון של הנווט ובתגובתו. מלבד זאת נודע, כי כדי לחדור את שריונם של טנקים חדישים, חייבים ראשי הטילים "שיללה" והקלעים הארטילריים להיות בעלי מטען חלול. יש הטוענים כי בטווחים קטנים (עד 1,500 מ') יעילים התותחים החדישים של הטנקים יותר מאשר טילים נ"ט מוגחים. תותח-הטיל "שיללה" מותקן גם בדגמי טנקים אחרים. כך, למשל, הותקן תותח-טיל זה בטנקים M-60 ו-M-60 A1. התותח בן 105 מ"מ הקיים מוחלף בתותח-טיל בן 152 מ"מ. לאחר החלפת התותח, קיבלו טנקים אלה סימול חדש: M-60 A1 E1 ו-M-60 A1 E2. התחמושת התקנית של טנקים אלה היא: 13 טילים נ"ט ו-33 פגזים ארטילריים קינבוציונליים. יש סברה שטנקים בעלי תותח-טיל בן 152 מ"מ ידחקו את הטנקים החמושים בתותח רגיל. עד שיפותח ה"טנק של שנת ה-70" (MWT-70), יהיה הטנק בעל תותח-טיל בן 152 מ"מ הטנק העיקרי של צבא ארה"ב

"טנק שנת ה-70"

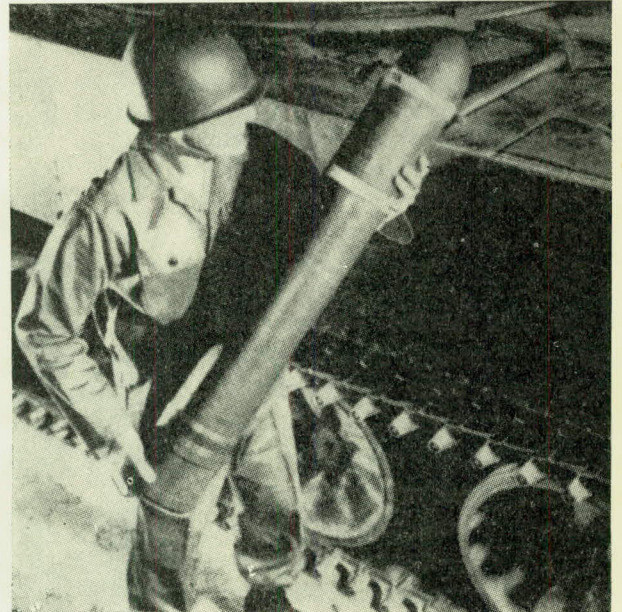
הטנק החדש (MWT-70) נבנה במאמץ משותף של התעשיות הצבאיות בארצות-הברית ובמערב-גרמניה. מניחים, כי משקלו יהיה כ-50 טונות. הוחלט כי הימושו העיקרי יהיה תותח-טיל "שיללה". עוצמתו הרבה של טנק-העתיד בשילוב עם מערכת-ההסעה ההידרו-פנאומטית שלו, יוודא, לפי סברת המתכננים, נידות טובה ומהירות גבוהה. מקיים כי הטנק MWT-70 ישיג מהירות מקסימלית של 60 ק"מ/שעה, ואפילו יותר.

לשריון הטנק נוהגים עתה להשתמש באלומיניום. המתכננים מנסים ליצור מגן נוסף נגד מטענים חלולים. לשם-כך מתכננים להתקין על הטנק דיפון-שריון נוסף, והמרווח שיווצר בינו לבין השריון החיצון, ימולא — לפני הקרב — חול או מים. כאמור, ה"שרידן" הוא יביל-אוויר, וניתן להצניחו. בכתיבת צבאיים הובא תיאור הצנחתו ממטוס S-130 (שטס במהירות של 280 ק"מ/שעה, וברום 750 מטר): שני מצנחים מוציאים את הטנק מתוך תא-המטען, ואחרי-כן נפתחים שמונה מצנחי-מטען.

ה"שיללה" - יתרונות ומגבלות

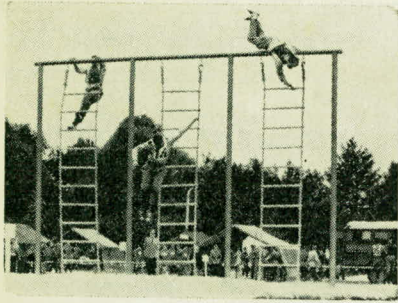
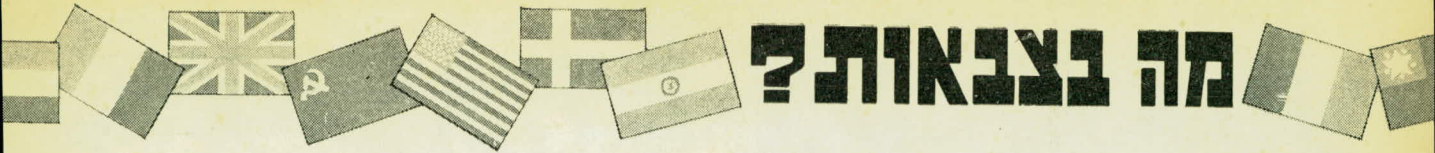
אנשי-הצבא המשתתפים בפיתוח הטיל "שיללה" מתארים אותו כ"פגז-טיל". כינוי זה הוא ביטוי נאמן לפשטותה של מערכת-טילים זו, שהיא בעלת ניהוג בכיוון ישר. ניהוג זה מגדיל את סיכווי הפגיעה. בפגז הראשון מושג דיוק של קרוב ל-100% נגד כל סוגי המטרות, גם אם טווחן גדול מן הטווח היעיל של מערכת-נשק קיימות. עם זאת מטעמיים כתבי-העת הצבאיים כי ל"שיללה" מגבלות רבות. לדוגמה: על הנווט להשיגה כי המטרה

טיל ה"שיללה"

מה בצבאות?

מסגרתה של ברית נאט"ו נפגעה עם פרישתה ה"חלקית" של צרפת, וכמה ממגמותיה — כגון האחדת הנשק — התמששו רק בחלקן. אך "ארגון קציני-המילואים של מדינות הברית" (CIOR) — ביתר דיוק של 12 מהן — קיים ופורה. בשלהי אוגוסט 1966 נערך כינוסו ה"י"ט של ארגון זה במינכן. כ-600 קציני-מילואים ממדינות-נאט"ו השתתפו בדיונים, מפגני תפעול-נשק, תחרויות וזעזועים, דנו בבעיות הקשורות בהכשרת הקצין ובמעמדו של קצין-מילואים. במסגרת תחרויות "ספורט-המגן" בלט מירון המכשולים (שב-תצלום) שבו ניצחה הקבוצה "הולנד ב'".

עובדה תמונה: 113,000 אנשי כוחות-העתודה האמריקאיים (שהשירות בהם — רשות ולא חובה) התנדבו לאימון שמשכו 6 חודשים — ואינם מתקבלים לבסיסי-האימון, מחוסר מקום. הסיבה: עומס אימונים — של אלה המגויסים לשירות-החובה שמשכו שנה תיים (בימי רגיעה...), ואלה המתחילים ל"שירות הסדיר" ("קבע") — הרובץ עתה על מתקנים אלה. התוצאה: בחודש אופייני בקיץ 1966 הוקצו למחנה נכבד זה של מתנדבים רק 3,000 מקומות לקורסי-ההדרכה.

שני סוגי היכולת משלימים — ומחייבים — זה את זה. המבנה: "פיקוד" — קציני-זוטור או מש"ק בכיר; סגנו (רב-טוראי) וקשר; "גישוש" — שני טוראים "גשש-ראיה", 2 טוראים "נהגי-כלבים" ו-2 כלבים; "אב"טחה" — טוראיר-ראשון ו-3 טוראים. הנשק — תת-מקלעים ומקלעים-קלים (רצוי — M-15, "הארמאלייט") ורצוי "מטול-רימונים" (M-79) האמריקאי. אך עיקר-הנשק — ידע ההביטחה וכוש-רריח!

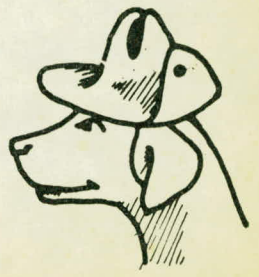
אין קץ לשכלולם של "הדברים הפשוטים". שביצריה משפחת חיל-שריון והוככת בדעתה בעניין נשק אטומי; עם זאת, אינה יכולה לוותר גם על הקטנות. מה פשוט מכובע-קלחת", שנועד לשמור על הראש מפגיעה?

חיילי ארה"ב המוצבים בגרמניה — האם נדבקו מ"צעדת-ארבעת-הימים" (הולנד), "צעד-דת-היומיים" (שביצריה) וכל שאר? "רביעית-מש"קים" מתוך דיבוי הרגלים ה-24 של "האור" מה האוהבת ביותר לשבת במכונית" יצאו מהלמשטט (שב"גבול" על הדרך לברלין) וצעדו עד "קסקרטה-הבית" שלהם שבאוגסבורג הבוארית — מרחק 604 ק"מ ב-11 ימים וחצי (כ-52 ק"מ ליום!). מזונם היו מנות קרב "K" בתוספת פירות וירקות ש"אספו בדרכם". בצעדם 12 עד 15 שעות ליממה, במלוא החגור ו"תרמול"-"השדה. אכן, הכרת פניהם (בתצלום שצולם לקראת סוף מסעם) תעיד...

מקצוע הגששות עולה בשלבי סולם העריכים הצבאי, ככל שמתרבות במציאות מליחמות הגריליה ו"טיכול-החרי". בויאט-נאם מטיפים על חשיבות הגששות בפני הפיקוד האמריקאי. צבא-אוסטרליה מנסה לנצל את אוצר הנסיון שגובש על-ידי כוחות בריטיים שונים, מאז סוגיית "מארמאו" בקניה, דרך "פעולות-התירום במלאיה" ועד ל"התמודדות" עם האינדונזים בבורניאו. הפתרון ה"תקני" הוא: "צוות-גישוש" כפול-יכולת: לראיה — ולחרחו; כלומר — תשלובת אדם וכלב.

צבא שביצריה מנסה כוחו בעיצוב דגם חדש של קסדה: ריפודה ארבעה גזרי-עור, בעלת שתי רצועות-סנטר, והיא מכסה למעט לחורי-טין את מצחו של החייל. אך מה טעם בשמירה על הראש מפגיעה אם הגוף כולו יהיה חשוף למזג-האוויר הקשה? לגייסות-ההרים של שביצריה — שכידוע הם עוצבות לא מעטות — הוענק עתה אוהל מיוחד, לשלושה חיי-לים. האוהל נארו בשק לא-גדול, משקלו כ-11 ק"ג — והוא בא להחליף את "אוהל-סנט-גוטהארד" שבע-הימים של גייסות אלה, שהונח הג לפני 60 שנה.

צקלון

לקט תרגומים

התוכן

מפקד העורף   ג.נ.א. אנטיפינקו   עמ' ב
נשק התגובה השלישי של היטלר   עמ' ה'

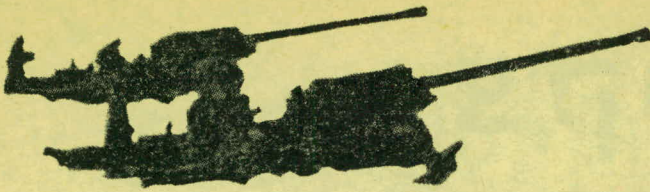
הארות והערות מקורות ומחברים

מפקד העורף

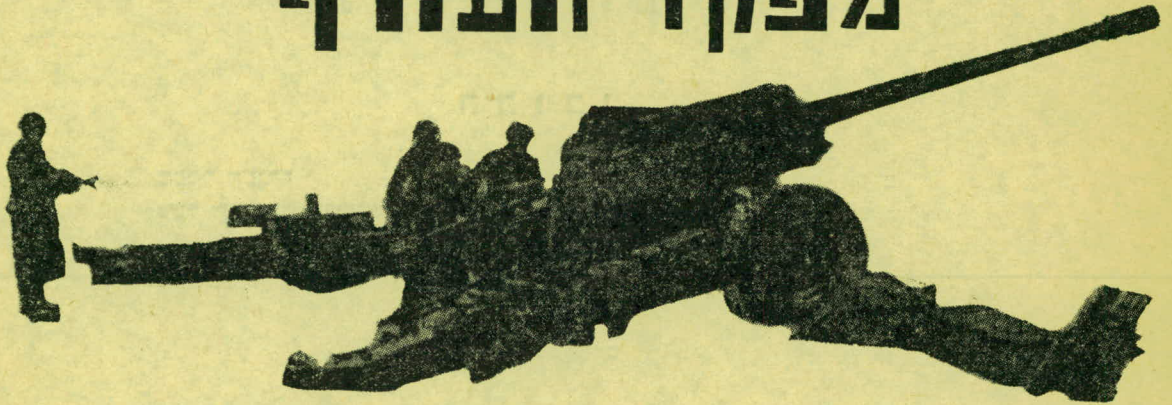
הפעם מוגשים ב"צקלון" פרקים מתוך זכרונותיו של גנרל סובייטי מוקדשים לשנות פעולתו בתור "גנרל-העורף". בטרם התמחה בתחום זה, שירת דווקא בחיל-הספר הסובייטי. הוא מודה בכך כי המינוי עוד בטרם-מלחמה, "לעורף" (הביטוי הרוסי לכל מערך האפסנאות, עורקי-התחבירה וכו') — כלומר, למכלול-התחזוקה) דיכדכו בתחילה. אך — פקודה היא פקודה; ובשנות מלחמה נתחוויר לו היטב כי — כמו בגופו של לוחם-יחיד — "אין חזה בלי הגב"; וכי בכוח שריריה איתנותו וגמישותו של "גב" זה — תלויים לא-במעט, אף חוסנו של ה"חזה" (ה"חזית"), ויכולתו לדחוף את האויב, להדפו, להדבירו. אמות-המידה שבקטעי זיכרונות מאלפים אלה — לא שלנו הם. לפרקים, אספקה לעשרות דיביזיות, תחמושת לאלפי תותחים, וכו'. לעתים יורדות הכעיות לרמות ה"מובנות" כבר גם לנו: מתן "תנאי הפעולה" הלוגיסטיים לכוח המונה, בעצם, — אפילו כשהוא מכונה "ארמיה" — עשרים עד ארבעים גדודים; ויש ואף פחות. אולם המהות של בעיות אלו — גם שלנו היא. כי הזיכרונות מסופרים בלשון-המציאות: — אוכל, אפשרות תנועה, דלק, יכולת לירות — המשותפת לכל צבא. כאן לקה-ניסיונות עשיר — ומוטב לו לקרוא לשים בו לב לא רק לגדולות, כי אם גם ל"קטנות"; ואף להיווכח, פעם נוספת, עד כמה בעצם דברים אלה "שבחומר" — תלויים בסופר-שלידבר באנשים העוסקים בהם, וברוחם של אלה.

נשק התגובה של היטלר

גורל שונה נועד לכל אחד מאותם שלושת "כלי-V" אשר הגרמנים טיפחו בשנות מלחה"ע השנייה. ה-V-1 — הפצצה המעופפת — שהופעל מייד עם פלישת בעלות-הברית לנורמנדיה (יוני 1944) גרם בתחילה תדהמה בפני עותיו הקשות בלונדון וסביבתה; ואילו בגרמניה עורר תקוות מופרות מאוד בנוגע ל"מפנה במלחמה". אך תוך שבועות כבר אורגנה כיואת, ו"עלתה על הפס הנכון", ההגנה המשולבת (תותחים נ"מ ומטוסי-קרב) נגדו — וחלפה סכנתו החריפה. היה זה, בעצם, "מטוס ללא-טייס" נושא מיטען-נפץ — ונמצא לבסוף כי לנוכח הגנה ראויה הוא בלתי-יתכליתי. לא היה לו המשך. לעומת זה, ה-V-2, אבי כל הטילים הבליסטיים, נתגלה כ"נשק ללא-מענה". אילו מצוי היה אצל הגרמנים בכמויות מכריעות (ואולי — אילו היה גם בעל טווח מתאים יותר) — כי אז אמנם עלול היה להשפיע במשהו על מהלך המלחמה. בדיעבד — לא עזר הרבה לגרמניה; אך נכדו וניניו עודם עמנו היום, והם מפילים צל כבד על חיי האנושות בדורנו. שונה בתכלית סיפורו של ה-V-3 — ביסודו, תוחם ענקי: כמעין ממשיך למסורתה של "ברטה הגדולה" — זו שהרעיש מרחקים את פריס במלחה"ע הראשונה. הוא לא הופעל כלל — משום שתחילה הפריעו לארמעט הפצצות חיל-האוויר של בעלות-הברית, ואחר-כך הקדימה אותו חדירת כוחותיהן אל איזור עמדותיו שבנורמנדיה. עליכן, זהו, במובן ידוע, "פרק שלא-יכתב" בקורותיהן של מלחמות. כיום, כבר פינה, לכאורה, כלי-היריה ה"קני" את מקומו לטילים. עם זאת אין לדעת האם לא תבוא עוד איפעם איזו "פריצת-מחסומים" מדעית או טכנית-צבאית אשר תחזיר — בשילוב זה או אחר עם אמצעים חדישים-יותר — לתוחה הקני ערך מסוים אף במלחמת-עתיד; אולי בלחימה שבטוחים קצרים-יחסית, או אף בטוחים רחוקים-למדי. אך גם אם לא יקרה כזאת לעולמים, מכל מקום יש ויש עניין ב"תחרות-מירוץ" זו בין פיתוח טכני ותעשייתי מזורז ו"בהול", מצד אחד, לבין מהלך התפתחותה של מלחמה, מהצד השני. אלה הם ודאי מצבים שעוד יופגשו בהיסטוריה של צבאות ומדינות.

מפקד העורף

או „איך נאפשרים ניצחון“

גנ' נ. א. אנטייפניקו

המגננה בתחמושת ובדלק כדרוש; לא קרה אף פעם אחת שיחידות רגלים נשארו ללא סיוע ארטילרי או ללא תיגבור בכלי נשק חדשים, במקום אלה שיצאו מכלל פעולה. בפעולות קודמות נהגו לערם בעמדות האש כשתי מנות תחמושת לסוגיה השונים ולפי הקטרים של כלי הנשק. במערכת קורסק, לעומת זאת, ערמו על הקרקע כחמש מנות תחמושת. הודות לכך היה ביכולתה של הארטילריה לנהל אש מוחצת משך זמן ארוך, ויעילות הפעלת הארטילריה היא שקבעה במידה ניכרת את יציבות ההגנה כולה. תכופות, כשהאפס ניה נערמה בעומק רב, בהתאם לדרישות תורת הלחימה, היו משברים בלתי נמנעים בהספקה השוטפת לכוחות.

מעבר מיזי למתקפה

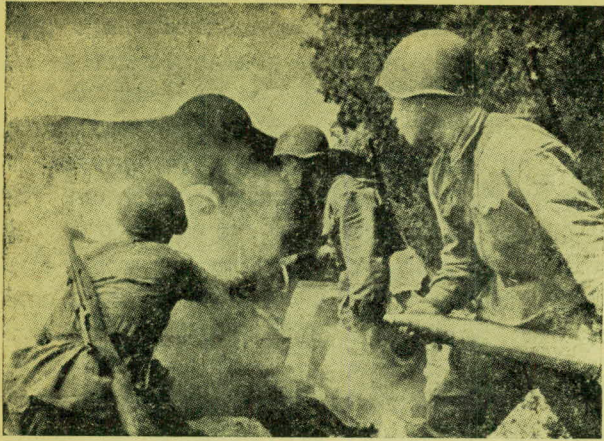
העיקרון המרכזי של מגנת קורסק הושתת על מעבר מיזי למתקפת-נגד. ברור, כי מערך התחזוקה היה צריך לתאם לכך, על אף הסיכון הכרוך בדבר. אם יצליח האויב לפרוץ את ההגנה, יפול לידו שלל רב. אך האמנם אפשר היה לנהוג לפי שיקולים אלה ב„קשת“ קורסק? הגייסות התכוננו להגן על מרחבם בכל מחיר.

המערכה החלה ב־5 ביולי 1943. ביום השני או השלישי לקריבות דומה היה לכמה קצינים ממפקדת קבוצת הארמיות, שהי אובי עלול לפרוץ את המגננה הסובייטית ולהבקיע טריז היישר לעבר קורסק. הועלתה הצעה לפנות את האפסניה הנמצאת בבסיסי קבוצת הארמיות יותר לעומק.

טען רוקוסובסקי: „אם הגרמנים לא הצליחו להשיג הכרעה ביום הראשון למתקפה, אני מסופק אם יצליחו להגשים את מטרם ביום השלישי או הרביעי. אם יקרה אסון זה, נילחם

קין 1943, „קשת“ קורסק. המפקדות ועורקי התחבורה הסובייטיים נתונים להתקפות רצופות של האויריה הגרמנית. הכוחות הסובייטיים נמצאים בשלב התארי גנות לקראת המערכה המכרעת. היה ידוע לפיקוד הסובייטי, כי הגרמנים מתכוונים למתקפה רבתי בחזית רחבה, וכי הם מרכזים כוחות עצומים. קבוצות הארמיות הסובייטיות „מרכז“ ו„זורו-נו“ התכוננו למגננה.

במצבים כאלה, לפי תורת הלחימה הסובייטית, יש לערוך את הכוחות והאמצעים בעומק רב (עד 300—400 ק"מ). וכן לפרוס בעומק רב את מערך התחזוקה: בסיסי אספקה, בתי-חולים, סדנאות. בשיטה זו נקט מפקד קבוצת הארמיות „וורנוז“, אך לעומתו, מפקד קבוצת הארמיות „מרכז“ יצא מתוך הנחה, כי המגננה לא תהיה ממושכת ועם זאת תטיש את האויב. בשל כך תוטל במהרה משימה חדשה — לעבור מייד למתקפת-נגד. כל סגניו וכל מפקדתו היו בדעתו. אני, כמפקד העורף של קבוצת הארמיות, הצעתי לארגן את מערך התחזוקה לא לפי תכנית הגנתית, אלא לפי תכנית התקפית. פירוש הדבר: לרכז תחמושת, דלק, מזון ואפסניה אחרת יותר קרוב לדרגים הלוחמים, בסביבות קורסק. מרשל רוקוסובסקי (מפקד קבוצת הארמיות) אישר תכנית לוגיסטית זו. תכנית אלה הדי איגו קצינים רבים. מה יקרה, אם יפרוץ האויב את מערך ההגנה הסובייטי, יכבוש את קורסק, וכל מלאי האפסניה יפול לידינו? אך המפקד עמד בכל תוקף על תכניתו. הגרמנים כבר ניגשו להגשמת תכניתם, שעובדה מוזמן. הכוחות הסובייטיים היו צריכים לעמוד בפני הסתערות רבת-עוצמה. הארטילריה, השריון וחיל-האויר הוזנו במשך כל

הספקת תחמושת לתותח

התחמושת וחילוץ המשאיות מן הבוץ לפקודה: „אחת, שתיים, יחד“.

לפי הדוחות נותרה בקבוצת הארמיות יותר ממנת תחמושת, וביחידות היו רק פגזים מעטים ופצצות בודדות. על אף זאת, הצלחנו לפנות חלק ניכר של התחמושת, אם כי באיחור רב; את יתר התחמושת היה צורך למצוא לאחר המלחמה ולפנותה. כמה ימים אחרי יום ה"ע" עבר האגף השמאלי של קבוצת הארמיות למתקפה. בהסתמך על הלקח שהפקנו לא ערמנו בעמדות האש כמות כה גדולה של תחמושת. אמנם, לא טעינו בחשבון.

רצוי לשתף את מפקד העורף

אין זה מעניינו של מפקד העורף למתוח ביקורת על התכניות המבצעיות של הפיקוד; מעניינו לספק תחמושת ברציפות, מבלי לדרוש למען איוו משימה ומבלי לחקור מראש בכמות. אך אם נתעלם מ"קנאת-סמכויות" ונחשוב רק על טובת העניין, יש להודות, כי רצוי מאוד לשתף את מפקד העורף בעיבוד תכנית הסיוע הארטילרי. אין הוא רק מתכנן את הובלת התחמושת, אלא הוא גם האיש, אשר לא-פחות ממפקדי-חילות אחרים, מעוניין בתוצאה הסופית של ההובלה, כלומר בהבסתו המלאה של האויב. לצערי, בעת מלחמת-העולם השנייה לא כל המפקדים הבינו בעיה זו בצורה נכונה. לדוגמה: כמה מקציני חיל-החיר מוש, האחראים על הספקת תחמושת, שאפו לקבל לרשותם בתמיר דות כמות משאיות, שתידרש להם לכל מקרה. כך לא יהיו תלויים במפקד העורף ויוכלו לארגן את הובלת התחמושת בעצמם. בזאת היתה נקודת-ראות פגומה. אפילו אם יש עודף כל-ירכב באגד-התחזוקה של הארמיה או של קבוצת-הארמיות, אסור לחלקו לצרכנים.

בכיתור, ואני, מפקד קבוצת הארמיות, אשר עם המכותרים" בשמעי מלים אלו הרהרתי: האמנם צריך מערך התחזוקה למחר לסגת היום לאיזור ילץ וקאסטורנה, רחוק יותר מן הדרגים הלוחמים, כדי לספק מחר לעוצבות המכותרות תחמושת, דלק ומזון דרך האויר מאזורים אלה?

מייד מסרתי למפקדי על תכניתי: בכל מקרה יש להעתיק מקסימום אפסניה — אך לא מזרחה לעורף — אלא מערבה, יותר קרוב לכוחות הלוחמים, שסכנתם להינתק מבסיסי האספקה ולהימצא בכיתור. מפקד קבוצת הארמיות קיבל את תכניתי, והיא הוצאה לפועל באמצעות „גיוס טוטאלי" של כל כלי-התובלה וכוח-האדם שהיה בנמצא.

אין לערם הרבה תחמושת בשטחי-היערכות

מפקד העורף לא עסק בתכנון הוצאת התחמושת; תפקיד זה מילאו מפקד הארטילריה ומפקד אספקת התחמושת של קבוצת-הארמיות. משימת הובלת התחמושת בכל סוגי כלי-הרכב היתה על מפקד העורף. לכן לא הינו אדישים לבחירת אורח דירוג התחמושת על-ידי התותחנים.

לקח „מערכת ביילורוסיה" היקנה לנו חומר רב להבנת בעיה זו. לפי תכניתו של מפקד הארטילריה של קבוצת-הארמיות, נערמו בעמדות האש של הארטילריה שתיים וחצי מנות של תחמושת. בהתחשב בצורך לנהל הכנה ארטילרית שמשכה שעתים, ולוודא פעולה תקינה של יחידות הארטילריה לכל יום ה"ע", משקל תחמושת זו היה 40,000 טונות.

הסתיים יום ראשון למתקפה; הכוחות הסובייטיים פרצו את מערך ההגנה של הגרמנים, וכל קבוצת-הארמיות החלה מתקדמת. הוברר, כי בעמדות-האש של הארטילריה, שהוקמו בשטחי היערכות למתקפה, נותרה כמעט מחצית התחמושת, כשהיא פזורה במאה מצבורי תחמושת ויותר. משקל התחמושת הזו היה יותר מ-16,000 טונות. להעברתה בפעם אחת היו דרושות כ-8,000 משאיות. מלבד זאת, היה צורך למצאה ביערות הגדולים ובשטחים הביצתיים של ביילורוסיה ולפינותה בדרכים משובשות. בעת הבאת התחמושת אל עמדות-האש עזרו התותחנים-עצמם לדחוף ולהעביר את משאיות-התחמושת. לשם כך בנו מעברים ממוטות עץ. עתה, הנהגים עצמם היו צריכים לעשות הכל — סלילת הדרכים, העמסת

שיירת אספקה לחזית

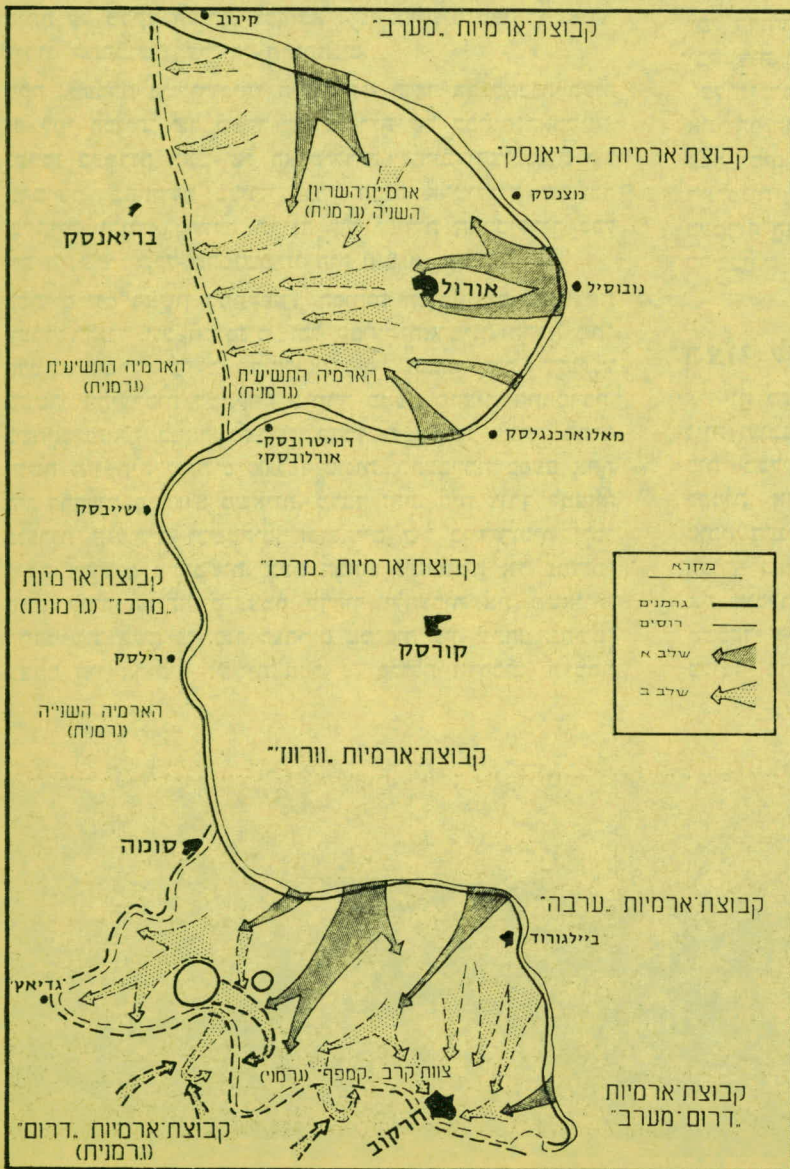

מפחיתה מאחריותם של המפקדה העיקרית ושל מפקדת הארטילריה, אלא מגבירה את אחריותו של מפקד העורף. כדי להבין עד כמה חשובה תפיסה נכונה של בעיה זו, ברצוני להביא דוגמה לכך: בעשרת הימים האחרונים של יולי 1944, כשהמערכה בביילורוסיה הגיעה לשיאה, התקשר אתי מפקד קבוצת הארמיות, מרשל רוקוטובסקי, ואמר: „המצב מתאים לצליחת הנהר שאַרה. אך הכוחות יכולים להתבסס בגדה הנגדית רק במקרה שיהיה ביכולת הארטילריה שלנו לסייע להם באש. האם תוכל לוודא הובלת 400—500 טונות תחמושת, בפרק זמן קצר ביותר? אם בוטח אתה שכן, אפקוד לצלוח את הנהר. אם זה בלתי מציאותי, אדווה לפיקוד העל-יון, כי אין כל טעם לפתוח במבצע.“

מערך התחזוקה מילא את דרישותיו של מפקד קבוצת הארמיות, ויחידות התובלה המפורסמות שלנו הביאו 250 משאיות תחמושת אל איזור הנהר שאַרה במשך יממה וחצי. דבר זה הבטיח את ההצלחה בהמשך ההתקפה.

במלחמת 1941—1945 ניהלו כל קבוצות הארמיות של הצבא הסובייטי 2—3 מערכות משך שנה אחת. מערכות אלה נמשכו כ-3—4 חודשים; יתר הזמן היו הכוחות בהגנה. מערך התחזוקה לא הפסיק אף לרגע את רצף פעילותו, ונדרשו לו אמצעי תובלה משך כל הזמן. מלבד זאת, שליטה מרכזית על אמצעי התובלה מוודאת מקדם יותר גבוה של ניצולם. נכון, שכמה מפקדי עורף נכנעו ללחץ והיו מוסרים ל„זיכיון“ 2—3 גדודי תובלה, כדי לא לשאת באחריות ההובלה. אך ברוב המקרים היה לוייתורים אלה סיוע עגום. גם לגבי התותחנים וגם לגבי מפקד העורף. תהא הסיבה אשר תהא, שלושה גדודי תובלה לא יכלו להגשים משימת תובלה רחבה, וכן לא נשארה עתודה למפקד העורף, שמתפקידה לתגבר את הובלת התחמושת ברגעים הקריטיים של המתקפה. מהאמור לעיל נובע, כי עירום התחמושת בדירוגים לעומק לפני המערכה היא בעיה מבצעית תחזוקתית, ובפתרונה חייב להשתתף באופן בלתי אמצעי מפקד העורף. אין עובדה זו

המתקפה הסובייטית ב„קשת“ קורסק

מתקפת נגד של הרוסים ב„קשת“ קורסק

לאחר שהצליח להדוף את מתקפת הקיץ הגרמנית ב„קשת“ קורסק (תפקיד המתקפה היה ניסיון חוזר להגיע אל מבואות מוסקבה מכיוון דרום מערב), עבר הצבא הסובייטי מייד למתקפת נגד, ובמשך המישה שבועות (מ' 12 ביולי עד 18 באוגוסט 1943) הצליח לטהר את „קשת“ קורסק. מה' 5 עד ה' 8 ביוני 1943, הצליחו הגייסות הסובייטיים לבלום את המתקפה הגרמנית, וגרמו לנאצים אבידות מקסימליות. תוך כדי הדיפה גם הכינו תנאים נוחים למעבר למתקפת נגד, בשביל קבוצות הארמיות שהיכנו בעומק המערך במיוחד למטרה זו. במשך חודש היסלו את ה„בליטות“, שיחררו מרכזים חשובים (כמו הרקוב ואורול), היסלו את האיום על מוסקבה מדרום וביטלו את כושר המעבר למתקפה של הגייסות הגרמניים. בקרבות „קשת“ קורסק יוּשמו עקרונות המלחמה החדשים, לפיהם מופעל הנשק הקונבנציונלי. ההגנה הושתתה על מערכים עמוקים, על עתודות חזקות המיועדות להתקפות נגד; על הגנה נ"ט בעלת עוצמה. בהתקפה — רוכזו הכוחות בגזרות צרות: הארטילריה והטנקים נפרסו בצפיפות (כפעם הראשונה יצרו הסובייטים צפיפות של 200—260 קנים ר"ט 25 טנקים בקילומטר אחד); הופעלו עוצבות שריון בקרב שריון-בשריון. עקרונות אלה שרירים וקיימים עד היום.

נשק־התגובה השלישי של היטלר

בעומקה של גרמניה ברגעים הקריטיים ביותר של מלחמתה בבריטניה. „אתם יכולים לקרוא לי מאיר, אם יצליח מטוס אויב לחדור לתוך מרחבה האוירי של גרמניה“ התרברב גרינג, לפני פרוץ המלחמה. אלא שהבטחתו הכזיבה: ההפצצה הראשונה על ברלין נערכה בליל ה־26/25 באוגוסט 1940, למחרת ההפצצה הנאצית הראשונה על לונדון.

חודש לאחר־מכן, כאשר מטוסי־יירוט בריטיים ניהלו את הקרב בות הקשים ביותר מעל שמי בריטניה, תקפו מאה מטוסי ה־ר.א.פ. את ברלין.

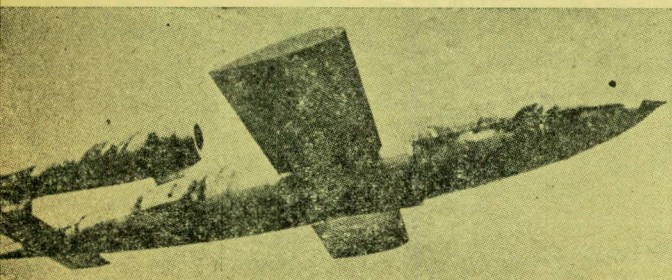
ככל שהרבו להפציץ את גרמניה — שונו פני הדברים. במאי 1942, בהפצצה על קלן השתתפו לראשונה יותר מ־1000 מפ־ציצים. שנה אחרי־כן פוזרו מטוסי ה־ר.א.פ. כרוזים בשמי גרמניה בהם צוטטה הצהרתו הרברבנית של גרינג. בכרוזים אלה גם נמסר, שמאז החלה המלחמה הוטלו על גרמניה יותר ממאה אלף טונות פצצות. מאה אלף טונות הפצצות הב־אות — הזהיר הכרוז — יוטלו ודאי תוך זמן קצר יותר, ויעילותם תהיה גדולה יותר.

המטרה: „לחסל כמה מיליונים בריטים“

לא היה באפשרותו של חיל־האוויר הגרמני, שכוחותיו העיקריים פעלו במזרח, להגן על המרחב הגרמני מפני הפצצור־תיהן של בעלות־הברית. ולא היה ביכולתו להגשים את האיום למחות את הערים הבריטיות מעל האדמה.

נוכח זאת, החליטו היטלר ויועציו כי את אשר אין בכוחו

V-1 מעופפת

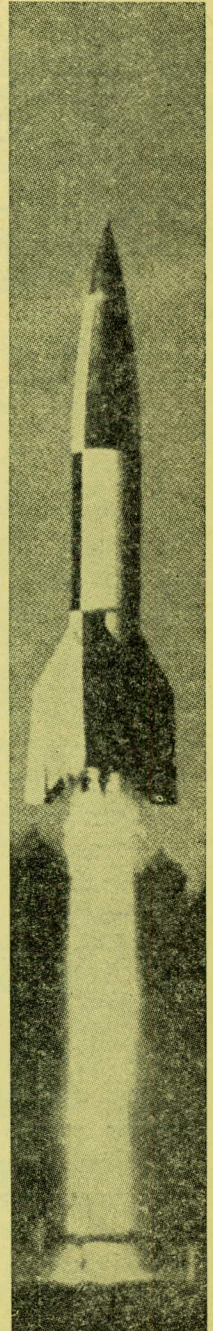
שני סוגים של נשק תגובה הפ־עיל היטלר במלחמתו. האחד: V-1 Vergeltungswaffe (תרגומו: גאולת־דם, נקמה) — פצצה מעופפת (V-1). האחר: V-2 — טיל. אולם, לא זה וגם לא זה מילא את שליחות היט־לר. הוברר, כי נשק הנקמה שיצ־לח למחות את ערי בריטניה ולהשמיד מיליונים צריך להיות משהו אחר. יותר מדויק. יותר יעיל.

החלו לתכנן את נשק־התגובה השלישי — תותח שאורך קנהו 130 מ' ומטרתו לונדון. בתוכה של גבעה בסביבות קלה, מצויים שרידי נשק זה, עדים דר־ממים לדמיון חולני ולכישלון מבצעי.

„בריטים, נמחה את עריכם מעל פני האדמה“ צרח היטלר. חיל־האוויר שלו ניסה להגשים את רצונו. בדקדקנות אופיינית לגרמנים הופצצו לונדון, קר־בנטרי, ליברפול, מנצ'סטר וברמינגהם. גם היום אפשר למצוא את עקבות ההפצצות הגרמניות שנערכו על ערי אנגליה. ההפצצה החזקה והאכזרית ביותר על לונדון בוצעה על־ידי 460 מטוסים גרמניים, בליל ה־17/16 באפר־ריל 1941. זו היתה גם ההפצצה הג־דולה האחרונה על בירת בריטניה. אחריה הופנה חלק גדול של חיל־האוויר הגרמני למזרח, נגד ברית־המועצות. בריטניה נשמה לרווחה. עריה ניצלו. הגרמנים החלו לשלם מחיר גדל והולך תמורת המלחמה בה פתחו.

הפצצות של בעלות־הברית הוטלו

טיל V-2

פועלים מקצועיים וארבע מאות ושלשים כורים. הם החלו לחצוב בסלע ויצרו מבוך של מכרות מתחת לפני האדמה. שלושה פסירכתב עברו במנהרה אל תוך ההר. בעומק של 30 מטר הוקמו מחסני-תחמושת וחדרי-מגורים לסגל. 80 מטר עמוק יותר נבנו תאים, בתוכם היו טוענים את הפגזים לקנים. הקנים עצמם, מותקנים בסוללות בנות חמישה קנים, הוצבו על מדרגות אלכסוניות, המכוסות בטון מזוין, שעוביו 5 מטרים. רק חמישה פתחים צרים הושארו בשביל הקנים, שקוטרם 15 ס"מ. (קרופ סיפק מכסי-פלדה לסגירת הפתחים ולאחר סגירתם נראו בחוץ רק קצות הקנים).

כל אלה נועדו להבטיח את "משאבת הלחץ הגבוה" מפני ההפגזות הקשות ביותר.

הסודיות של הבניה היתה כה מוחלטת, שאפילו חברי הממ"ד שלה הנאצית לא ידעו על קיומו של הנשק החדש. יתר-על-כן, אפילו לגנרל לב, קצין החימוש הראשי של הווארמנט, נודע על כך במקרה, בשעת סיורו לאורך תעלת לה-מאנש. הוא רגז מאוד על שלא שאלו בעצת מומחיו לפני שהחלו לבצע את התכנית ההרפתקנית.

המבנה באיזור מימויק לא נשאר זמן רב בגדר סוד; הביון של בעלות-הברית גילה אותו. המודיעין לא ידע בדיוק מה פשר המבנה, אך ליתר ביטחון הפציצו מטוסי הצי התשיעי של חיל-האוויר האמריקאי את העמדה. כתוצאה מההפצצה צימצמו הגרמנים את תכניתם. אך גם 25 תותחים (כלומר צמצום של 50%) פירושם היה פגז אחד על לונדון מדי 12 שניות.

כישלון פגזי המשאבה

הגרמנים החלו בייצור הפגזים ללא ניסויים קודמים. אורכם היה הצי מטר, ומשקלם כ-140 ק"ג. אברעה סנפירים נועדו להקנות לפגז יציבות בשעת טיסתו. בעת שהפגז נמצא בתוך הקנה היו הסנפירים בתוך גוף-הפגז, ונפתחו בשעת המעוף. הניסויים שנערכו באמצע אוקטובר 1943 לא נתנו תוצאות חיוביות ביותר. במהירויות גדולות לא מילאו הסנפירים את תפקידם כראוי. על אף זאת החלו בייצור המוני של הפגזים. ירי-ניסוי מ"משאבת הלחץ הגבוה" הראשונה נערך בסוף-אוגוסט 1944. במקום חנתה יחידה מיוחדת של 1000 חיילים (בפיקודו של לויטננט-קולונל בורט-שלר), שתפקידם לטפל בנשק החדש. הניסויים נחלו כישלון. הושגה מהירות לוע התחלתית רק עד 1000 מטר בשניה, כלומר פחות משליש המהירות שהיתה דרושה כדי לפגוע בלונדון. גם הנפצים החשמליים של המטענים הצדדים לא פעלו כהלכה. היה צורך לתקן ולשפר.

ב-22 במרס 1944 נערך ירי-ניסוי מכריע. בנו-כחותו של גנרל לב. הוברר שהסנפירים אמנם פועלים כראוי במהירות-לוע נמוכה, אך במהירות גדולות אין הם נפתחים בבת-אחת אלא "מפרפרים", והפגז מאבד את יציבותו. 20,000 הפגזים שיוצרו בחופזה הפכו לגרוטאות.

המומחים ממחלקת החימוש של הצבא, אשר רק עתה (לאחר כישלון הניסוי) החלו לטפל בתכנית-ההבוסר של המהנדס צנדרס, סברו, שכדאי לוותר על הניסויים הבאים. אך למי היה האר-

של חיל-האוויר שלהם לבצע — יש להשיג באמצעים אחרים. פילדמרשל מילך, ממפקדי חיל-האוויר, הביע דעה זו בפשר-טות: "עלינו לחסל כמה מיליונים בריטים, רק אז יפסקו הפצצותיהם על גרמניה".

הנשק שבאמצעותו תיכנן היטלר להשמיד את בריטניה היו מטוסים בלתי-מאוישים F1-103 (הם ה-V-1) וכן טילים A4 (הם ה-V-2).

אכן, כלי-נשק אלה הופעלו כנגד בריטניה וגרמו לנזקים רציניים למדי, למרות כל נסיונות בעלות-הברית להשמידם (כגון הפצצת מרכז-הניסויים לכלים אלה, בפגמינדה). אך את מטרתם לא השיגו. הם לא הצליחו להביא להשמדה בקנה-מידה רחב. היטלר חיפש תכנית השמדה אחרת.

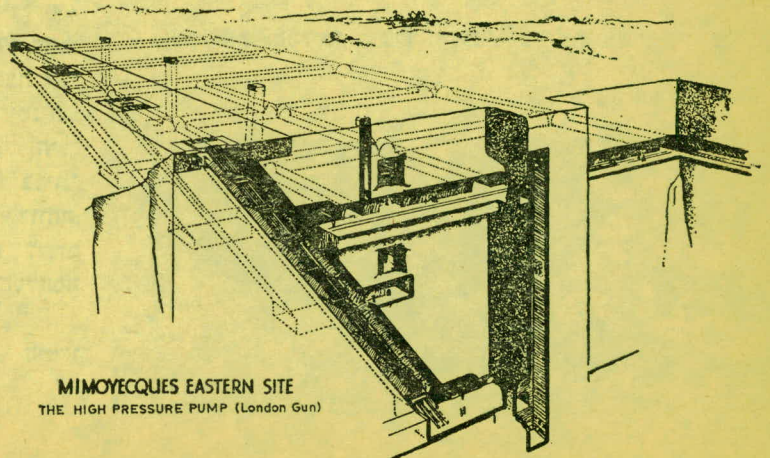
התכנית החדשה: "משאבת לחץ גבוה"

נשק חדש ושונה לחלוטין ניסה למצוא המהנדס אוגוסט צנדרס. במקום הטווח הגדול של התותח הקונבנציונלי — בדור-מה לתותח שהופעל נגד פריס ב-1918 — תכנן תותח בעל אורך קנה של 130 מטר (ואפילו 150 מ'). לכל אורך הקנה יות-קנו עשרות צמדים של מחסניות עם מטעני חומר-נפץ. המטענים יופעלו בהדרגה באמצעות חשמל ויפלטו גזים, שיתנו לפגז מהירות הולכת וגוברת. הממציא קיווה להשיג טווח-פעולה של 160 ק"מ. טווח כזה היה מספיק כדי להפגין את לונדון מבסיסים שמעבר לתעלת לה-מאנש. הרעיון קדם להיטלר. אמנם צנדרס היה בור בתחום הבליסטיקה (ומשום כך התעוררו, יותר מאוחר, קשיים טכניים רבים), אך הרעיון היה "עצום" והיטלר התלהב מרעיונות כאלה. בסוף אוגוסט 1943 פקד להתחיל בבניית עמדת-נשק לתותח זה, שכונה "משאבת לחץ גבוה", באיזור מימויק, כ-150 ק"מ ממרכז לונדון. העמדה תוכננה לשתי קבוצות, כל אחת בת 25 תותחים. זמן הבניה המשוער היה שנה.

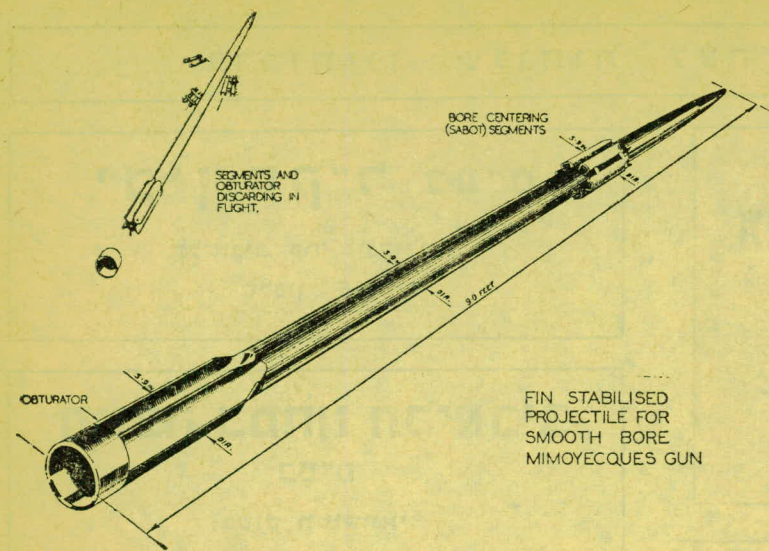
בקיץ 1944 היתה צריכה "משאבת לחץ גבוה" זו, להיות מור-כנה להפגזות לונדון, בקצב של פגז אחד בכל שש שניות (בהתאם לתקוות הממציא, אשר תכניתו עדיין לא עמדה במבחן מעשי).

מאיזור הרור הובאו לאיזור הבניה במימויק חמשת אלפים

עמדת ה-V-3

MIMOEQUES EASTERN SITE
THE HIGH PRESSURE PUMP (London Gun)

V-3 ל 79

מץ לומר זאת להיטלך, אשר הכריז בצורה חד-משמעית, שהתכנית טובה? ובכן, המשיכו לירות, ניסו דגמים חדשים של פגזים והצליחו להשיג טווח של 90 ק"מ. בירי ה-25 התבקע התותח בשני מקומות.

ב-4 במאי נערך בברלין כנס, שעניינו היה עתידה של התכנית. השתתפו בו יותר מ-100 מדענים. בהודמנות זו הגדירו הפרופסורים המומחים את הפגז כ"שטוח", "הבל" ו"בניגוד ליסודות הבליסטיקה". הבעיה היותר רצינית היתה כיצד לומר זאת להיטלר ועל מי יוטל התפקיד? העז לעשות זאת הפרופסור אוזנברג, מנהל מחלקת התכנון שליד הוועדה לחקר ביצועים מדעיים של גרמניה.

כתוצאה, החלו הפרופסורים וולכנר ואוזנברג, לשפר את הניתן לשיפור. בתי-חרושת לחימוש החלו לייצר פגזים חדשים. היטלר לחץ שוב על הגברת הקצב של ביצוע תכניתו האהובה. לאחר שבועות מספר של עבודות נמרצות הובטח לשר החימוש שפר, כי הטווח המינימלי הדרוש לתותח — 150 ק"מ — יושג. יש רק צורך לחכות לניסויים הבאים בתחילת יולי. הכל היו בטוחים, שהפעם יהיו התוצאות יותר טובות.

ב-6 ביוני 1944 פלשו בעלות-הברית לנורמנדיה.

אסון ה"ליברייטר"

לפיקוד בעלות-הברית עדיין לא היתה ברורה — ביום הפלישה — מהותו של הבונקר הסודי במימיק. הם חששו, כי אין זו אלא עמדה לשיגור טילים, כמו הבונקרים העצומים שנבנו בצפון-צרפת. על-כף-פניהם, החלו להפגיוז.

בתגובה על הפגזות לונדון בפצצות מעופפות V-1 ימים מספר אחרי הנחיתה בנורמנדיה, הפציצו בעלות-הברית בעוצמה רבה את משגרי נשק זה וכן יעדים חשודים אחרים, שעלולים היו לשמש כמשגרי נשק-תגובה. על סמך תצלומי אויר ודוחות הביון ידעו, כי משגרים אלה מוגנים על-ידי כיסוי בעובי של כמה מטרים בטון מזוין. לכן גם האמצעים שבהם ישתמשו להריסת היעדים חייבים להיות בעלי עוצמה רבה.

ב-12 באוגוסט 1944 המריא מטוס אמריקאי מדגם "ליברייטר" מבסיס בבריטניה ובגחונו במקום פצצות — 380 ארגזים מלאים חומר-נפץ. המשקל הכולל של חומר הנפץ: 10 טונות. במקום צוות רגיל של עשרה אנשים, היו במטוס רק שניים: לויטננט ג'וזף פ. קנדי ולויטננט וילי. עליהם היה לנווט את המטוס רק עד חופה של בריטניה ושם לצנח ממנו. מחוף בריטניה ינווט ה"ליברייטר" באמצעות גלי-רדיו וינחת עם כל מטענו על המטרה — על הבונקר הגרמני הגדול.

בשעה 1820, לפני שהגיעו ה"ליברייטר" ומטוסי-הליווי שלו לחוף, ביקע פיצוץ חזק את המטוס וריסקו לגזרים. עד היום

לא נודע, מה היתה סיבת האסון; האם היה זה מקרה? שגיאה? חבלה?

לויטננט ג'וזף קנדי, בנו של שגריר-מיליונר, איש צעיר שתלו בו תקוות רבות — נספה. תקוות משפחת קנדי הגדולה נתלו עכשיו באחיו הצעיר של ההרוג, ג'ון. 20 שנה אחרי-כן נספה בדאלס גם אח זה, ג'ון קנדי.

"כל ההר רועד"

מלבד אמצעים מיוחדים כמו ה"ליברייטר" המתואר לעיל, השתמשו להפצצת עמדת-השיגור במימיק בפצצות כבדות יותר. היום, בעידן הגרעיני, מגוחך הכינוי "פצצה מרעידת אדמה" (כפי שכונתה אז פצצה שמשקלה 5 טונות מדגם "Tall boy"). אך ב-1944 נחשבה פצצה כזו לגדולה ביותר. בסביבות מימיק, מילאו פצצות מדגם זה את תפקידן באופן תכליתי ביותר. "נראה היה כי כל ההר רועד, וכל רגע הוא עלול להתמוטט" כתב עד ראיה להפצצה זו — "מכיסוי הבטון ניתק מטר של אבנים — גם גדולות וגם קטנות. הכל זועזע. אפילו אנשים שעצביהם חזקים לא יכלו להימצא זמן רב במרתפים של עמדת-השיגור".

*

ב-9 במאי 1945, למחרת סיום המלחמה באירופה, הניחו חבלי-נים בריטיים מטעני חומר-נפץ בניקבה הקרובה ביותר לפני האדמה, ופוצצו אותה. חמישה ימים אחרי-כן הונחו שוב 25 טונות ט.נ.ט. משני צדי הכניסה אל המנהרה של פסי-הרכבת, שהובילה אל תוך ההר. הפיצוץ הרס את הפתחים, אך לא היתה וודאות שכל המבוך בתוך ההר נהרס.

אולי בעוד מאות שנים יצביעו הארכיאולוגים אל תוך ה"קט" קומב" של היטלר, יתפעלו וישאלו את עצמם, למה שימשו כל הניקבות והפירים האלה, כל העליות ומגיני השריון שבמקום המזור הזה?

ברכותינו שלוחות לצה"ל לחג החרות

מפלגת הפועלים המאוחדת

ה מ ר כ ז

תל-אביב, רחוב יהודה הלוי 20

טלפון: 57171 — 52028

ועד עובדי בנק הפועלים

ועד עובדי „רסקו“

ועד עובדי סקטור הפקידים

של „סולל-בונה“

ועד עובדי שקם

ועד עובדי מבטחים

יכין חק"ל בע"מ

תל-אביב, רח' לינקולן 9,

טלפון: 30055

תנובה במחוז תל-אביב

בע"מ

בשוק הסיטונאי

טלפון: 36911

קרן משקי עזר

המודור לחקלאים בנושבה

ע"י המרכז החקלאי

תל-אביב, רחוב אלנבי 126

ישראל דונברג חברה בע"מ

פרדס כץ, בני-ברק

*

טלפון: 721451, ת.ד. 2574 תל-אביב

לחמןו

מפעל שיתופי לאפיה בע"מ

תל-אביב, ת.ד. 2897, טלפון 31697

„תנובה אכספורט“

בע"מ

תל-אביב, רח' לינקולן 15

טלפון: 36811

ברכותינו שלוחות לצה"ל לחג החרות

„וולקן“, מפעלי מצברים בע"מ

ח י פ ה

ת.ד. 3118, טלפון 71073

אוצר החייל

בע"מ

ת"א, רחוב החשמונאים 84

ת"א טל. 36971

אורדן

מפעלי מתכת בע"מ

נתניה

משרד: תל-אביב, רחוב לילינבלום 39,

ת.ד. 2665,

טלפון: 625909

„אופיר“

שרות נסיעות ותיירות בע"מ

משרד ראשי: רח' שלום עליכם 13, תל-אביב

טל. 59124, 59125

ת.ד. 3378

פלתורס „פל“

המשרד הראשי:

תל-אביב, רחוב אחד העם 28

טלפון 50851

„סיפולוקס“

סיפון ביתי

תל-אביב, רחוב מקוה ישראל 2

טלפון: 625919

כפר הירוק

חברה בע"מ

הרצליה

ועד עובדי

„בנק לאומי לישראל“

ברכותינו שלוחות לצה"ל לחג החרות

בנק "אדנים" למשכונאות והלוואות בע"מ

הון רשום — 2,500,000. ל"י
הון נפרע וקרנות — 2,300,000. ל"י
אגרות חוב — 1,000,000. ל"י
יתרת הלוואות — 23,000,000. ל"י

תל-אביב, רחוב אהר העם 108, ת. ד. 4294

טל. 245291

"נוך" חעשיית שמורים בע"מ

נוהיים, דואר היפה ש. נ., טל. 942025, 942026

גל-און

קבוץ השומר הצעיר להתישבות שתופית בע"מ

"הצפון"

ארגון קניות של מושבי העובדים בצפון

אגודה חקלאית שתופית בע"מ

ת. ד. 1584

ח.י.פ.

ארגון מגדלי פירות

תל-אביב

רחוב יהודה הלוי 4

טלפונים: 58504, 58595

תנובה

תנובה משווקת למעלה מ-73 אחוז מכל תוצרת המשק החקלאי העברי המעורב

המשרד הראשי:

תנובה, מרכז שיתופי לשיווק תוצרת חקלאית בישראל
בע"מ, בית "תנובה", רח' יהודה הלוי 17, ת. ד. 265
טלפון: 59511-7

טלקו בע"מ

מרכזות טלפון וחלקיהן

יצור • התקנה • שרות

בני ברק, רח' השומר, ת. ד. 333
טלפונים: 724070, 725344
מבקים: טלפוקופ, בני ברק.

"מגם"

מפעלי גומי מאוחדים בע"מ

רחוב השרון 8, תל-אביב

טלפון: 31586

מפעלי דפוס פלאי

פי. אי. סי.

המפעל: רחוב אלוף שדה 11, ת.ד. 171 גבעתיים

טל. 740811

אמישראגז

משרד ראשי: תל-אביב, אבן גבירול 70

טל. 229223

"מרכבים" מפעלי מתכת בע"מ

פתח-תקוה

הכתובת: ת. ד. 825, תל-אביב

טלפון 913044/5

מ. אמסלם שווק בשר טרי וקפוא

חיפה, רח' הנמל 53

טלפון 65241, ת.ד. 610

הסתדרות המורים

ת"א, רח' ארלוזורוב 93

הופיעו

גדגיד
חירס לבן
שליחות באפריקה
סא"ל בן-דוד

נריסטופר סייקס

מבלפור
עד בוויין

מאבקים על ארץ-ישראל

דואר רשמי

צבא הגנה לישראל
הוצאת "מערכות"